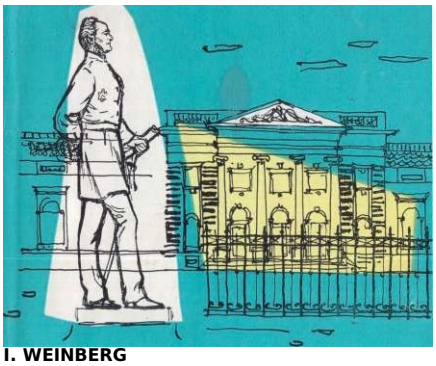

I. WEINBERG

CAROL DAVILA

OAMENI DE SEAMĂ

Veni, în țara noastră de tînăr, doctorul Carol Davila a avut mari merite în organizarea serviciului nostru sanitar și a învățămîntului medical romînesc.

Integru, perseverent, cu o vastă cultură de specialitate, Davila nu s-a lăsat intimidat de obstacolele ivite. Nu l-a speriat nici lipsa de fonduri, nici lipsa de cadre şi nici obtuzitatea cîrmuirii burghezo-moşiereşti care-l privea cu dispreţ planurile.
Susţinut de un cerc de colaboratori cu idei înaintate, Davila a trăit marea victorie: înfiinţarea FACULTĂŢII DE MEDICINĂ din Bucureşti, de pe băncile căreia aveaţi să se ridice personalităţi de seamă ce vor duce şi peste grade medicină.
Mereu alături de masele populare, Davila a căutat să contribuie la îmbunătăţirea soartei lor. Cartea de faţă, prezentîndu-i viata }i activitatea!, multilaterală, relevă numeroasele ţi grăitoarele pilde de abnegaţie }i devotament cu care el a slujit interesele poporului romîn, înscriindu-ţi cu cinste numele printre oamenii de seamă din trecutul patriei noastre

.Dr. I. WEINBERG

Dr.CAROL D AVI LA

EDITURA TINERETULUI

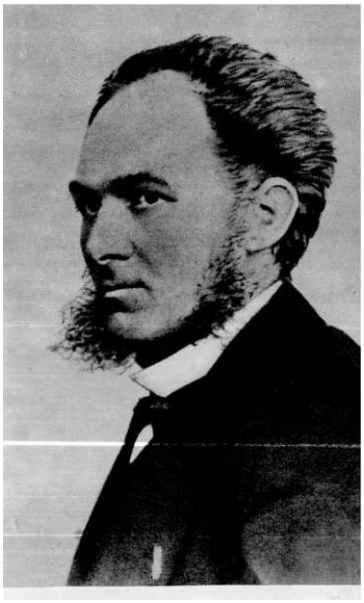

Dr. Carol Davila în primii
ani ai activităţii sal

eOBÎRŞIA

În primele zile ale lui martie — 1853 — vaporul- „Franz Iosef" cobora lin de la Viena spre Giurgiu, pe undele bătrînului Danubiu. Pe puntea vasului, în faţă, la prova, stătea ore întregi nemişcat, privind mereu înainte, tînărul medic Carol Davila. Privea defilarea maiestuoasă a pădurilor de dincolo de Viena, apoi, apărînd din ceaţă, admira vechiul burg al Budapestei, cetatea Belgradului şi zbuciumatele Porţi de Fier. Şesul Ţării Romîneşti surîdea în bătaia soarelui blînd, primăvăratic.

Davila aducea cu el certificatele de studii şi numeroase scrisori şi recomandări ale celor mai autorizate foruri ştiinţifice din metropola Franţei. Afară de aceste preţioase documente, tînărul medic aducea în dar poporului romîn o inimă caldă, un suflet plin de bunăvoinţă şi generozitate, o nemărginită dorinţă de a se dărui celor ce aveau nevoie de dînsul. Încrezător, temerar şi dîrz în faţa celor mai mari greutăţi, Davila privea cu încredere şi bucurie viitorul.

Era înalt, subţire, cu mişcări repezi, dar armonioase ; capul sus, trăsături clasice, fine şi regulate, gura expresivă, părul blond şi ondulat descoperind o frunte înaltă; sub arcada sprîncenelor străluceau ochii albaştri şi visători în care se reflecta o nemărginită bunătate şi gingăşie, dar şi o voinţă dîrză, de neclintit.

Inima tînără a lui Davila se strîngea din cînd în cînd, se înfiora cu atît mai des cu cît vaporul se apropia de Giurgiu, capătul călătoriei. În teancul de acte, certificate, diplome şi recomandări elogioase, un singur act, un anodin certificat, lipsea : actul de naştere a cărui absenţă îi căşunase în trecut atîtea amărăciuni ; se gîndea că şi în viitorul în care păşea faptul îi va prilejui poate noi şi dureroase neajunsuri.

Cîte umiliri a trebuit să îndure Carol Davila la fiecare înscriere în şcoală — la liceu, la facultate ! întrebări penibile : „cum se numesc şi cine sînt părinţii", „unde eşti născut

şi în ce an?" — întrebări la care cel interpelat nu era niciodată în măsură să răspundă limpede. Pe diploma de doctor în medicină, de pildă, anul naşterii nu e trecut, iar la rubrica „locul naşterii", stă scris.: „undeva, lîngă Parma". S-a mai văzut vreodată o astfel de menţiune într-un act oficial ? „Undeva, lîngă Parma !" Ce vagă înseninare ! în privinţa anului naşterii aceeaşi confuzie, aceeaşi supărătoare incertitudine. Pe o diplomă e indicat anul 1828, pe alta 1830 ; în realitate, Davila s-a născut în 1832.

Un simplu petic de hîrtie, un[1] simplu act de naştere — şi totuşi cîte încurcături şi mîhniri poate produce lipsa lui! Adolescent fiind, odată cineva i-a oferit posibilitatea de a-l scoate din această grea situaţie, de a-i crea un nume şi o stare civilă. Tî- nărul a răspuns mîndru : „Cîtta (diminutiv al lui kCarol) îşi va-croi singur drum în viaţă". Timpul a dovedit că nu au fost numai vorbe, ci reflexul timpuriu al unui suflet şi caracter deosebit.

Înainte ca vaporul să acosteze la Giurgiu, şi ca mult aşteptatul medic să-şi prezinte hîrtiile domnitorului Barbu Ştirbei, înainte ca strălucitorul capitol de istorie scris şi trăit de Davila pe pămîntul patriei noastre să înceapă a se desfăşura, să spunem cîteva cuvinte despre obîrşia lui Davila şi despre împrejurările care au precedat poposirea lui pe meleagurile noastre.

La Paris, în .anul 1831, la o serată în casa muzicianului Chopin, s-au cunoscut tînărul pianist Franz Liszt (în vîrstă atunci doar de douăzeci de ani) şi scriitoarea franceză Daniel Stern (Mărie d'Agoult, soţia colonelului d'Agoult). N-a fost doar o simplă cunoştinţă !

Un an mai tîrziu, în 1832, departe de Paris, Mărie d'Agoult a născut în mare taină un băiat. Copilul acesta a fost Carol, devenit mai tîrziu doctorul Carol Davila. Noul-născut a fost încredinţat cuiva, şi pentru că totuşi îi trebuia un oarecare act de stare civilă, documentul a fost confecţionat în Italia, în- tr-un sat cu numele de Avila, situat lîngă oraşul Parma.

Micuţul cu părinţii necunoscuţi a fost înscris în registrele bisericuţei din Avila sub numele de Carol, după indicaţia persoanei care a prezentat copilul. Parohul bisericii, probabil, i-a adăugat- în registru, drept nume de familie, cuvîntul d'Avila, adică cel născut în satul Avila. Rezultatul a fost numele doctorului Davila, scris iniţial aşa cum a fost trecut în registrul parohiei : Carol d'Avila, deci nu într-un singur cuvînt, ci un d mic, apostrof, Avila — d'Avila.

Iscălitura sub forma aceasta o găsim în primii ani ai şederii lui Davila în ţara noastră; Mai tîrziu, el şi-a modificat-o, numele lui devenind cel pe care îl cunoaştem : Carol Davila.în limita datelor avute pare neîndoielnic că Davila a fost fiul , genialului muzician Franz Liszt. Spunem „pare neîndoielnic" şi nu „este neîndoielnic" pentru simplul motiv că întotdeauna timpul poate aduce o dovadă sau o mărturie care confirmă sau infirmă ipoteza iniţială. Am insistat asupra obîrşiei şi a numelui lui Carol Davila numai pentru că această problemă a fost mult discutată de adversarii lui, care căutau să-i răneascâ sensibilitatea, atacîndu-l în numele moralei burgheze, numindu-l bastard, venetic fără căpătîi care prin particula adăugată numelui său (d'Avila — cum semna el iniţial) ar fi căutat să-şi probeze o pretinsă noblеţe.

Omul are valoarea faptelor sale. Doar lupta şi activitatea neîntreruptă pusă în slujba progresului şi a aspiraţiilor omenirii către mai bine pot înscrie numele *omului* cu litere de aur în[1] cartea posterităţii.

In ceea ce priveşte viaţa doctorului Carol Davila, el şi->a statornicit pentru veşnicie numele în scara valorilor naţionale romîneşti şi s-a făcut cunoscut în întreaga lume medicală, nu prin faptul că ar fi fost fiul lui Liszt, ci prin activitatea sa ştiinţifică, prin opera sa organizatorică şi prin nemărginita dragoste pe care a avut-o pentru a doua lui patrie, pentru ţara şi poporul romîn.

LA DRUM

Carol Davila şi-a petrecut anii copilăriei la Frankfurt pe Main, în Germania, în casa bunicii lui, doamna Flavigny, mama Măriei d'Agoult. Tutela acestei bunici austere nu i-a fost de loc plăcută.

La doisprezece ani, calvarul copilului încetează. Este trimis la Limoges-Fnanţa, unde urmează liceul. La terminarea acestuia e înscris la Facultatea de medicină din Angers, pe care a frecventat-o timp* de cinci ani, făcînd studii strălucite. A fost în acelaşi timp intern la spitalul Hotel Dieu din localitate.

În afişierul Facultăţii de medicină din Paris, la începutul anului 1853, stăteia de cîteva zile un anunţ, neînsemnat la prima vedere, scris pe iin sfert de coală de hîrtie, redactat şi iscălit de însuşi decanul facultăţii, de profesorul doctor Béclard care primise la sfîrşitul anului 1852 două adrese, conţi- nînd fiecare cîte o rugăminte, în fond asemănătoare. Şahul Persiei ruga guvernul francez să biîievoiască a desemna uni medic valoros, care să accepte a veni în Persia ca medic personal al său. Cea de a doua adresă era iscălită de domnitorul Ţării Romîneşti, Barbu Ştirbei, şi avea un conţinut oarecum identic.

În Bucureşti, la acea vreme, era consul al Franţei un tînăr parizian numit Beclard, fiul decanului Facultăţii de medicină din Paris. Domnitorul lna rugat pe consul să intervină pe lîngă tatăl său spre a-i desemna un iscusit şi încercat doctor francez care să organizeze serviciul sanitar în Ţara Romînească. Beclard a dispus afişarea ambelor cereri pentru a ajunge astfel la cunoştinţa celor interesaţi. Mulţi se opreau şi citeau afişul, dădeau din umeri nedumeriţi şi plecau mai departe.

„Bucureşti, Valahia ? Dar aceasta este o ţară la capătul pămîntului, cum o să putem noi ajunge acolo ?" spuneau unii cititori ai anunţului, dovedind ignoranţa pe care o cultivau mările puteri ale Apusului faţă de ţările mici din răsăritul Europei!, pe care le

considerau bune doar de a deveni colonii. Şi astfel, la începutul de an 1853, afişul cu pricina stătea de cîteva zile lipit şi nerezolvat pe geamul de la intrarea Facultăţii.

— Cum, dumneata, domnule doctor, te-ai decis să ne părăseşti ? Tocmai dumneata, în care eu şi colegii mei am pus atîta nădejde, atîtea promiţătoare speranţe de frumoase realizări ? E păcat, domnule doctor!

Cuvintele acestea iau fost adresate de Beclard medicului Carol Davila. Regretul decanului era îndreptăţit. Deşi foarte tînăr, Davila nu era un necunoscut în cercurile medicale franceze. încă din anii de internat el şi-a dovedit nemărginita dragoste de oameni, a vădit spiritul său de jertfă şi de devotament :

„Domnului C. Davila,

Prin decretul din 26 decembrie 1849, domnul preşedinte al Republicii v-a decernat medalia de argint, drept recompensă apelului şi devotamentului pe care l-ati dovedit în ultima epidemie de holeră...

(ss) Guignard
Administratorul spitalului din Angers"

.Teza asupra sifilisului : „De la prophilaxie de la syphilis" — te™ă care a făcut vîlvă în lumea medicală a epocii — şi-a susţinut-o Davila la Paris, în ianuarie 1853. Avea 21 de ani şi era doctor în medicină, chirurgie şi farmacie!

Autoritatea decanului însă nu l-a putut face pe Davila să-şi schimbe hotărîrea. Tînărul trecuse în ajun prin faţa afişului, îl citise şi, după o noapte de frămîntări, decizia fusese luată: va pleca la Bucureşti şi va accepta angajamentul pe trei ani pe care-l oferea Barbu Ştîrbei. Retribuţia stipulată în contractul de angajament era de 4000 franci anual. În lumina acestui fapt, angajamentul oferit era surîzător şi sub aspectul lui material. Hotărîrea lui Davila a stîrnit oarecare vîlvă în lumea medicală pariziană. Astfel cunoscutul medic Castonet îi scria :

„Dragă domnule Davila,
Aflu cu plăcere de numirea dumitale ca medic-şef al spitalului din Bucureşti. Consider activitatea dumitale în Valahia ca o misiune ştiinţifică. Rezultatele studiilor dumitale igienice şi medicale vor fi primite cu mult interes de Academia franceză de Medicină.
Prof. Dr. Castonet"

IN PREAJMA ANILOR 1850

Hotărîrea lui Barbu Ştirbei de a aduce în ţară un medic care să organizeze serviciul medical al armatei nu trebuie privită ca dorinţa unui domnitor luminat de a săvîrşi un act menit să contribuie la îmbunătăţirea stării sociale a poporului.

Aducerea în ţară a lui Davila a devenit imperioasă ca urmare a aplicării hotărîrii Regulamentului Organic, act de mare importanţă pentru dezvoltarea Ţărilor Romîne.

El a intrat în vigoare în iulie 1831 pentru Tara Romînească şi în ianuarie 1832 pentru Moldova.

Din punct de vedere social, Regulamentul Organic n-a adus nici o schimbare în viaţa poporului oprimat. Toate drepturile în stat sînt ale boierilor ; ţăranii clăcaşi au numai

îndatoriri. Karl Marx în „Capitalul" defineşte Regulamentul Organic drept un „Codice al muncii de clacă", drept o expresie „a goanei după supramuncă". Regulamentul Organic, aplicat* între 1831 şi 1834 de către generalul ¡rus Pavel Kisseleff, a avut însă şi rezultate pozitive pentru ţara noastră. Printre acestea trebuie semnalate şi subliniate organizarea pentru prima oară a armatei naţionale, şi apariţia primelor forme de în- văţămînt cu limba de predare romînă. Prevăzînd legi identice pentru Ţara Romînească şi Moldova, deschidea perspectiva realizării actului „Unirii", să- vîrşită 25 de ani mai tîrziu.

Măsurile sanitare luate de Kisseleff au dus la stăvilirea epidemiilor de ciumă şi holeră, epidemii ce secerau zeci de mii de vieţi. împărţirea capitalei noastre în „ocruguri" — „raioane" şi dotarea fiecăruia cu un medic public, tot lui Kisseleff se da- toreşte. în semn de preţuire, prima societate ştiinţifică romînească „Societatea Medicilor şi a Naturaliştilor" a ales, la întemeiere, drept preşedinte pe Pavel Kisseleff. Pentru faptele pozitive realizate de generalul rus, poporul romîn nu l-a uitat ; una din cele mai frumoase artere ale capitalei noastre îi poartă de decenii numele — şoseaua Kisseleff.

Domnitorii desemnaţi de Regulamentul Organic au fost în Muntenia : Alexandru Ghica, Gh. Bibescu şi mai tîrziu Barbu Ştirbei, iar în Moldova Mihail Sturza. Din punct de vedere social-politic, toţi aceşti domnitori au avut idei reacţionare, retrograde, au căutat să înăbuşe orice mişcare şi revendicare progresistă, s-au străduit să menţină drepturile şi puterea feudală a clasei stăpînitoare, a clasei boiereşti. Alexandru Ghica de exemplu, în 1839, l-a arestat pe militantul progresist Ion Cîmpineanu, iar puţin mai tîrziu, în 1840, Nicolaie Bălcescu a fost şi el aruncat în temniţă, tot pentru „primejdioasele" lui idei democratice.

Gh. Bibescu este cel ce a încercat să înăbuşe revoluţia din 1848. Mihail Sturza în Moldova este duşmanul şi prigonitorul mişcării progresiste a „cărvunarilor", mişcare ce promova idei progresiste, de eliberare socială şi naţională, el înăbuşe mişcarea revoluţionară de la 1848. Mai tîrziu, domnul muntean Barbu Ştirbei va avea aceleaşi idei retrograde ca şi antemergătorii lui.

În urma tratatului de la Adrianopol, în Ţările Romîne se afirmă tot mai puternic relaţiile capitaliste. Agricultura, factorul de căpetenie al economiei naţionale în epoca aceea, se dezvoltă dat fiind că grîul este produsul romînesc cel mai important pentru export, alături de sare, cherestea etc. Se dezvoltă comerţul şi industria, apar ateliere şi fabrici pentru prelucrarea postavului, a săpunului, a luminărilor, sticlei şi băuturilor alcoolice, tăbăcării şi mori ş.a.

Dar aceste prefaceri sociale reclamă dezvoltarea unui învăţămînt care să formeze cadrele necesare noilor ramuri de activitate ; organizarea unei armate spre ia sprijini interesele claselor dominante ; construirea de şosele, drumuri de fier etc., necesare comerţului. în lumina acestor cerinţe, determinate de dezvoltarea obiectivă, hospodarii („hospodar" era termenul sub care se denumea domnitorul ţării — n.n.) celor două Ţări Romîne, chiar apărînd făţiş interesele boierimii, n-au putut să nu sprijine opera de prefacere a ţării. în acest sens, ca realizări pozitive ale domniilor din -timpul Regulamentului Organic, trebuie să semnalăm că Mihail Sturza, în Moldova, a fost întemeietorul Academiei Mihăi- lene ; tot el, de acord cu Gh. Bibescu, a desfiinţat în 1847 vama dintre Muntenia şi Moldova, netezind astfel drumul spre viitoarea Unire. Barbu Ştirbei, venit ca domn pe şapte ani în 1849, prin înţelegerea de la Balta-Liman dintre Turcia şi Rusia, realizează cîteva înfăptuiri pozitive : instituie un cod penal,

reface şi pietruieşte şoseaua Bucureştd-Predeal, reorganizează şi măreşte armata, înfiinţează o şcoală militară pentru pregătirea viitorilor ofiţeri şi organizează corpul grănicerilor. în cadrul acestor măsuri privind reorganizarea armatei naţionale, trebuie pricită şi înţeleasă aducerea în ţară a doctorului Davila ca medic-şef al armatei, în primăvara anului 1853.

Dar o dată cu dezvoltarea agriculturii, industriei şi comerţului, exploatarea celor ce muncesc devine, şi mai crîncenă, antagonismul social se adînceşte, contradicţiile devin mai pregnante. Feudalismul intrat în descompunere cauită să-şi menţină poziţiile, să bareze drumul tinerii burghezii în ascensiune. Ţările Romîne se aflau în preajma revoluţiei ce avea să izbucnească curînd. Mişcarea revoluţionară de la 1848 urmărea pe plan social eliberarea poporului romîn de apăsarea feudalităţii, desfiinţarea privilegiilor feudale şi împroprietărirea clăcaşilor ; pe plan naţional, se căuta eliberarea Ţărilor Romîne de seculara şi abuziva ocupaţie otomană. De fapt, revoluţia din 1848 îşi trage rădăcinile din răs- scoala de la 1821 şi se integrează în cadrul tuturor mişcărilor protestatare şi revoluţionare din ţările Europei din prima jumătate a veacului al XIX-lea. Revoluţia romînească din 1848 se siituează pe acelaşi plan cu eforturile progresiştilor din Rusia ţaristă, cu revoluţionarii francezii, germani şi austrieci din 1847 şi 1848. Mişcarea romînească din 1848, după judicioasa definiţie a lui Marx, face parte din revoluţia ale cărei hotare, începînd cu anul 1789, „înaintează neîncetat. Ultimile ei avanposturi au fost Varşovia, Debreţin şi Bucureşti ;..." (K. Marx, F. Engels, Opere, voi. 9, pag. 35).Societăţi secrete, comploturi, asociaţii literare, propagînd ideile revoluţionare pregătesc terenul anului 1848. Scrierile vremii, ale lui N. Bălcescu — strălucitul gînditor democrat-revoluţionar, M. Ko- gălniceanu, A. Russo, C. Bolliac, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, scriitori ce se bucură de o aleasă preţuire, alături de ale altor

tineri ataşaţi profund cauzei propăşirii, ca I. Gatina, Gr. Creţeanu, ale căror opere constituie interesante acte de epocă — ogKndesc conţinutul mişcării revoluţionare. însufleţiţi de idei democratice, revoluţionarii îşi propuneau să înlăture puterea politică a boierimii, să-i slăbească baza materială, emancipînd ţărănimea clăcaşă, deschizîndu-i zorii unor zile mai bune. Şi, bineînţeles, printre revendicările cele mai importante, găsea clară exprimare ideea unirii Ţărilor Romîne.

Deşi revoluţia din 1848 n-a reuşit să lichideze feudalismul, ea a constituit totuşi începutul revoluţiei burghezo-democraitice. Burghezia şi moşierimea, speriaite de avîntul revoluţionar al maselor, au preferat să pactizeze încheind ,o coaliţie împotriva maselor exploatate — „monstruoasa coaliţie" — cum o va numit Bolliac. Cărturarii patrioţi, militanţi convinşi pentru un ţel democratic şi inamici ai pactizării cu boierimea, izolaţi de mase, condamnă monstruoasa coaliţie, dar nu pot salva mişcarea revoluţionară.

Ei continuă însă să propage ideile revoluţionare. Luptînd pentru unirea Ţărilor Romîne, masele populare şi fiii cei mai devotaţi ai poporului, în frunte cu V. Alecsandri, C. Bolliac, M. Kogălniceanu, Al. I. Cuza nutreau convingerea că vor putea satisface revendicările cele mai apropiate, pentru care luptaseră la 1848.

Dar, pentru un moment, cîmd zbuciumul revoluţionar s-a stins, cînd

patrioţii în fruntea
cărora se afla N.
Bălcescu luară
drumul exilului, peste
Ţara Romînească,
peste oraşul capitală
Bucureşti se aşternu
înşelătoarea linişte.
Pe umerii claselor
oprimate va continua
să apese nedreptatea,
exploatarea,
obscurantismul.
Bucureştiul va
continua să trăiască
în contradicţie :

alături de fastuoasele palate şi grădini boiereşti va domni sărăcia, hîda mizerie, lipsa de igienă. Bucureştiul, pe la 1850, va continua să fie pentru ochiul superfiaial, orbit de fastul soarelelor bucureştene, „Parisul Orientului", cum îl numeau călătorii străini ai epocii, va continua să fie în

realitate o cetate a
contrastelor

.PRIMII PAŞI

Odată ajuns în Bucureşti, contrar obiceiurilor şi regulilor de curtoazie, doctorul Davila ceru un răgaz de cîteva zile înainte de a se prezenta în faţa domnitorului Barbu Ştirbei, în protocolara audienţă de sosire. Rostul răgazului cerut era de a se putea între timp informa de starea sanitară a ţării, de organizarea sanitară existentă şi, în consecinţă, să poată prezenta un raport documentat de ceea ce credea el că s-ar putea face. Cererea i-a fost aprobată.

Şi iată-l pe Carol Davila pornit de-a lungul uliţelor pentru a cunoaşte cu ochii lui „Parisul Orientului" .

Era într-adevăr frumoasă capitala Ţării Romî- neşti ! Spitalul militar, ţinta preocupărilor lui Davila, era instalat pe colina Mihai Vodă, în curtea palatului domnesc, adevărată operă arhitectonică. De acolo se vedea Dîmboviţa ce şerpuia între maluri înalte şi înverzite, iar Cişmigiul părea un crîng înflorit, străjuit de clădiri impunătoare, strălucind de albeaţă.

Podul Mog,oşoa<iei cu ţipeitele asurzitoare ale surugiilor, cu butcile luxoase străjuite de arnăutul îmbrăcat în haine multicolore şi înarmat pînă în dinţi, cu boieri bătrîni înveşmîntaţi în anteriuri pînă la pămînt, purtînd cu mîndrie calpacele, trezeau călătorului nostru un zîmbet amuzat.

Carol Davila venea dinitr-o ţară în care feudalismul fusese zdrobit, unde era vie amintirea revoluţiei din 1789, iar ideile înnoitoare însufleţeau pe atunci cercuri tot mai largi. De aceea, tînărul om de ştiinţă putea să-şi dea cu uşurinţă seama că aici vechea orînduire socială nu a fost nimicită de revoluţia ce izbucnise cu cîţiva ani în urmă, clasele retrograde continuînd să-şi impună punctul lor de vedere. înţelegea că feudalismul înseamnă înrobirea ţăranului, misticism, obscurantism.

Din această pricină el nu se lăsă furait de înfăţişarea pitorească a Bucureştiului, de obiceiurile orientale ale boierimii, ci căută să se informeze cît mai de aproape de adevărata stare de lucruri, în dorinţa de a se înarma cu toate cunoştinţele care îi puteau fi necesare pentru a-şi putea duce la bun sfîrşit gîndul care îl preocupa : a fi folositor omului.

Spre a fi cît mai aproape de Spitalul militar de la Mihai Vodă, pe care urma să-l conducă, Davila îşi găsi o gazdă prin apropiere, pe strada Izvor. Apoi se puse pe lucru. Uitiliză răgazul obţinut colindînd de dimineaţa şi pînă seara oraşul pînă în cele mai îndepărtate mahalale, ccrînd relaţii asupra stărilor de lucruri, ducîndu-se peste tot locul, privind cu ochi proprii tot ceea ce era în legătură cu sănătatea publică, cu organizarea sanitară, cu ştiinţa şi cu învăţămîntul medical. îşi nota tot ce vedea şi auzea, şi la urmă, pe baza daitelor culese, întocmi un raport detaliat şi bine documentat. în ultima parte a raportului arăta ce măsuri socotea el că trebuie luate. Raportul acesta era scris pe două coloane : una în limba franceză şi alta, paralelă, conţinînd traducerea romînească a celor susţinute.

Să spicuim cîte ceva din acest raport iniţial şi să-l însoţim pe Davila în vizitele şi cercetările pe care le-a făcut în[1] primele zile ale poposirii pe meleagurile bucureştene. Vom cunoaşte astfel starea sănătăţii publice la venirea lui în fruntea treburilor sanitare romîneşti şi numai în chipul acesta ne vom putea da seama şi vom puitea cuprinde măsura înfăptuirilor ulterioare ale lui Davila, în cei 31 de ani ai activităţii sale în ţara noastră.

Davila aflase că epidemia de tifos este endemică în Bucureşti. Din această pricină primul drum de informare l-a făcut la sistemul de alimentare cu apă al oraşului.

Pe vremea lui Ipsilanti se trăsese apă de la izvoarele din Giuleştii. Olanul de apă intra în oraş paralel cu apa Dîmboviţei, lîngă Grozăveşiti-Belvedere. Olanul ducea întîi la un

rezervor mare, situat pe strada Ştirbei Vodă, acolo unde azi se găseşte Conservatorul de muzică „Oiprian Porumbescu". Aci era ştabul cişmigiilor — paznicii fîntînilor — şi al sacagiilor — distribuitorii de apă. Mai erau două mari fîntîni cu apă bună de băut, una în Sărindar, în centrul oraşului (Casa Centrală a Armatei de azi), şi alta în mahalaua Caliţei (Calea Rahovei, „Pompa de apă"). Apa Giuleştilor, a observat Davila, era bună de băut, chiar foarte bună, numai că olanul trecea prin nişte grădini de zarzavat, grădini al căror pămînt era îngrăşat cu conţinutul latrinelor, ceea ce dădea loc la infiltraţii şi la infectarea apei din olanul de colectare. Davila notă faptul acesta şi propuse imediata asanare a împrejurimilor izvoarelor de la Giuleşti. Esite prima încercare a asanării şi controlului apei potabile în Bucureşti.

Neexistînd un serviciu de salubritate, locuitorii oraşului aruncau gunoaiele şi mortăciunile fie pe Dîmboviţa, fie pe malurile ei („...murdalîcul şi necurăţenia apei dă putoare nesuferită şi se pricinuieşte vătămarea sănătăţii locuitorilor", astfel se exprima un călător despre apa şi malurile Dîmboviţei). Davila notează şi propune în raport întemeierea unui serviciu al ridicării gunoaielor menajere şi arderea lor ; propune, de asemenea, curăţirea şi adîncirea albiei Dîmboviţei, astupată de gunoaie, fapt ce pri- lejuia cu ocazia ploilor revărsarea apei şi inundarea cartierelor. Propune secarea bălţilor dătătoare de friguri.

Cu multă atenţie observă Davila aprovizionarea cu alimente a locuitorilor capitalei. Rămase mirat cînd văzu circulînd pe străzi ciobani miţoşi însoţind capre. Ciobanul oprea capra pe la porţi şi amatorii veneau şi consumau pe loc laptele muls atunci de mîinile ciobanului, sau, uneori, amatorul sugea direct laptele din ţîţa caprei ! Davila află că laptele de capră e utilizat de tuberculoşii bucureşteni pe motivul că ar fi tămăduitor.

Dimineaţa, în zorii, gustă Davila renumitul salep cald servit de vînzătorii turci în ibrice de metal, pe care şcolarii şi lucrătorii bucureşteni îl preţuiau foarte mult şi îl beau muind în el covrigi cu susan. Băutura era preparată din fiertura unei rădăcini comestibile îndulcită cu zahăr. Braga şi halvaua turcească (făină de tahîn cu miere şi parfumată cu unt de trandafiri) interesară de asemenea mult pe Davila, numai că el menţionă în raport condiţiile inadmisibile în' ceea ce priveşte lipsa de igienă în care erau fabricate aceste gustoase şi hrănitoare alimente şi băuturi. Propuse înfiinţarea controlului igienic al fabricării lor şi sancţionarea abaterilor.Cele mai multe uliţe erau nepavate, pline de gropi, vara te înecă praful, iar pe vreme de ploaie noroiul clisos te împroşca de sus pînă jos. Pe Podul Calicilor, strada Rahovei de astăzi, se scurgeau către centrul oraşului convoaie de cerşetori, înfirmi şi bolnavi într-un hal de mizerie de nedescris, dar nimănui nu-i păsa de ei. Preocupat mereu de salubritate, Davila consemnă şi pericolul pe care-l prezentau latinele. Golirea haznalelor se făcea noaptea, conţinutul fiind vîndut, după cum am mai pomenit, zarzavagiilor care îmgrăşau cu el grădinile de zarzavat şi întreţineau astfel statornica febră tifoidă. Davila ceru imperios în raport înfiinţarea şi a unui serviciu sistematic şi igienic de curăţire a haznalelor. Cererea lui Davila s-a tradus în fapt ceva mai tîrziu, cînd s-a înfiinţat o societate pentru curăţitul sistematic al haznalelor prin metoda ab- sorbţiunii pneumatice.

în ceea ce priveşte organizarea, practica şi în- văţămîntul medical — iată puţinul pe care l-a găsit Davila.

Asistenţa bolnavilor în ţara noastră era de două feluri : aceea privind bolnavii spitalizaţi, pe de o parte, şi îngrijirea sănătăţii populaţiei în afara spitalelor, pe de altă parte. Unele spitale bucureştene sînt vechi, Golţea, de pildă, a fost zidit în 1708. îngrijirea bolnavilor în spitale l-a nemulţumit însă mult pe Davila.

Poate răul tratament explica şi numărul mic de bolnavi pe care i-a găsit spitalizaţi cu ocazia vizitei de informare pe care o făcea. Spitalele erau particulare, se întreţineau adică din subvenţiile feluriţilor donatori. Igiena lăsa de dorit în spitale ; bolnavii erau amestecaţi de-a valma : con- tagioşi, chirurgicali, medicali. Erizipelul şi gangrena însoţeau aproape orice intervenţie chirurgicală.

Corpul medical era alcătuit dintr-un protomedic (medic primar, director) şi mai mulţi giarahi care îngrijeau de partea chirurgicală. Medicii erau în marea lor majoritate sitrăini (greci, turci, nemţi şi evrei), lucru ce a mirat mult pe Davila. I s-a explicat că, pe de o parte, boierimea parazitară consideră meşteşugul doftoricesc umilitor, degradant, ca pe oricare activitate practică, iar că pe de altă parte cei mai mulţi dintre medicii existenţi, pentru a-şi menţine privilegiul, susţineau şi ajunseră a fi crezuţi că „mintea şi" capul de valah" nu poate asimila greaua învăţătură medicală, căutîind astfel să bareze drumul tinerilor din popor către cultură. După cum vom vedea curînd, argumentarea aceasta nu l-a convins de loc pe Davila, ba dimpotrivă.

Vizitînd spitalul Colţea, Davdla a zîmbit cerce- tînd diagnosticele bolnavilor : *cefalalgie* (durere de cap) , *anghina* (boală de gît) *; bronchitis ;* orice durere de pîntece era diagnosticată : *gastiicismus -,* durerea de membre *reumatismus,* iar durerea de inimă *Vitium cordis* (meteahnă la inimă). Un medic al spitalului Colţea făcea vizita astfel : „Cum mergi dumneata ?" „Bine", răspundea bolnavul. „No, bine să-ţi dea Dumnezeu, dă-i pîine !" Dacă bolnavul răspundea că se simte rău : „No, rău să-ţi dea Dumnezeu, şterge-i pîinea !" Iată o specie de reţetă găsită : *„Morfium, sachere albi diahnam unam. Misce, divide în partes egalis.* Cîte o porţie la un sfert de oră". (Morfină şi pulbere de zahăr în valoare de o drahmă. Amestecă şi împarte în doze egale.) „Ca pe

timpul lui Molière !" a exclamat amuzat, dar foarte nemulţumit Davila. în raportul prezentat, din primul moment se poate vedea indicaţia viitoarelor reforme propuse şi realizate : îmbunătăţirea îngrijirii bolnavilor din spitale prin crearea de cadre medicale romîneşti ; înzestrarea şi modernizarea spitalelor.

În ceea ce priveşte serviciul sanitar obştesc şi îngrijirea bolnavilor în afara spitalelor, în Ţările Romîne, Davila a aflat că primul medic plătit de stat pe aceste meleaguri a fost doctorul Henricus Klingensporn. El a fost chemat din Nürnberg, la 1499, de Ştefan cel Mare şi a fost făcut medic comunal public al capitalei Moldovei, al oraşului Suceava. Pe la sfîrşitul veacului al XVIII-lea, Ipsilanti în Muntenia, la Bucureşti, a creat Cutia Milostenii, din veniturile căreia erau plătiţi medicii comunali, care aveau datoria să îngrijească gratuit populaţia săracă. Grigore Ghica face acelaşi lucru în Moldova. în Bucureşti, la sosirea lui Davila, sănătatea publică era oficial îngrijită de cei cinci medici ai celor cinci despărţăminte ale capitalei : roşu, galben, verde, negru şi albastru.

Serviciul sanitar militar îl interesa îndeosebi pe Davila, reorganizarea acestuia fiind cauza principală a chemării lui în Bucureşti. Spitalul militar bucureştean, Davila l-a găsit instalat în incinta mănăstirii Mihai Vodă (Arhivele Statului, azi), iniţial palatul lud Mihai Viteazul.

Spitalul militar era instalat în încăperile măi- năstirii. Vechea construcţie era insalubră, subsolul, plin de umezeală. Ferestrele bătute cu cuie iarna, pentru a nu se deschide şi a nu se prăpădi bruma de căldură din sălile cu bolnavi. In mijlocul curţii era biserica. Şi aci, ca în toate spitalele, bolnavii zăceau de-a valma : contagioşi, chirurgicali şi venerici. Davila a găsit aci un singur om de inimă care îngrijea de toţi bolnavii spitalului : felcerul Vasile ; el era şi bărbier şi înlocuia absenta îngrijire a medicilor

spitalului, toţi ocupaţi cu practica medicală de oraş, ce le aducea mari venituri. Bolnavii internaţi erau socotiţi simulanţi şi tratamentul începea întotdeauna cu bătăi şi maltratări : nuiele pe spinare şi vezicători la tălpi. Davila îşi dădea seama că prima măsură ce trebuia luată era crearea unui personal medical calificat şi bine intenţionat, de aceea el notă toate cele observate şi-şi propuse a le remedia.

În vizitele lui de informare Davila pune o întrebare pornită din colţul cel mai tainic al sufletului : există aici vreo grijă specială, vreo instituţie care să se ocupe şi să ocrotească copiii orfani, copiii fără de părinţi? Davila obţinu lămuriri interesante şi folositoare. Află anume că generalul Kisseleff, printre alte multe înţelepte şi folositoare măsuri, se gîndise şi la organizarea asistenţei publice. în proiectul de legiuire privind asistenţa publică se prevedea şi înfiinţarea Casei Copiilor Orfani sau Orfanotrofia. Urma să se înfiinţeze un institut în care să fie adunaţi, crescuţi şi îngrijiţi copiii lepădaţi pe treptele bisericilor, copiii care pînă atunci erau daţi prin mahalale în seama unor femei ce consimţeau a-i îngriji. Plata acestor femei se făcea din sumele adunate în Cutiile de Milostenie, în care fiecare trecător depunea ceea ce îl îndemna inima. Datorită acestui fapt, copiii orfani mai erau numiţi şi „copii de cutie", adică copii întreţinuţi din venitul Cutiilor de Milostenie. Orfanotrofia a fost înfiinţată în anul 1832. Cu durere află Davila că în acel an s-au strîns 452 copii de pripas, iar din aceştia au murit 200, s-au dat de suflet 53, iar restul au rămas a fi aciuaţi pe unde se va putea. Notînd toate cele aflate, Davila luă o hotărîre pe care o va înfăptui cîţiva ani mai tîrziu şi care va constitui una din cele mai frumoase realizări ale sale.

În domeniul învăţămîntuluî medical, informaţiile culese de Davila reflectau o situaţie şi mai precară. Am mai pomenit părerea care

ştăruia în sînul boierimii : „Medicina e o îndeletnicire înjositoare. Avem nevoie de felceri... sînt destui vîntură lume care vor veni bucuroşi pe meleagurile noastre."

în condiţiile orînduirii feudale din ţara noastră practica şi învăţămîntul medical se găseau într-o stare extrem de înapoiată. Abia în preajma revoluţiei burghezo-democratice din 1848, sub imboldul ideilor înnoitoare, au apărut figuri romîneşti animate de dorinţa de a lupta pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă şi de îngrijire a sănătăţii poporului. Printre acestea se află personalitatea puternică şi dinamică a lui N. Kretzulescu.

Fiu de boier, Nicolaie Kretzulescu a rupt cu tradiţia şi s-a întors în 1841 de la Paris doctor în medicină. Domnitorul de atunci — Alexandru Ghica — îl mustră aspru pentru hotărîrea lui de a practica medicinf în Bucureşti : „va face de ocară cu mese-, ria asta neamul, familia aleasă din sînul căreia a ieşit!" Faţă de îndîrjirea tînărului medic, vodă nu avu ce face şi-l numi medic la ocrugul (sectorul) de negru al capitalei. Kretzulescu obţinu şi autorizarea de a deschide la Colţea o şcoală de felceri[1] care să producă un soi de medici rurali, „ofiţeri de sănătate". Este o încercare premergătoare celei realizate cîţiva ani mai tîrziu de Davila, de a croi bazele unui învăţămînt medical romînesc. Şcoala lui Kretzulescu a tînjit, n-a putut da roade. În 1848, Kretzulescu, spirit luminat, a luat parte la revoluţia bur- ghezo-democratică şi, după înăbuşirea ei, rămas consecvent poziţiei sale progresiste, a fost luat de turci ostatic şi dus la Constanitinopol. întors din exil în iulie 1849, el s-a dovedit pînă la sfîrşitul vieţii sale (a murit în 1900 în vîrstă de 88 de ani) un mare iubitor de progres. în istoria

---

[1] **Termenul de „felcer" este sinonim cu chirurgul bărbier medieval care dădea ajutor răniţilor pe cîmpul de luptă. În limba germană „*Feld*" înseamnă „cîmp" iar „*Schere*" foarfeca bărbierului. Feldschere = felcer.**

învăţământului medical romînesc, N. Kretzulescu figurează la loc de cinste. Dacă Şcoala de Mică Chirurgie înfiinţată de el în 1842 şi închisă în 1848 n-a avut strălucirea dorită, aceasta se datoreşte greutăţilor materiale, concepţiilor retrograde cu care a avut de luptat. Şcoala lui reprezintă însă, mugurele din care a ieşit mai tîrziu învăţămîntul medical romînesc. În chipul acesta, munca şi lupta desfăşurată de Carol Davila în "anii săi de rodnică activitate pe tărîmul medical nu a început pe un loc gol, ci pe baza unor realizări modeste. dar folositoare, săvîrşite de înaintaşii săi.

în materie de şcoală medicală militară, pentru uzul oştirii, afară de încercarea neizbutită, iniţiată de generalul Herăscu, în 1850, cu Í0 eilevi adăpostiţi într-o casă de pe Podul Calicilor, Davila n-a mai găsit nimic

.Mulţumit de raportul prezentat şi de comportarea matură a tînărului medic, domnitorul îi dădu gradul de Oberstabdoktor, maior adică; îl numi medic-şef al Spitalului militar şi îi dădu mînă liberă să pregătească reformele prevăzute în raportul iniţial. Drumul care se deschidea înaintea lui Davila nu va fi, însă, de loc neted. I se dădea mînă liberă, dar puţini erau aceia care vedeau cu ochi buni activitatea tînărului medic, puţini erau oamenii luminaţi care înţelegeau să-l sprijine pentru înfăptuirea operei lui.LA LUCRU...

Tînărul medic-şef al Spitalului militar îşi luă a doua zi după audienţă postul în primire. Starea Spitalului militar era jalnică, iar ceea ce se petrecea în saloanele lui era de neînchipuit. Patru sute de exantematici zăceau claie peste grămadă, cîte trei- patru întţ-un pat, într-un indescriptibil hal de murdărie şi promiscuitate. Morţii stăteau neridicaţi în paturi alături de cei încă vii. Bolnavii delirau, mulţi ieşeau goi şi fugeau printre santinelele înfricoşate pe străzile oraşului. îngrijirea medicală era absentă sau de felul accsteia :

— Cum merge bolnavul din patul întîi ? întreba din uşă medicul pe soldatul infirfnier.

— A înnebunit, domnule doctor, vorbeşte numai prostii.

— Dar al doilea cum merge ?

— Vorbeşte şi el aiurea (bolnavii delirau).

—■ Dar al treilea ?

— Acela a murit de două zile — era răspunsul soldatului.

Medicaţia dictată suna aşa : **repetatur,** adică se repetă, se continuă medicamentele prescrise. Dar care erau aceste medicamente ? **Decoctum tamarin- dorum (tamarindus indica)** este un copac din India al cărui fruct era întrebuinţat de medicina populară sub formă de decoct ; are o acţiune astrin- gentă) şi afumarea ! Afumarea se făcea turnînd acid

sulfuric peste clorură de calciu. Ferestrele şi uşile erau ţintuite şi lipite cu hîrtie. Nefericiţii exantematici mureau asfixiaţi de afumătura prescrisă de discipolii bucureşteni ai lui Hippocrate. Erizipelul (brînca) făcea ravagii ; boala era tratată cu... purgative şi praf de scrobeală. Bolnavii venerici stăteau laolaltă cu toţi ceilalţi. Sifilisul era mai bine tratat cu fricţiuni mercuriale, iar rănile chirurgicale erau pansate toate cu **ceratum galen** — ceară cu grăsime de porc prescrisă de medicul roman Galien, acum două mii de ani !

Acesta era, vag schiţat, tabloul găsit de Davila la luarea conducerii Spitalului militar. Tabloul l-a îngrozit, dar nu l-a descurajat. S-a pus pe lucru. Curajul dovedit atunci cînd, adolescent fiind, s-a aruncat în apele Loarei şi a salvat mai mulţi oameni de la înec, curajul dovedit în 1849 la Angers, cînd a îngrijit holericii, acelaşi înnăscut curaj l-a întărit pe Davila în primăvara lui 1853, cînd a intrat în Spitalul militar de la Mihai Vodă. Din zorii zilei pînă noaptea tîrziu, Davila era în spital, printre bolnavi. A pus să se deschidă larg ferestrele, a curăţat, a dezinfectat, a reamenajat localul vechii mănăstiri, local care curînd s-a apropiat de cerinţele unui spital militar central. A trecut la înlăturarea nedemnului personal medical superior. Sprijinit numai de inimosul felcer Vasile, căci alt personal mediu sanitar nu avea, a triat, cazat şi tratat pe exantematici. A instituit' masurile de profilaxie graţie cărora epidemia, care pătrunsese şi în rîndurile populaţiei'civile, a fost stăvilită. în vara lui 1853, în Spitalul militar nu mai exista nici un caz de tifos exantematic, iar în oraş cazurile sporadice erau imediat identificate şi internate în spitalul de la Dudeşti, amenajat tot de Davila drept spital de contagioşi.

învăţătura de căpetenie desprinsă de Davila din epidemia de exantematic a fost imperativul creării de cadre medicale romîneşti. Din prima clipă a luării de contact cu poporul

romîn, Davila şi-a dat seama de drama acestui popor înzestrat cu calităţi şi posibilităţi excepţionale de efort intelectual şi fizic, popor pe care de la începutul venirii sale în ţară el l-a preţuit şi l-a iubit. „Romînul, şi-a spus Davila, este capabil de a fi un bun doctor, inginer sau chimist, la fel cum e capabil francezul, rusul, grecul sau germanul, numai bunăvoinţă şi încredere să ai într-insul" [1].

Pentru a-şi putea duce la îndeplinire reformele administrativ-sanitare propuse, îi trebuiau lui Davila mai întîi cadre medicale, trebuia, cu alte cuvinte, să creeze o şcoală de medicină romînească. Cadrele acestea aveau să fie pilonii pe care se va ridica viitoarea lui operă medicală.

Lucrul n-a fost uşor. Atunci cînd s-a aflat de reformele pe care Davila avea de gînd să le înfăptuiască, el s-a situat în totală opoziţie cu orînduirea socială a vremii, interesată în organizarea unui .serviciu medical, ca o parte integrantă a armatei naţionale menită să-i apere interesele, dar nicidecum în crearea unei largi reforme sociale care interesa direct sănătatea publică. Din accastă cauză în faţa lui Davila se ridicau piedici de tot felul. ,

Parte dintre medicii găsiţi de Davila în Romînia erau aduşi din toate colţurile lumii de vîritul uşoarei îmbogăţiri. Mulţi dintre medicii aceştia, slab pregătiţi, au profitat de obscurantismul feudal înrădăcinat aici, urmărind doar paradisul traiului lesnicios, al averilor şi onorurilor uşor de dobîndit, tocmai din cauză că în ţară nu exista un corp medical capabil, un învăţămînt medical organizat. Aşadar, atunci

[1] **Cf. dr. C. Severeanu, *Amintiri*.**

cînd în primul an al sosirii lui, Davila s-a alăturat celor iubitori de progres şi a manifestat intenţia de a relua opera lui N. Kretzulescu, propunînd deschiderea unei şcoli naţionale de chirurgie, a cunoscut opoziţia înverşunată a grupărilor politice conservatoare, a întîmpinat piedicile medicilor şi ale tuturor celor interesaţi

ca starea de înapoiere să dăinuiască. Cîtă luptă, cîtă strădanie, cîtă energie risipită ! Da- vila, la sfîrşitul anului 1853, prezintă proiectul de regulament pentru înfiinţarea Şcolii de Mică Chirurgie şi proiectul de creare a Serviciului sanitar al oştirii.

„Mă miră, domnule Davila (i s-a răspuns acestuia, în franţuzeşte, atunci cînd îşi demonstra proiectul) că te chinuieşti atîta cu scopul de a învăţa pe ro- mîni medicina ; valahii nu sînt capabili să o pri- ceapă, şi dacă ai nevoie de medici pentru oştire, atunci

scrie la Atena şi ţi se vor trimite atîţia cîţi doreşti. Te căzneşti zadarnic !

"Sfatul acesta „binevoitor" i-a fost dat lui Davila de un personaj investit cu o înaltă funcţie medical- administrativă, doctorul Gusi. Sfătuitorul era romîn macedonean, dar prefera să i se spună pe greceşte Gusiadis, căci — după părerea lui — naţionalitatea de romîn îl înjosea, pe cîtă vreme obîrşia grecească îl măgulea. Străin de interesele poporului, cosmopolit, tipic reprezentant al aparatului de stat pe care îl slujea, el a pus felurite piedici proiectului prezentat domnitorului Ştirbei de către Davila. Proiectul a fost totuşi acceptat. Zorile noului an 1854 păreau favorabile intrepidului şi neobositului medic- şef al armatei. Dar începu războiul ruso-turc din 1854. Ţara Romînească şi Moldova fură ocupate de armiile turceşti atît Barbu Ştirbei, domnul Munteniei, cît şi Grigore Ghica, domnul Moldovei, fugiră în străinătate. Oştirea romînă fu neutralizată şi dezarmată. Momentul era cum nu se poate mai prielnic pentru duşmanii lui Davila ; înlăturarea acestuia din calea lor trebuia să fie radicală. Urzelile, intrigile, calomniile şi denunţurile îşi ajunseră scopul: la 12 martie, adică exact un an de la venirea lui în ţară, Davila fu destituit, înlăturat. Supremă şi dureroasă ofensă: proiectul de organizare a serviciului sanitar şi de înfiinţare a Şcolii de Mică Chirurgie fu rupt şi azvîrlit în foc, ca ceva netrebnic şi periculos.

Dar aceasta nu fu singura nenorocire care se abătu asupra tînărului medic. Am amintit că pentru a fi în imediata vecinătate cu Spitalul militar, pentru a-l putea controla şi zi şi

noapte, Davila îşi luase o locuinţă pe strada Izvor. Casa era umedă, plină de igrasie. Dîmboviţa nu era canalizată încă şi inunda des cartierul din apropiere, cartierul Izvor. Obosit peste măsură, istovit de uriaşa muncă pe care o depunea, reumatismul poliarticular acut a găsit un teren prielnic şi a pus stăpînire pe trupul firav al lui Davila. Cumplită este drama medicului ce-şi dă perfect seama de ravagiile bolii asupra propriei lui persoane ! Dar să-l lăsăm pe Davila să vorbească prin scrisoarea trimisă unui prieten medic din Angers :

„8 aprilie 1854,

...am scăpat dintr-o lungă şi dureroasă boală. Un reumatism care mi-a prins toate articulaţiile m-a ţintuit 65 de zile în pat. Am avut 4 zile delir şi am simţit întreaga groază a unei pericardite (inflamata foiţei care învăluie inima — n.n.). Articulaţia cotului drept a, fost cea mai grav atinsă. Un mare abces s-a format în această articulaţie, care ajunsese să aibă dimensiunea unui cap de făt. Era groaznic de văzut şi mai groaznic de suportat. Am refuzat amputarea braţului, ceea ce părea singurul mijloc de a-mi salva viaţa. Nu ţin atîta la viaţă, pentru a o păstra cu un asemenea preţ ! Abcesul s-a vidat, în 15 zile rana s-a închis; a lăsat însă o cicatrice aderentă de periost. După 65 de zile am izbutit a mă ridica din pat. Eram de o slăbiciune îngrozitoare; în următoarele 8 zile nu puteam face un pas. Acum sînt bine, dar braţul mi-e anchilozat în unghi drept. (Grija lui Davila de a obţine o anchiloză în unghi drept vădeşte pregătirea lui chirurgicală ; e singura poziţie de anchiloză acceptabilă : în această poziţie te mai poţi servi de mînă — n.n.) Mi-am fabricat singur o maşină de extensiune şi flexiune pentru „a lupta împotriva anchilozei. Poţi oare să-ţi închipui un chirurg cu anchiloza cotului drept ? Este pentru mîhe o tortură morală. Într-un an de cînd sînt aci, făcusem cîteva operaţii reuşite.

Fatalitate ! La ce îmi va mai folosi viaţa ? De-aş avea încă braţul meu !

Tuto cordo, *Davila*"

Consecinţa acestei anchiloze a fost obiceiul pe care şi l-a luat Davila de a sta cu braţul drept la spate (vezi statuia în care se poate observa această poziţie — n.n.). Se servea mai mult de mîna stîngă, înţelegîndu-şi menirea de doctor el nu refuză să dea îngrijirile necesare soldaţilor turci bolnavi s.au răniţi internaţi în spitalele româneşti ; drept recom-

pensă, la sfîrşitul războiului turcii îl numiră „*Hechim Bechi*" şi-l decorară cu ordinul „Medgidia" clasa a III-a.

Aşadar, Davila era lovit moralicește, era grav bolnav — pericolul reprezentat de proiectatele lui reforme era deci ca şi înlăturat ! Se înşelau însă cei ce îşi făceau asemenea Socoteli! Dîrza lui voinţă de a trăi şi de a lupta pentru ţelul său birui pînă la urmă şi boala şi adversităţile de tot felul. La sfîrşitul anului 1854, o dată cu revenirea lui Barbu Ştirbei în ţară, datorită dorinţei acestuia de a-şi continua planul de organizare a armatei naţionale, Davila fu reintegrat în rangul şi funcţiile sale. Proiectele lui căpătară viaţă în cursul anului 1855.

Este oportun însă să subliniem că realizările de pînă acum ca şi toate cele ce vor urma se datoresc faptului că Davila, acest mare şi priceput organizator, a simţit alături de el inimile şi energiile elementelor

progresiste ce militau în acea perioadă de ascensiune a burgheziei pentru îmbunătăţirea vieţii poporului, pentru desprinderea lui din lanţurile obscurantismului şi ignoranţei feudale

.Spitalul militar de la Mihai Vodă luă cu totul altă înfăţişare. Era împărţit pe divizii, pe secţii, pretutindeni domnea ordinea şi curăţenia, hrana bolnavilor era mulţumitoare, iar îngrijirea medicală îşi ridică mult nivelul. Cu titlu de curiozitate vom menţiona că în cursul anului 1855 s-a efectuat de către Davila cea dintîi transfuzie de sînge din ţara noastră.

Proiectul de înfiinţare a Şcolii de Mică Chirurgie fiind în sfîrşit aprobat, Davila se puse pe lucru. Şcoala o va deschide la Spitalul militar, în catul de jos care începu a fi amenajat în acest sens.

înainte de a deschide Şcoala de Mică Chirurgie, Davila o luă — aşa cum face un om cu chibzuială — de jos în sus, formîndu-şi personalul sanitar ajutător necesar spitalului şi

învăţământului proiectatei şcoli, pregătindu-şi cadrele sanitare inferioare, felcerii sau infirmierii. în acest scop Davila cercetă, însoţit de felcerul Vasile, numeroase unităţi ale oştirii, alegînd tineri soldaţi, ţărani isteţi care de-prinseseră buchile, pentru a-i pregăti şi a-i face felceri. După şase luni de străduanie, Davila respiră uşurat: izbutise. Primii felceri romîni cu pregătire medie intrau în funcţiune. Davila a avut atîta dreptate în alegerea lui, încît parte din aceşti soldaţi au fost trimişi cu sprijinul său să studieze în străinătate şi au cinstit medicina romînească. Să dăm două exemple: Ghiţă Tănăsescu-Pompierul (fusese luat din secţia de pompieri) deveni cunoscut preparator de piese anatomice pentru muzeu, dintre oare o parte au fost trimise — şi foarte mult preţuite — la congresele medicale internaţionale. A murit tragic, infectat în sala de disecţie. Alexandru Vlădescu a făcut studii strălucite la Torino şi Paris.

33

Cu acest personal sanitar mediu bine pregătit, Davila şi-a organizat serviciile Spitalului militar, servicii ce urmau să fie „clinicile" în care vor învăţa viitorii elevi ai Şcolii de Mică Chirurgie. Şcoala aceasta s-a deschis la 4 decembrie 1855, dată rămasă epocală în istoria învăţămîntului medical ro-mînesc. Iată cum grăia anunţul vestitor al deschi-

Ş - Dr. Carol pavil® derii Şcolii de Mică Chirurgie : „Hotărîndu-se deschiderea învăţăturii meşteşugului felceresc la spitalul ostăşesc, să se prezinte dar tinerii care, cu învoirea părinţilor, doresc a se înrola în acea şcoală. Mai întîi vor fi văzuţi şi aleşi de **Oberstab- doktor** Davila."

Mult visata Şcoală de Mică Chirurgie îşi va deschide aşadar porţile. Davila o organizează după modelul şcolii din Angers unde el îşi începuse studiile medicale. Şcoala — în pofida piedicilor materiale şi morale, împotriva

zîmbetelor batjocoritoare — trebuia să reuşească şi a reuşit! A angajat un corp profesoral dintre medicii bucureşteni cunoscuţi ca pricepuţi şi cinstiţi, plătind unora lefurile din punga lui ; cîţiva s-au oferit a preda gratuit. Lista celor înscrişi şi admişi număra 32 de elevi.

Davila nutrea ascunsă în inima lui o nădejde, o nepotolită dorinţă : Şcoala de Mică Chirurgie să fie cît de curînd recunoscută şi echivalată cu şcolile de medicină din străinătate, aceasta pentru a crea prestigiu şcolii medicale romîneşti şi absolvenţilor ei. Ca atare, el întocmi un program de învăţămînt care ar fi putut îngădui în viitor absolvenţilor perfecţionarea lor la centrele universitare şi medicale reputate ; în acest program cultura generală juca un rol de seamă. Pentru aceasta el hotărî ca elevii să frecventeze colcgiul Sf. Sava.

Lupta lui Davila pentru organizarea învăţămîn- tului medical romînesc aduce un aport serios luptei dusă de cărturarii romîni ai epocii revoluţionare de la 1848, luptă ce avea drept scop înfăptuirea învăţămîntului naţional cu limba de predare ro- rnînă.

In Ţara Romînească, învăţămînt în limba ro- mînă n-a existat. Puţinele şcoli care existau pînă la ateastă dată aveau ca limbă de predare elina şi erau frecventate doar de feciorii de boieri.

Regulamentul Organic prevede învăţămîntul naţional, cu limba de predare romînă, dar numai pentru copii de boieri şi orăşeni. O înviorare Se produce în viaţa culturală din Ţara Romînească prin venirea cărturarilor ardeleni. în Transilvania, exista un învăţămînt elementar romînesc încă de pe la sfîrşitul veacului al XVIII-lea : gimnaziul din Blaj şi cel din Braşov. Cărturării ardeleni Gh. Lazăr şi Ion Maiorescu vin în Bucureşti şi dau un impuls proaspetei şcoli naţionale romîneşti. Cristalizarea acestui impuls este colegiul Sf. Sava, care devine cea mai de seamă şcoală romînească. Colegiul Sf. Sava fusese înfiinţat pe

la 1680, primul profesor fiind Ion Comnenul. în 1818, din îndemnul banului Bălăceanu, Gh. Lazăr dă un mare imbold şcolii de la Sf. Sava căreia i se adaugă în cursul anilor toate gradele de învăţămînt. De această şcoală se va servi mai tîrziu, la 1855, Davila, atunci cînd se va strădui să dea şi o cultură generală elevilor din Şcoala de Medicină.

Puţini erau cei care puteau însă să urmeze cursurile colegiului de la Sf. Sava ; şcoala era frecventată aproape exclusiv de fii de boieri care-şi începeau aci învăţătura pe care o continuau apoi în străinătate. Fiii de muncitori şi fii de ţărani nu frecventau această şcoală pentru simplul motiv că nu aveau posibilitatea materială de a o face. .Sărăcia în care trăiau părinţii lor îi determinase să se mulţumească cu umilele şcoli de pe lîngă biserici, unde învăţau doar buchile şi deprindeau cărţile religioase pentru a merge apoi mai departe la „fabrica de popi", cum va spune cu umorul său amar Ion Creangă. De aceea, la 1856, a părut revoluţionară şi a stîrnit uimire hotărîrea lui Davila de a trimite „răcanii" lui, ce abia descifrau buchile să-şi completeze educaţia generală la colegiul Sf. Sava, audiind cursurile de cultură generală care se predau acolo.

Conducătorii Romîniei de atunci nu puteau admite şi nu puteau accepta în ruptul capului nici măcar ideea că fiii celor exploataţi ar putea îndrăzni să ridice ochii în stis, spre lumina şi învăţătură. Aceasta ar fi însemnat destrămarea obscurantismului, înţelegerea stării lor de oprimare şi deci necesitatea de a lupta pentru eliberarea lor. Or, dregătoriile de seamă ale ţării erau de sute de ani statornicite prin legile feudale, boierilor, iar acum, la apariţia unei noi societăţi bazată de asemenea pe exploatarea omului de către om — societatea capitalistă — dregătoriile erau de asemenea încredinţate celor avuţi. Dornici să-şi menţină poziţiile, privilegiaţii puneau deci toate piedicile posibile în- văţămîntului public.

Clasa exploatatoare îşi trimitea odraslele pentru studii superioare în Franţa, Germania şi Anglia. Unii dintre aceşti tineri se întorceau cu idei înnoitoare, animaţi de idei progresiste, hotărîţi să contribuie la propăşirea ţării lor. Cei mai mulţi însă, se întorceau după ani lungi petrecuţi prin străinătăţi cu diplome de avocaţi, ingineri, chimişti, doctori, diplome ce le deschideau cu uşurinţă drumul nu spre practica propriu-zisă, ci spre toate onorurile vieţii politice. Tinerii aceştia înstrăinaţi de limba şi de poporul pe care se considerau „chemaţi" să-l conducă, ocoleau graiul romînesc; ei vorbeau acasă, în saloanele lor, în minister sau în cancelariile instituţiilor în franţuzeşte, nemţeşte sau englezeşte. Poporul la cîrma căruia stăteau era departe de inima şi înţelegerea lor, fiind considerat bun de un singur lucru : să le muncească moşiile şi să le aducă venituri cît mai grase, cu ajutorul cărora să-şi poată petrece cît mai mult timp peste hotare.

Şi iată, deodată, optica lor este stînjenită de pretenţiile şi intenţiile acestui Davila, care o dată venit în Rqmînia se alătură celor care, deşi revo- luţidPfusese înfrîntă, continuau să nutrească gînduri înnoitoare ce urmăreau să tulbure seculara baltă a privilegiilor feudale. Teama era în adevăr justificată, şcoala de medicină pe care neastîmpăratul
Davila voia cu orice chip s-o înfăptuiască, va deschide porţile şi altor categorii sociale. În opera sa, el este sprijinit de minţile clarvăzătoare care îl considerau capabil să aducă o substanţială contribuţie la organizarea învăţămîntului medical.

Învăţămîntul medical propriu-zis a fost astfel alcătuit : doctorul *Caiol Davila* — directorul şcolii

preda cursul de clinică medicală, de

ortopedie (bandaje, aparate) şi se ocupa şi cu disecţia de cadavre, lucrări practice de anatomie. Doctorul *Iuliu. Barasch* preda ştiinţele naturale. Merită să ne oprirrţ o clipă asupra acestui om de ştiinţă. Născut în 1815, îl găsim ca doctor în medicină la Berlin în 1841. Avea şi doctoratul în ştiinţele naturale luat la Lipsea. În ţara

noastră a venit ca oculist şi a funcţionat la ocrugul sau despărţămîntul de negru. A fost numit profesor la colegiul Sf. Sava, iar în 1855 a răspuns apelului lui Davila de a deveni profesor la Şcoala de Mică Chirurgie. A murit în 1863, lă- sînd o vastă operă medicală în domeniul ştiinţelor naturale şi al literaturii de

popularizare. Iuliu Barasch a publicat revista „Isis sau Natura" ; a luptat prin grai şi scris împotriva misticismului retrograd, a fost un militant activ al gîndirii materialiste, a activat pentru înfiinţarea primului spital de copii la noi în ţară. A fost un leal şi preţios colaborator al lui Davila şi a avut

ca şi acesta de suferit de pe urma ideilor lui îndrăzneţe şi progresiste. Doctorul *Alexe Marin* preda fizica şi chimia ; *Polyz* — *u*fiziologia ; *Suhamel* — clinica chirurgicală, iar farmacistul *Pruzinsky,* materia medica şi erborizaţia farmaceutică. Acestea au fost disciplinele medicale ce trebuiau să le asimileze elevii şcolii nou înfiinţate. Dar deocamdată elevii, în concepţia lui Davila, urmau să-şi desăvîrşească instrucţia în facultăţile europene şi ca atare ei trebuiau să aibă la bază şi o serioasă cultură generală. De aceea Davila prevăzu în regulamentul Şcolii de Mică Chirurgie şi cursuri complementare de : limba franceză, latină, greaca clasică, istoria universală etc. Cursurile acestea urmau să fie făcute parte în Şcoala de Mică Chirurgie, cu profesori de la Sf. Sava, parte aşa cum am spus chiar la colegiul Sf. Sava.

Cînd s-a dus vestea în oraş de programul întocmit de Davila pentru elevii lui militari (toţi elevii erau însumaţi ca soldaţi sanitari), s-a stîrnit uimire şi indignare în rîndul oficialităţilor şi s-au făcut felurite comentarii, iar o personalitate sus-pusă a sugerat domnitorului Barbu Ştirbei ideea că actele şefului serviciului sanitar vădesc starea mintală anormală a acestuia şi ca atare ar trebui controlate şi cenzurate. Răspunsul acestor piedici şi bîrfeli l-a dat nu doctorul Davila, ci rezultatele strălucite ale elevilor săi.

Tot pentru instruirea elevilor, Davila a înfiinţat ca o anexă a Şcolii de Mică Chirurgie un muzeu de anatomie înzestrat cu piese aduse din străinătate. De asemenea o bibliotecă de specialitate şi de cultură generală stătea la dispoziţia elevilor.

Paralel cu supravegherea permanentă a Şcolii de Mică Chirurgie, Davila urmărea şi reorganizarea Spitalului militar.

ÎNVĂŢĂMÎNTUL MEDICAL ROMÎNESC

Opera era pornită pe făgaşul cel bun şi an cu an ea progresează, urcă o nouă treaptă. La 6 martie 1856, prin ofisul nr. 454 al domnitorului, Şcoala de Mică Chirurgie se completează, se perfecţionează. Mai mult, de unde în primul an de funcţionare, şcoala a dus-o foarte greu din lipsă de fonduri, în 1856 apare în bugetul statului suma de lei 240.000 ca fond de întreţinere a „Şcolii lui Davila", ca o consecinţă a faptului că şcoala reuşise să se impună prin activitatea ei. Trebuie să remarcăm faptul semnificativ că opera se identificase într-o aşa măsură cu. creatorul' ei, încît denumirea de „Şcoala lui Davila" apare chiar în actele oficiale. Lucrul este atît de adevărat încît, zeci de ani mai tîrziu, în primele decenii ale secolului nostru, termenul de „Şcoala lui Davila" persista încă şi era sinonim cu noţiunea „Facultatea de medicină".

Şcoala înflorea şi se dezvolta necontenit. Cursurilor existente li se mai adăugă, la 24 decembrie 1856, cursul de clinica moşitului (clinica obstetri- cală) predat de doctorul Ştefan Capşa.

Tot în acest an, Davila inaugurează cu elevii şcolii cursuri botanice prin vecinătatea capitalei, în timpul acestor cursuri a mijit în creierul veşnic inovator al lui Davila ideea creării unei grădini botanice în Bucureşti. Scopul acestor excursii era de ordin didactic pentru viitorii medici ; plimbările de studiu erau conduse de Davila, care dovedea o competenţă şi pasiune excepţională şi în acest domeniu.

„...Trebuie colecţionate plantele florei romîneşti, cele cu uz medical. Această floră trebuie trimisă botaniştilor străini şi, din schimbul ce se poate face astfel, vom îmbogăţi atît flora din grădina noastră botanică, cît şi ştiinţa medico-farmaceu- tică romînească." Rămîi surprins cum ochiului acesta de medic nu-i scapă nimic din ceea ce ar putea fi în viitor de folos ţării pe care o slujeşte. Iată încă o dovadă : tot în anul de studiu 1856, Davila alege 12 elevi pe care îi repartizează unei noi ramuri a şcolii : secţia farmaceutică, iniţiind astfel şi învăţă- mîntul farmaceutic în ţara noastră.

Anul 1857, ,anul al treilea din viaţa Şcolii de Mică Chirurgie începea. Davila reorganizează radical programul şi structura şcolii şi o transformă în *Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie*. Ofisul nr. 1092/1857 întăreşte această transformare. Visul recunoaşterii şcolii romîneşti de medicină se realizase.

Un incident neplăcut tulbură în aceşti ani activitatea lui Davila. în Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie, şcoală — după cum am mai spus — instalată în localul Spitalului militar, toate cursurile erau publice. Singură disecţia anatomică pe cadavre se făcea cu oarecare rezervă şi discreţie. Lucrul era de înţeles. De secole se ducea o luptă, uneori sîngeroasă chiar, împotriva disecării cadavrului fmenesc, condamnată de religie. Progresul ştiinţei şi deci al civilizaţiei cerea imperios ca studiul medicinii să cuprindă anatomia şi disecţia cadavrelor omeneşti. Fără de acest studiu, progresul medicinei, al chirurgiei în special, nu ar fi fost cu putinţă. Alexandru cel Mare, la deschiderea primei universităţi din lume, acum 2300 de ani, a îngăduit disecţia şi a introdus-o în programa învăţămîntului medical. La noi în ţară exista încă acum o sută de ani o împotrivire faţă de disciplina medicală a anatomiei, a disecţiei, împotrivire provocată în special de ipocrizia clerului, principal sprijinitor al obscu- rantismului feudal. Profitînd de ignoranţa şi

adversitatea pomenită, în numele religiei, autorităţile statului burghezo-moşieresc au asmuţit opinia publică împotriva lui Davila şi a şcolii lui. Pe motiv că trupul unui soldat care a murit în spital a fost „profanat" de Davila şi ciracii lui, s-a făcut o plîngere... Ministerului de Război. Reacţionarul polcovnic Odo- bescu a intervenit pe la toate autorităţile. Urgia şi calomnia se abătură din nou asupra lui Davila. Vîr- furile conducătoare s-au grăbit să-l denunţe ca pe un străin periculos ţării, spion al Franţei şi duşman al poporului nostru. Alexandru Ghica, caimacamul ţării, care l-a urmat la tron pe Barbu Ştirbei, iscăli decizia de închidere şi evacuare a şcolii de medicină din incinta Spitalului militar, anulă orice ajufor băneşc şi destitui profesorii. Opera lui Davila se năruia, învăţămîntul medical romînesc primea o cruntă lovitură. Deznădăjduit, dar nu înfrînt, Davila luptă din răsputeri şi pe toate căile pentru a anula decizia de închidere a Şcolii Naţionale de Medicină. Alergă peste tot locul, se rugă, vorbi, scrise şi strigă, creînd astfel, în cele din urmă, un curent favorabil al opiniei publice. Străduinia lui fu încununată de succes.

Alexandru Ghica îşi dădu seama de greşeala comisă, de marea pierdere reprezentată de dispariţia primei noastre instituţii

medicale abia creată, îşi dădu seama de pierderea de prestigiu pe care ţara noastră o va suferi în urma nesăbuitului act. Ca atare, anulă decizia de închidere a şcolii de medicină

.Îrecînd şi peste aceasta grea încercare, şcoala de medicină îşi continuă rodnica şi frumoasa ei ascensiune. Mai mult, în acelaşi an 1857, învăţământul veterinar luă şi el fiinţă în ţara noastră. Davila a creat pe lîngă Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie o secţie nouă de „veterinărie", la catedra de medicină veterinară, primul titular fiind protoveterinarul V. Lucaci. Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie a fost înzestrată în acel an cu o bibliotecă ştiinţifică modernă, ce număra atunci 6000 de volume de specialitate din literatura medicală universală, adunate din lumea întreagă. Davila a donat şcolii propria lui bibliotecă.

Trebuie amintit că Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie avea la bază un statut de organizare cu caracter militar, dat fiind că Davila funcţiona în cadrul armatei. Elevii erau militari şi, ca atare, supuşi disciplinei militare.

Au trecut astăzi peste o sută de ani de la înfiinţarea efectivă a învăţămîntului medical românesc. Suta de ani de glorioasă activitate a acestui învăţămînt a dovedit cu prisosinţă meritul şi marea operă înfăptuită atunci de Davila.

Absolvenţii învăţămîntului medical romîn au dus şi peste hotare faima acestuia. Ei au dovedit că „valahii" pot învăţa medicina, aşa cum pot învăţa şi străluci în orice îndeletnicire intelectuală. Constantin Severeanu, Victor Babeş, Torna Ionescu, Ion Cantacuzino şi Gheorghe Marinescu, iată numai cîteva nume de medici romîni, care au ilustrat nu numai medicina romînească, dar care şi-au încrustat prezenţa şi în ştiinţa medicală universală.
FAMILIA...

1859 — februarie. Fulgii de zăpadă cădeau liniştiţi şi acopereau uliţele Bucureştiului. Un bărbat înalt, frumos, privea căderea molcomă a fulgilor ; pe trăsăturile

timpuriu înăsprite ale feţei sale înflori un zîmbet. Se asigură că e singur în biroul lui de lucru de la Spitalul militar, scoase din buzunarul de la piept al hainei o fotografie şi o privi îndelung, cu bucurie, cu înduioşare.Bărbatul avea 27 de ani şi era Carol Davila, omul pe umerii căruia apăsau atît de grele răspunderi şi care îşi acorda cu greu o clipă de răgaz. „Cine are nevoie de mine mă găseşte zilnic între cinci dimineaţa şi două după amiază la Spitalul militar, iar apoi pînă la douăsprezece noaptea la Direcţia sănătăţii", astfel glăsuia anunţul afişat de Davila şi publicat în *Jurnalul oficial*. „Bărbatul care era gata să sară în orice primejdie pentru a salva un necunoscut" — cuvintele sînt ale doctorului Istrati, succesorul lui Davila la catedra de chimie — bărbatul călit timpuriu în lupte şi nedreptăţi, bărbatul acesta zîmbea duios chipului din fotografie : o fată frumoasă, Maria Marsilie, fiica doctorului francez Marsilie şi a Sultanei Colceag. Maria avea 21 de ani.

Un cămin ! Amarul greutăţilor de fiecare zi îndulcit de surîsul plin de înţelegere şi bunăvoinţă al unei femei ; masa tihnită luată în doi ; curăţenia şi confortul interiorului şi apoi copiii ce vor veni şi vor umple cu ciripitul lor zglobiu întreaga casă... Astfel gîndea Davila, omul lipsit de copilărie, omul ce jinduise necontenit după farmecul şi încîntarea vieţii de familie, viaţă şi bucurie de care el însă nu avusese parte. Davila privea cu duioşie fotografia...

„Februarie 1859, Paris

...primesc în această clipă telegrama ta. Îţi trimit bine- cuvîntările mele, scumpul meu copil. Am cea mai mare încredere în alegerea ta. Mi-am spus totdeauna că femeia care-şi va uni soarta ei cu a ta n-ar avea decît să se felicite de aceasta, va fi fericită, iar tu fii totdeauna fericit aşa după cum meriţi.

Mărie d'Agoult"

Dar fericirea lui fu scurtă.

„15 martie 1860

...În cazul cînd Dumnezeu va dispune de mine, las jumătate din averea mea scumpului, bunului şi excelentului meu soţ, Carol Davila. Cheltuielile de înmormîntare le las în grija dragului meu soţ, pe care atît de mult l-am iubit. Această diată conţine expresiunea ultimei mele voinţi... Maria Davila (născută Marsilie)"

Acest sfîşietor testament a fost scris de o femeie care avea 22 de ani şi care-şi simţea sfîrşitul aproape, din cauza unei infecţii după naştere. Rîn- durile erau datate 15 martie 1860. La 25 martie 1860, soţia lui Davila nu mai exista. Fericirea durase... 10 lumi!

Acum o sută de ani, în 1861, sus, pe platoul dealului Cotrocenilor, se găsea o casă mare, bătrî- fteaşcă, cil multe camere şi cu o grădină minunată, Un adevărat parc. În această grădină se afla un loc numit „Cortul lui Tudor" ; locul era situat pe sprinceana dealului, avea o frumoasă privelişte asupra Bucureştiului răsfirat în vale şi era numit astfel deoarece aci se aflase tabăra şi cortul de comandant al pandurului Tudor Vladimirescu.

în casa mare din creştetul Cotrocenilor liniştea care domnea de obicei fu de la o vreme schimbată de zarva provocată de jocurile, rîsetele şi chiotele a patruzeci de copii, patruzeci de fetiţe una mai vioaie şi mai drăgălaşă decît alta. Casa bătrînească devenise un cuib al veseliei, un stup fremătător de inocenţă şi impresionantă voie bună. Grădina era răscolită de paşii micuţi, iar uneltele şi obiectele de joacă erau risipite peste tot locul. Puţinii locuitori ai cartierului priveau amuzaţi şi înduioşaţi ceea ce se petrecea zilnic pe la două-trei după-amiază în curtea casei bătrîneşti. Cam pe la această oră, patruzeci de fetiţe stăteau lipite de gardul de lemn împrejmuitor. Cîte o mînuţă sau un năsuc ieşeau indiscrete prin zăbrelele ulucilor. La un

moment dat, hărmălaia se potolea. Patruzeci de perechi de urechi ascultau şi pîndeau ceva. Un ţipăt cristalin răsună : „Vine ! vine !" în adevăr, de pe panta dealului se auzea tropot de cai şi huruitul greu al unei trăsuri. Pe poarta larg deschisă a casei intra o trăsură mare, militară, trasă de patru roibi, numai spumă. Vizitiul — un soldat — strunea brusc caii în faţa peronului, iar din trăsură cobora un ofiţer înalt, drept, cu ochii blînzi şi cu barbete de o parte şi alta a obrazului. N-apuca să coboare bine din trăsură şi era năpădit, asediat şi doborît de iureşul celor patruzeci de fetiţe. „Tata, tata ; a venit tăticu, ce ne-a adus tăticu?" Vecinii priveau cu mirare asaltul la care se supunea zilnic cu plăcere generalul sosit cu trăsura. Buzunarele tunicii, chipiul, burduful trăsurii, totul era scotocit de mînuţele fragile, dar iscoditoare, care dibuiau peste tot locul felurite bunătăţi : mandarine, acadele, pistil, cor- nuri cu susan sau corăbioare, ciocolată şi mere. După ce larma se potolea, fetiţele treceau în sufrageria aranjată cu o masă lungă şi cu scaune înalte pentru uzul nevîrstnicelor locuitoare ale casei. Generalul lua masa cu fetiţele, iar apoi, condus iarăşi de întreaga ceată, pleca grăbit în trapul mare al roibilor focoşi...

După moartea soţiei sale, Davila păşise la înfăptuirea unui gînd mai vechi. Problema copiilor „găsiţi" îl frămîntase încă din cursul vizitelor de informare pe care le făcuse în Bucureşti. În 1860 a întocmit chiar un proiect care prevedea trecerea îngrijirii copiilor orfani în sarcina administraţiei serviciului sanitar ; cerea crearea unei direcţii de asistenţă publică, unitate ce urma să se ocupe, printre altele, şi de,soarta orfanilor. Acest serviciu tre- buia să rezolve şi problema îngrijirii şi educării speciale a copiilor surdo-muţi, a copiilor debili mintali şi a copiilor orbi din naştere. Pînă la

rezolvarea acestui vast şi luminos program de înfăptuiri sociale, Davila a luat asupra lui întreţinerea unui număr de patruzeci de fetiţe orfane, culese din diferitele mahalale ale oraşului. El a adăpostit aceste copile în casa lui, situată sus, în vîrful dealului Cotroceni. Davila pune aşadar bazele unui azil de copii, în anul 1861.

După moartea atît de timpurie a soţiei, îi mai rămăsese lui Davila moştenire o casă din strada Colţei. în această clădire el înfiinţează un orfelinat pentru patruzeci de băieţi, o instituţie ce completa pe cea din Cotroceni. Nemărginitul umanism al lui Davila nu se opreşte aci. Cu ajutorul unui profesor francez, el însuşi surdo-mut, Davila întemeiază în cartierul Pantelimon prima şcoală de surdo-muţi din ţara noastră. Şcoala avea ataşat un atelier de tîm- plărie şi unul de sculptură artistică. Aceşti micuţi infirmi, care avuseseră norocul să-l întîlnească pe Davila, erau scutiţi de cerşitul pe străzile oraşului, învăţau o meserie şi deveneau utili societăţii. Mai tîrziu, tot în Pantelimon, s-a înfiinţat Vatra Lumi- noasă, şcoala-azil a orbilor bucureşteni.

Davila, care trăise umilitoarea situaţie de copil nelegitim într-o societate în care domnea morala burgheză, morala ipocriziei şi a minciunii, lupta, în limita posibilităţilor sale, să dea copiilor fără copilărie dreptul la viaţă.

În primăvara lui 1861, într-o zi însorită, mai multe persoane atrase de opera lui Davila vizitară orfelinatul din Cotroceni. O tînără vizitatoare vădea, mai mult decît ceilalţi, admiraţia şi emoţia de care era stăpînită. Auzind glasurile fetiţelor care nu încetau a-l numi pe Davila „tată", tăticule", tînăra exclamă :

— Ce fericit eşti, domnule Davila, şi cît te iubesc aceşti micuţi.

Era Ana Racoviţă

.Pe pridvorul conacului din Goleşti-Muscel stăteau de vorbă, în amurgul zilei de 24 martie 1861, Nicolaie Golescu, Alexandru Golescu şi soţii Ana şi Alexandru Racoviţă. Primul proprietar al conacului a fost Dinicu Golescu, scriitor însufleţit de sentimente patriotice şi un mare iubitor de progres. Despre copiii lui, „fraţii Goleşti", cîntecul popular spunea : „Să trăiască popa Şapcă şi Goleştii cîteşi- trei, căci ne-au dat cîte-un bordei". Cîntecul şi balada populară ştiu totdeauna ce spun : în adevăr, atît popa Şapcă cît şi fraţii Goleşti (Ştefan, Nicolaie, Alexandru) au fost militanţi ai revoluţiei din 1848. Goleştii, încă înainte de actul împroprietăririi efectuat de Cuza, împărţiseră pămînturile lor ţăranilor de pe moşii. După înfrîngerea şi înăbuşirea răzmeriţei, Goleştii au plecat în exil alături de Nicolaie Bălcescu şi mulţi alţi patrioţi. Dinicu şi Zinca Golescu, afară de aceşti trei feciori, au avut şi o fată, pe Ana, unica soră a fraţilor Goleşti. Această Ana s-a căsătorit cu Alexandru Racoviţă, postelnic şi cîrmuitor al judeţului Dolj. Din căsătoria Anei Golescu cu Alexandru Racoviţă s-a născut Anica Racoviţă, a doua soţie a lui Carol Davila.

în amurgul zilei de 24 martie 1861, pe pridvorul conacului, fata îşi aştepta emoţionată logodnicul : „Sîmbătă, 25 martie, Buna Vestire, voi fi lîngă tine, la Goleşti. Aceasta este a mea „bună vestire" !" glăsuia scrisoarea lui Davila.

— De ce o amărăşte cu speranţe deşarte ? — întrebă cu obidă Nicolaie Golescu, unchiul fetei. Acum două zile Davila era încă la Iaşi, reţinut de treburi, cum ar putea fi el mîine aci, la 500 km distanţă !

— Nene Nicule, cu Davila nimic nu e imposibil, veţi vedea — încheie discuţia rîzînd Jean Racoviţă, alt unchi al Aniceii.

Apele Buzăului erau revărsate şi umflate în urma ploilor din acea primăvară. Trăsura de poştă în care se găsea Davila, împreună cu un alt călător, gonea nebuneşte din îndemnul lui Davila. Surugiii care mînau caii declarară că vadul Buzăului nu poate fi trecut, se vor îneca cu toţii : călători, cai şi trăsură, pavila le spuse blînd, dar hotărît: „Bine, rămîneţi voi pe mal, voi mîna eu caii" şi puse mîna pe hăţuri. Doi din surugii, ruşinaţi de voinţa şi curajul călătorului, se înduplecară şi îndreptară caleaşca spre vadul inundat al Buzăului. înfricoşaţi şi îndemnaţi de chiote şi sudălmi, caii ciuliră urechile, traseră de şleauri şi se avîntară în valurile spumoase şi turbate. Ajunsă în mijlocul vadului, trăsura fu acoperită aproape cu totul de apă şi se împotmoli. Momentul era dramatic. Surugiii, albi ca varul, nu ştiau ce să facă. „Tăiaţi şleaurile", răsună porunca lui Davila. în clipa următoare, Davila înşfăca cu braţul stîng, sănătos, pe celălalt călător, ce era*aproape mort de spaimă, iar cu mîna dreaptă, cea beteagă, se încleştă de coama unui cal. Eliberat de piedica şleaurilor, calul'înotă,* ajunse la malul opus al Buzăului şi salvă în acelaşi timp dubla povară omenească agăţată de coama lui. Surugiii făcură acelaşi lucru, agăţaţi de cozile cailor. Pe mal, la focul unei şatre de ţigani nomazi, Davila şi însoţitorii îşi uscară hainele. Surugiii aduseră altă caleaşcă de la popasul următor al diligenţelor şi călătoria îşi urmă nebunescul ei ritm.

A doua zi, în dimineaţa zilei de 25 martie 1861, Davila urca treptele ce duceau spre pridvorul conacului de la Goleşti. Jean Racoviţă rosti radios : „V-am spus eu că nu e de glumă cu Davila !"

La 30 aprilie 1861 avu loc căsătoria lui Davila cu Anica Racoviţă. Căsătoria a fost celebrată la Goleşti. Zorile unei vieţi liniştite şi fericite surîdeau în sfîrşit în căminul nou înjghebat şi atîta de mult rîvnit de Davila. Ana va fi mamă a doi copii : Alexandru (viitorul scriitor şi om de teatru Alexandru Davila) şi Elena (viitoarea Elena Perticari, cu- legătoarea pioasă a întregului material biografic privitor la tatăl său, material pe care l-a pus odinioară la dispoziţia autorului acestei cărţi).

Ana Racoviţă a devenit de asemenea cea mai fidelă colaboratoare a soţului ei, ocupîndu-se îndeaproape de azilul de copii de pe dealul Cotro- ceni. Un an mai tîrziu, în 1862, Elena Cuza, soţia domnitorului Cuza şi mare admiratoare a operelor lui Davila, vizită micul orfelinat instalat în casa acestuia, şi-l luă sub ocrotirea ei. Donă din caseta proprie 1000 de galbeni şi, în iulie 1862, prin decret domnesc, se puse temelia Azilului Elena- Doamna. Actualmente, în fostul orfelinat al Cotro- cenilor, se află instalat Institutul pedagogic.

ALĂTURI DE ALEXANDRU ION CUZA

încă de la primul contact cu viaţa din Ţara Ro- mînească, Davila şi-a dat seama de lupta care continua şi după înfrîngerea revoluţiei de la 1848. Cărturar luminat, Davila a îmbrăţişat cu însufleţire toate reformele menite să ducă la propăşirea vieţii sociale.

Carol Davila a susţinut cu căldură ideea Unirii Ţărilor Romîne, înţelegînd că realizarea ei creează premisele unei mai rapide propăşiri a ţării şi a rezolvării unor acute revendicări populare. Alături de patrioţii unionişti, din îndemnul conducătorilor partidei naţionale, Davila a căutat să pună în slujba năzuinţei poporului romîn relaţiile sale cu unele personalităţi politice franceze şi italiene. În

scrisorile pe care le trimitea acestora, el explica aspiraţiile poporului romîn : unirea, eliberarea de »suzeranitatea turcească şi unele reforme sociale democratice. Davila dădea astfel dovadă că sprijinea năziiinţele cele mai arzătoare ale maselor populare, aducîndu-şi modesta contribuţie cetăţenească.

£>upa înfăptuirea Unirii, Carol Davila, cu aceeaşi modestie, a fost unul dintre cei ce l-au ajutat pe domnitorul democrat şi patriot Al. I. Cuza să-şi realizeze programul său politic. Minte lucidă, caracter integru, Davila înţelegea să slujească un domnitor care se devota poporului şi, de la primele sale acte politice, se dovedea a fi partizanul unor reforme democratice menite să asigure ţării prosperitatea. În condiţiile create în anii domniei lui Cuza, Davila găsea un teren propice pentru exercitarea iniţiativelor sale.

Unul din primele acte ale domnitorului Cuza a fost ridicarea lui Davila la rangul de colonel şi numirea lui ca medic-căpetenie a oştirii romîne.

Prima manevră a armatei romîne unificate a fost cea din vara lui 1859 de la Floreşti-Cîmpina. Cu această ocazie, Carol Davila organizează serviciul sanitar militar de campanie. Absolvenţii primei promoţii a şcolii de medicină au fost numiţi medici de batalioane. Davila dotează serviciul sanitar cu posturi de prim-ajutor, ambulanţe şi spitale mobile de campanie. Corpul sanitar ofiţeresc este încadrat, creează prima companie sanitară.

4»
51

Sfîrşitul anului 1859 aduce o îmbunătăţire considerabilă a îngrijirii bolnavilor militari şi a învă-ţămîntului medical: Spitalul militar de la Mihiii Vodă este mutat în noul lui local, construit special pe Ştirbei Vodă, lîngă Cişmigiu. Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie este mutată şi ea cu

cli- nicile, laboratoarele şi anexele ei în noul local din Ştirbei Vodă. Şcoala de medicină va funcţiona aci pînă îri anul 1870 când, tot din iniţiativa lui Davila, devine Facultate de Medicină şi Farmacie şi este scoasă din dependenţa organelor militare şi

introdusă, ca un
organ de învăţământ,
în orbita şi auto-
ritatea universităţii
bucureştene

.în 1860, pentru merite excepţionale, Cuza ridică pe Davila la gradul de general medic cu funcţie de inspector general al serviciului sanitar militar.

începînd din acest an, sfera de activitate a lui Davila cuprinsese toate preocupările şi problemele sanitare din ţara noastră. De la această dată Davila, pe lîngă calitatea de director al şcolii de medicină, pe lîngă funcţia de şef al Serviciului sanitar al armatei, fu numit şi inspector general al Administraţiei generale sanitare şi efor al Spitalelor civile. în mîna lui se adunau deci toate firele reţelei sanitare şi ale învăţămîntului medical. în rezolvarea multiplelor şi dificilelor sale sarcini, Davila a dovedit calităţi excepţionale, cu ajutorul cărora a putut duce la bun sfîrşit întregul lui plan de reforme şi înfăptuiri.

în *Monitorul Medical* al Romîniei, nr. 9 din 1 aprilie 1862, apare — după doi ani de studiu şi modificări — Regulamentul întocmit de Davila pentru selecţionarea prin concurs a cadrelor medicale spitaliceşti : extern, intern, secundar şi medic primar. Un salt uriaş se făcuse. Spitalele Eforiei Civile, graţie personalului medical judicios selecţionat, îşi vor sthimba caracterul, ele vor deveni în acelaşi timp centre de cultură şi ştiinţă medicală romînească. La aceste centre vor veni nu numai tineri romîni, dar şi tineri dornici să studieze mcdi- cina din Bulgaria, Grecia, Serbia şi Albania. Cuza aprobă propunerea lui Davila de a se prevedea pentru anul 1862 patruzeci şi şase de locuri speciale în spitale şi în şcoala de medicină, locuri rezervate exclusiv studenţilor veniţi la învăţătură din aceste ţări.

în anul 1860, primii medici romîni terminînd Şcoala Naţională de Medicină, Davila trimite şase absolvenţa să-şi continue studiile în Franţa şi să-şi ia doctoratul acolo.

Pe alţi doi — Vercescu Ion şi Ianota Serghie — îi trimite în Italia, la Torino. Valoroasa serie de medici romîni, specializaţi şi deveniţi apoi cadre ilustre ale învăţămîntului medical romînesc, începe. Printre primii trebuie să citäm pe profesorii : Severeanu — chirurgul, Gre- cescu — botanistul şi Mălărescu, ajuns profesor de farmacologie şi decan al Facultăţii de medicină din Bucureşti. Aceştia, ca şi numeroşi alţii, au dovedit că au meritat nestrămutata încredere pe care Davila a avut-o în valoarea lor, au izbutit să se facă cunoscuţi în metropolele vestite ca centre medicale şi ştiinţifice universale.

„Timpul nu stă niciodată pe loc de aceea omul trebuie să păşească mereu mai înainte" — deviza aceasta era a lui Davila şi el se conforma necontenit ei. În 1862, Carol Davila organizează separat învăţămîntul veterinar care se preda — după cum am arătat anterior — la şcoala de medicină de către V. Lucaci. Ia naştere, în chipul acesta, o şcoală independentă, Şcoala Veterinară. La Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie se introduce o catedră nouă: oftalmologia. Clinica de boli de ochi este instalată la spitalul Colţea, iar ca prim-con- ducător al ei este numit doctorul Fiala.

Cunoştinţele studenţilor sînt mereu îmbogăţite : medicina legală intră şi ea în programul Şcolii. Doctorul Gheorghe Athanasovici (din Şiştov-Bul- garia) este însărcinat de Davila cu predarea acestui curs. Doctorul Fotino trimis de, Davila pentru specializare la Paris, este numit, la întoarcere, titularul catedrei de „recrutare şi reformă militară". Trebuie subliniată grija şi clarviziunea lui Davila . el căuta să împlinească orice gol din educaţia elevilor, căuta să-i pună în situaţia de a putea face faţă mai tîrziu oricărei cerinţe şi oricărei nevoi legate de

exercitarea profesiunii lor. Igiena şi salubritatea publică nu lipsesc nici ele din ultima completare făcută de Davila programului Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie. Doctorul Iacob Felix din Bosnia a fost chemat şi angajat profesor de igienă. Alegerea lui Davila a fost fericită : Iacob Felix a avut merite deosebite în organizarea igienei publice, disciplină pentru care a militat cu fermitate. Felix a fost director al Serviciului sanitar, iar în 1880, a devenit şi membru al Academiei Romîne. Fiul lui, Eugeniu Felix, a ajuns şi el profesor de otorinolaringologie ; a murit în 1917, pe front, răpus de tifos exantematic.

Davila inaugurase obiceiul ca în fiecare an, ziua de 4 decembrie să fie sărbătorită de elevii Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie drept ziua aniversară a întemeierii şcolii lor şi a învăţămîntului medical romînesc : *4 decembrie 1855*. în 1862, cea de-a şaptea aniversare a fost făcută cu un fast deosebit. Cel din urmă a vorbit Davila. El a spus : „...Şcoala de medicină dezvoltîndu-se necontenit, sper că va avea în curînd în sînul ei pe proaspeţii noştri doctori în medicină. Speranţa pe care am afirmat-o în ziua de 4 decembrie 1855, la inaugurarea şcolii, se va înfăptui într-un viitor apropiat : primii elevi ai şcolii care şi-au luat diplomele de doctori în străinătate se vor întoarce pentru a preda la rîndul lor în fosta lor şcoală. în chipul acesta şcoala noastră va deveni ceea ce trebuie să fie, ,o adevărată *facultate de medicină !*"

Cuvintele rostite de Davila nu au fost simple profeţii, ele s-au transformat cu timpul în fapte. Tot cu ocazia aniversării şcolii, Davila a spus lămurit şi limpede un lucru : numirile de profesori care s-au făcut în epoca începutului au fost dictate de împrejurări şi de

necesităţile momentului. , Numirile de personal didactic, în viitor, o dată cu * transformarea şcolii în facultate, se vor face numai pe baza selecţionării prin concurs. Davila a enunţat din capul locului acest adevăr şi enunţarea lui loială a deschis, în rîndurile unor oameni rîvnitori la onoruri uşor şi nedrept dobîndite, un început de cîrteala ce se va transforma mai tîrziu într-o nouă campanie de vrăjmăşie urzită împotriva lui Davila.

Fiecare om are ascunsă cu grijă într-un colţ al sufletului o pasiune, o înclinare pentru ceva ce stă de obicei în afara îndeletnicirii lui obişnuite. Marele pictor Ingres, de exemplu, iubea cu pasiune nu numai pictura, ci şi muzica. În rarele clipe de răgaz se ascundea cu grijă de ochii indiscreţi şi cînta la vioară. Faptul a creat termenul „violon d'Ingres", desemnînd o ocupaţie preferată. Pentru Petru cel Mare ceasornicăria era pasiunea cea mare ; Dimitrie Cantemir avea drept „violon d'Ingres" un microscop (primul în Ţara Romînească) în care ceasuri întregi privea cu pasiune ; Davila iubea cu nemărginită căldură chimia, care era deci al său „violon d'Ingres" ; chimia a fost disciplina pe care a studiat-o şi a predat-o cu predilecţie.

În al doilea an de existenţă a Şcolii de chirurgie, Davila ia asupră-şi şi cursul de chimie. Dar atîta nu era de ajuns. începînd din acest an, 1856, pe o perioadă de aproape 30 de ani, Davila inaugurează seria conferinţelor publice avînd drept subiect chimia. Conferinţele acestea duminicale au făcut epocă şi au rămas încrustate în amintirea celor mulţi care le-au audiat atunci. Conferinţele de popularizare au fost iniţiate de Davila în cadrul colegiului Sf. Sava, pentru marele public. Curînd noutatea faptului atrase lumea dornică de a se instrui din întreg oraşul. Cu ţinuta sa

impozantă — Davila era un bărbat de o frumuseţe puţin obişnuită — cu nişte mîini fine, nervoase, care fascinau prin elocvenţa mişcărilor, cu vocea de un timbru plăcut muzical, şi mai ales cu un rar dar al vorbirii, Davila cuceri repede simpatia şi interesul ascultătorilor pentru problemele însoţite de experienţe făcute în sală, în faţa auditorilor. Farmecul acestor conferinţe era neasemuit : duminicile erau aşteptate cu nerăbdare, cu mult interes şi mai ales cu un impresionant entuziasm de către tineretul studios, de către toţi acei dornici să pătrundă tainele ştiinţei. Davila săvîrşi în acest domeniu un adevărat miracol. Acum o sută de ani, publicul bucureştean fu cîştigat pentru un gen nou de instruire, de culturalizare: conferinţe cu subiecte variate urmate de demonstraţii ştiinţifice. Sala colegiului Sf. Sava deveni neîncăpătoare şi se în- tîmpla, din cauza aceasta, ca aceeaşi conferinţă să fie repetată duminica următoare, la insistenta cerere a celor care nu avuseseră posibilitatea de a mai intra în sală. Cîţiva ani mai tîrziu, conferinţele duminicale fură mutate la spitalul Colţea, unde se bucurară de un succes mereu crescînd.

Reflexul interesului lui Davila pentru chimie a fost întemeierea unui laborator de chimie încă din anul 1862, instalat la Spitalul militar din Ştirbei Vodă. înzestrarea laboratorului s-a făcut în cea mai mare parţe pe propria cheltuială a lui Davila. În ţara noastră, primele experienţe de chimie au fost făcute la colegiul Sf. Sava, întîi de Manase Eliad şi apoi de profesorul Marin. Acestea au fost, însă, mici experienţe didactice, pentru uzul elevilor. Laborator efectiv de chimie a fost acela înfiinţat de Davila. Vederile lui largi se vădesc şi cu această ocazie. „Laboratorul, spune el, va folosi mai întîi ca o anexă a clinicilor medicale, pentru lucrările practice de

chimie necesare elevilor şco- , Iii de medicină. Dar apoi, în afara învăţămîntului medical, laboratorul va fi pus în slujba celorlalte trebuinţe ale ţării : analize alimentare, cercetări medico-lefjale, analiza apelor medicale etc."

Acum o sută de ani, însoţindu-l pe Cuza în manevre, l-a sfătuit să cheme specialişti care să pros- p-ecteze bogăţiile subterane ale ţării noastre : petrolul, sarea, gazul metan şi lemnul de rezonanţă aflător în pădurile ţinutului Neamţ. Acum aproape o sută de ani, Davila a deplasat o întreagă echipă de chimişti în frunte cu Dr. Bernath, care să analizeze izvoarele minerale. A cerut specialiştilor să-l ţină zilnic în curent cu mersul lucrărilor. Ana- liza celor 24 de izvoare minerale ale Olăneştilor de atunci datează ; Davila a dispus trimiterea acestor ape la o expoziţie internaţională. Apele minerale romîneşti — minuţios şi ştiinţific studiate — au cîştigat sufragiile tuturor şi au fost premiate.

Probitatea lui Davila l-a obligat să pună în fruntea laboratorului de chimie nou înfiinţat o personalitate cu studii de specialitate, o personalitate care să poată cuprinde întreg, vastul orizont, hărăzit viitorului Institut de Chimie. Ca de obicei, alegerea lui Davila a fost bună : Alfred Bernath Lend- way a fost omul potrivit gîndului său.

Născut în Croaţia, în 1836, Bernath îşi luase doctoratul în chimie şi fizică la Viena. în 1863 Davila l-a numit titularul catedrei de chimie de la şcoala de medicină. In anul 1868 Davila — efor al Eforiei Spitalelor Civile fiind — creează un laborator de chimie la spitalul Colţea, care cunoaşte un considerabil avînt ştiinţific în epoca lui Davila. Accsta preconiza de mult ridicarea străvechiului lăcaş medical romînesc la rangul unei instituţii superioare, la rangul unui spital modern, care să adă-

fiostească şi clinicile Şcolii Naţionale de Medicină, ncetul cu încetul aceste clinici au fost în adevăr instalate la Colţea. Davila mută şi contopeşte laboratorul de chimie înfiinţat în 1862 la Spitalul militar cu cel proaspăt creat la Colţea. Laboratorul astfel mărit a fost afiliat Şcolii Naţionale de Medicină, a devenit un adevărat şi reputat institut de cercetări în domeniul chimiei. Davila poate fi, astfel, socotit ca un precursor al concepţiei actuale privind legătura indisolubilă dintre clinică şi cer-
Cetarea de laborator. Conferinţele duminicale ale lui Davila se mutară şi ele la Colţea. Exemplificarea conferinţelor era făcută de Bernath care executa interesante demonstraţii de laborator în faţa auditoriului. începînd cu anul 1882, renumitul laborator a servit atît industriei miniere — aflată la începuturile ei — cît şi nevoilor didactice ale Facultăţii de ştiinţe. Cedat de Eforie Ministerului Instrucţiunii, laboratorul, zămislit din pasiunea pentru chimie şi mintea luminată a lui Davila, a devenit „Institutul universitar de chimie".

Strădania lui Davila de a ridica cît mai mult spitalul Colţea a devenit fructuoasă o dată cu numirea lui în fruntea Eforiei Spitalelor Civile. În lunga viaţă a bolniţei clădită între anii 1700—1710 [1]de spătarul Mihai Cantacuzino, anul 1860 — data intrării lui Davila în conducerea Eforiei — reprezintă o piatră de hotar. Spătarul, al cărui chip se vede şi astăzi în curtea spitalului Colţea, ridicase

1 Nu se poate preciza data terminării spitalului Colţea. Unii istoriografi (Călăşescu) susţin data de 1696 (!) ; alţii anul 1708, alţii 1710.

bolniţe după felul spitalelor turceşti. Om luminat, el a adăugat „pe lîngă spital trupesc şi spital sufletesc", adică şcoală cu învăţătură slavonească şi ro- mînească. De asemenea, spătarul a statornicit ca veniturile spitalului să fie administrate de epitropi sau eforî laici. Spitalul a adăpostit bolnavii de-a valma, fără separare de boli şi de cazuri. Timp de o sută de anî şi mai bine, Colţea nu a depăşit nivelul oarecum primitiv al anilor de început.

Influenţa înnoitoare a lui Davila se face repede simţită. în 1860 au fost desfiinţate serviciile mixte şi s-au creat două servicii de specialitate : unul de medicină internă sub conducerea doctorului Polizu şi unul de clinică chirurgicală condus de profesorul Turnescu. În 1861 se înfiinţează la Colţea serviciul de consultaţii gratuite.

Clinicile importante fiind mutate la Colţea, a fost amenajat în acest spital un serviciu de prosectură \ prevăzut cu amfiteatru de anatomie. Cazurile clinice studiate în spital erau apoi — dacă survenea decesul — demonstrate anatomo-patologic în sala de disecţie, în faţa tinerilor medicinişti. Examenele de laborator completau discutarea cazurilor şi lămureau punerea diagnosticului. În sfîrşit, Eforia, de asemenea prin stăruinţa lui Davila, instalează la Colţea — tot pentru uzul studenţilor medicinişti — un muzeu de anatomie şi anatomie patologică. Sîm- burele acestui important factor de educaţie medicală a fost micul muzeu de acest gen, alcătuit de Davila în anul 1855, la Spitalul militar din Mihai Vodă. în 1855, voind să înzestreze muzeul de anatomie într-un chip cu totul deosebit, Davila a adus din străinătate pe doctorul I. Kopernicki, polonez de origine, specialist cu faimă europeană în această direcţie. Acesta a fost şef de lucrări anatomice

în Franţa, Belgia, Olanda şi Germania. Era membru preţuit al Societăţii de antropologie din Paris şi Londra. Sub privegherea autorizată a lui Kopermcki şi sub imboldul şi sprijinul permanent moral şi material al lui Davila, muzeul de anatomie de la Colţea a devenit cunoscut şi preţuit şi în lumea medicală din străinătate. Muzeul acesta şi-a găsit sediul definitiv în localul actual al Facultăţii de medicină, inaugurat în 1900.

Spitalul Colţea, pornit pe drumul ascensiunii, se dezvolta, se transforma, se moderniza. La strădania aceasta de ridicare a primului aşezămînt spitalicesc din ţara noastră, au contribuit şi au avut un rol hotărîtor elementele tinere medicale formate de Davila în Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie şi trimise apoi de acesta în străinătate pentru specializare. în anul 1864, primul bursier se întoarce de la Paris : doctorul C. Severeanu. Specializat în chirurgie, Severeanu, deşi tînăr -24 de ani — e numit de Davila chirurg al spitalelor Eforiei.'

Severeanu execută prima lui intervenţie chirurgicală în 1864, la numai cîteva zile de la sosirea în ţară : o reuşită operaţie pentru o hernie strangulată. De la Colentina trece ca chirurg la spitalul Colţea şi, în 1867, Davila, în urma unui concurs, îi încredinţează catedra de medicină operatorie, iar apoi şi pe aceea de clinică chirurgicală.

Spătarul Mihail Cantacuzino, ziditorul din 1708— 1710 al bolniţei ridicate pe locul cumpărat de la Radu Colţea, cît şi Carol Davila, ctitorul ştiinţific modern al acestui străvechi aşezămînt de tămăduire — ambii puteau fi liniştiţi : Colţea va păşi mereu înainte şi va rămîne pînă în zilele noastre un focar al

medicinei şi al gîndirii medicale romîneşti. în anul 1887, în urma unor radicale reparaţii, spitalul Colţea a căpătat înfăţişarea pe care o privim noi astăzi. Dar operele zămislite de mintea şi de truda omenească îşi au şi ele soarta lor. Un neguţător bogat — Radu Colţea — a vîndut pe bani peşin o fişie de loc unui om cu gînduri de milostenie, lui Mihail Cantacuzino ; doctorul Davila a continuat şi perfecţionat opera iniţială a ziditorului. Totuşi, ironie a soartei, spitalul nu e cunoscut de-a lungul a 250 de ani de existenţă, nici sub numele ctitorului Cantacuzino, şi nici sub numele celui care i-a dat strălucire, spitalul poartă necontenit numele lui „Colţea", numele celui ce nu a pus nici avere, nici muncă, nici jertfă în ridicarea lui.în aiful 1864, Alexandru Ion Cuza păşi curajos la înfăptuirea reformelor care constituiau angajamentul şi promisiunea ce a făcut, atunci cînd a **acceptat** sa **urce** trepteie domniei. Cu toată împotrivirea forţelor conservatoare, Cuza decretă, prin- tr-o lovitură de stat, legea agrară şi răsunătoarea lege a secularizării averilor mănăstireşti. Reformele acestea, cerute de interesele poporului, stîr- niră în calea reformatorului o furtună de nemulţumiri şi atacuri. Mănăstirile cu uriaşele lor valori şi venituri erau administrate arbitrar de călugării greci care aveau foarte mare trecere la Constanti- nopole, la Sublima Poartă. Sistemul de administrare al acestor averi reprezenta pe de o parte o gigantică ventuză absorbitoare a muncii şi trudei ţăranului, iar pe **de** altă parte un stat în stat, o permanentă jignire şi ştirbire a suzeranităţii noastre naţionale. Cuza tăie cu sabia nodul gordian. Secularizarea se înfăptui. Dar şi

greutăţile crescură. Pentru a limpezi situaţia şi pentru a risipi măcar în parte aceste greutăţi, Cuza întreprinse în mai-iunie 1864 călătoria sa la Constantinopole. Aci fu primit de sultanul Turciei şi avu conciliabule multiple cu oamenii de stat turci, încă atotputernici în politica şi soarta sud-estului european de atunci. Cu dîrzenie, demnitate şi curaj, domnitorul romîn izbuti să-şi impună punctul de vedere $1 să risipească în parte păienjenişul de intrigi şi bîrfeli ţesut de duşmanii interni şi externi ai ţării noastre. Lui Fuad-paşa, marele vizir, care ne trata ca pe o ţară vasală, Cuza i-a răspuns astfel : „Mă văd silit a vă aduce aminte că Principatele Unite, în termenii formali ai convenţiei, se administrează libere şi fără de amestecul nepermis al înaltei Porţi. Eu, ca domn, înţeleg ca Romînia să se bucure deplin de drepturile ei de independenţă interioară, drepturi dobîndite din vechime, drepturi recunoscute şi consfinţite prin tratatul de la Paris şi prin actul Convenţiei." Protocolul iscălit la sfîrşitul conferinţei ambasadorilor din iunie 1864, la Constantinopole, recunoştea în sfîrşit legalitatea reformei săvîrşite de Cuza. Secularizarea averilor mănăstireşti era act definitiv împlinit. Succesul lui Cuza aţîţă şi mai mult reacţiunea care, din interese de clasă, ar fi dorit să vadă reformele lui zădărnicite.

În schimb, însă, triumful lui Cuza stîrni admiraţie şi aprobare în sufletul poporului şi în inimile adevăraţilor patrioţi.

Lui Carol Davila i s-a făcut cinstea să-l însoţească pe domnitor la Constantinopole. Scrisorile sale mărturisesc admiraţia sa pentru politica inteligentă a lui Al. I. Cuza :

„Constantinopole, iunie 1864

Draga mea Anica, palatul „Chioşcul Apelor Dulci", unde locuim, este de o splendoare ce aminteşte fastul lui Ludovic al XIV-lea... Turcii fac principelui nostru cele mai mari onoruri. Un vapor special al sultanului Abdul-Azis ne-a condus la recepţia oficială. Stindardul romînesc a fost ridicat la marele catarg, caicurile padişahului ne aşteptau ; garda sub arme dădea onorul, marele vizir era la uşă. Sin- tem trataţi cu un respect de necrezut. Totul se datoreşte lui Cuza, care a fost demn, hotărît şi plin de abilitate. Afacerile noastre se îndreaptă şi ne devin favorabile. Toţi aci admiră felul limpede şi franc cu care domnitorul romîn tratează chestiunile în care naţiunea romînă se găseşte interesată.

Ambasadorul englez Sir Henry Bulwer-Lytton — scriitor, poet şi om de stat, autorul „Ultimelor zile ale oraşului Pompei" şi iubitul unei frumoase grecoaice — a făcut tot ceea ce i-a fost posibil ca să creeze greutăţi principelui, dar acesta le-a dejucat pe toate...

Trăsura mea, bine unsă, mă va aştepta la Giurgiu ; caii bine hrăniţi, surugiii să spună imediat hi-hi, şi cît mai repede să pot să vă văd. Vlădescu şi Grecescu să vegheze asupra Şcolii de Medicină ; mă voi duce să văd elevii imediat ce Citta" (Carol Davila)

UN NOU CETĂŢEAN AL PATRIEI

Dinamic, Davila a fost permanent activ, a avut o atitudine fermă care se manifesta voluntar şi cu spontaneitate

.Prin întreaga sa activitate, în calitate de conducător şi organizator al instituţiilor de

sănătate publică, Davila a sprijinit implicit dezvoltarea capitalismului, dar în acelaşi timp a privit cu luciditate fenomenul politic social, criticînd, adesei cu asprime, flora politicianismului burghezo-moşie- resc. Davila nu a intrat niciodată în viitoarea pasiunilor politicianiste, pentru care nutrea o repulsie public afirmată, însă totdeauna a fost alături de cei care militau în spiritul aspiraţiilor maselor populare. Davila făcea parte din numărul acelor puţini oameni de ştiinţă cărora o anumită formaţie intelectuală, o structură sufletească onesta, o etică probă le-a asigurat o relativă independenţă de clasa din care făceau parte, ale cărei interese le slujea, criticîndu-i însă, fără încetare viciile, plecîndu-şi urechea la păsurile celor nevoiaşi, a căror existenţă dorea s-o amelioreze. De pe această poziţie şi-a oferit Davila serviciile primului domn al celor două ţări reunite. între ei doi s-a stabilit o bună înţelegere şi o reciprocă preţuire. Davila care venise în ţară cu înaintate idei de reforme sociale, a apreciat realizările înfăptuite cu pricepere şi curaj de Cuza, omul ridicat din popor şi rămas credincios poporului. Secularizarea averilor mănăstireşti, împroprietărirea ţăranilor au găsit un adînc ecou de aprobare şi preţuire în sufletul lui Davila. Din toate puterile el l-a ajutat pe Cuza, îmbogăţind scurta domnie a acestuia cu realizări luminoase pe tărîmul ştiinţific şi social.

Ca o înaltă preţuire, Alexandru Ion Cuza îi recunoaşte doctorului Carol Davila cetăţenia romînă, cetăţenie pe care de fapt şi-o cucerise de mult în inima poporului căruia îi închinase toată inteligenţa şi puterea sa de muncă.

în anul 1864, exprimînd voinţa şi recunoştinţa maselor populare, Adunarea Deputaţilor (Camera Legiuitoare) a votat şi

acordat în unanimitate naturalizarea generalului doctor Carol Davila.

„Bucureşti, 4 iunie 1864

(Raport asupra proiectului de lege privind naturalizarea — încetăţenirea — excepţională a domnului doctor Carol Davila.)

Domnilor Deputaţi,

Comitetul delegaţilor a deliberat asupra proiectului de lege relativ la «Naturalizarea cea mare» a domnului doctor Carol Davila. Subsemnatul raportor am onoare a vă supune rezultatul deliberării comitetului.

Naturalizarea cea mare, dată în mod excepţional, este admisă de toate naţiunile civilizate ca un mijloc de a recompensa meritele, ştiinţa şi talentele acelor străini care aduc servicii Patriei.

Doctorul Carol Davila, prin ştiinţa, talentul şi rara activitate ce în curs de unsprezece ani a desfăşurat pentru dezvoltarea şi progresul serviciului şi instituţiunii medicale romîneşti, este un om care merită a i se acorda această recompensă naţională.

Crearea învăţămîntului medical, a unei şcoli veterinare şi a unei şcoli de farmacie ; formarea unui muzeu de anatomie, începutul unei grădini botanice sînt numai cîteva din instituţiunile pe care le datorăm zelului şi activităţii domnului Davila.

Din aceste fapte, Comitetul dumneavoastră a -văzut că domnul Davila a lucrat ca romîn de inimă şi de ace.ea merită a deveni şi romîn de drept.

Astfel Comitetul ales de dumneavoastră, în unanimitate, vă propune adoptarea proiectului care prevede acordarea domnului doctor Carol Davila, ca o recompensă naţională, naturalizarea cea mare.

Raportorul (ss) V. Boerescu"

Actul acesta excepţional a primit aprobarea şi promulgarea legală a

domnitorului Cuza, care a apreciat activitatea socială a lui Davila în mod deschis. Aceasta este de fapt şi esenţa binecunoscutei prietenii care a existat între domnitor şi doctorul Davila

.PIEDICI

Chiar în timpul domniei lui Cuza, coiîtinuă să se ţească intrigile, calomniile, sau să izbucnească atacurile fâţişe împotriva lui Carol Davila care prin activitatea sa devenea din ce în ce mai stîn- jenitor pentru clasele exploatatoare.

Cum era şi firesc, Carol Davila — care venise dintr-o ţară ce trecuse prin două revoluţii dintre care Marea Revoluţie Franceză iscălise actul de deces al feudalismului — om cu o concepţie materialistă datorită pregătirii

sale ştiinţifice, era un adversar al feudalismului perimat, nu ţinea seama de privilegiile feudale ale boierimii, milita împotriva obscurantismului şi a ignoranţei, a înapoierii în care clasele exploatatoare ţineau poporul muncitor. De aci şi devotamentul" său faţă de Cuza : domnitor cu idei democratice.

În ciocnirea dintre ideile lui progresiste şi concepţiile feudale retrograde ale protipendadei trebuie căutată cheia atacurilor veninoase cărora va trebu^să le facă faţă Davila. Principala armă a adversarilor lui era desigur naţionalismul şovin, ei continuînd să-l numească pe Davila un „venetic", un „străin" dornic să tulbure apele.

Cum altfel ar putea fi considerat „cazul locotenentului Apostolescu" — unul dintre instructorii militari ai Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie — decît ca un act provocator bine regizat ?

Purtarea acestui ofiţer lăsa de dorit. Frecventa aşa-zisa „lume bună" a familiilor care-şi atestau boieria cu maldăre de hrisoave, sau a proaspeţilor îmbogăţiţi, care învîrteau afaceri pe cît de întinse, pe atît de întunecoase, întrecîndu-se cu toţii în a urzi calomnii şi a defăima pe cei care se străduiau să contribuie la propăşirea ţării. Bineînţeles că de pe această „listă neagră" Davila nu putea lipsi.

Dat fiind începutul unui incendiu care izbucnise o dată la ultimul etaj al localului şcolii de medicină, acolo unde erau dormitoarele elevilor, printre alte măsuri de siguranţă, Davila afişase interdicţia de a nu se fuma şi arunca chibrituri, ţigări în camerele ultimului etaj, construit din lemn şi deci uşor inflamabil. Într-o vizită de inspecţie făcută de Davila noaptea, pe una din săli, s-a întîlnit faţă-n faţă cu locotenentul Apostolescu, care fuma

şi ţinea cu ostentaţie ţigara în văzul directorului spitalului şi al şcolii. Davila i-a făcut o aspră observaţie pentru călcarea dispoziţiilor regulamentare. Locotenentul a vrut să treacă mai departe, sfidînd pe Davila şi continuînd să fumeze.'

— Domnule locotenent, l-a apostrofat Davila, îţi vorbeşte superiorul dumitale, generalul Davila.

— Nu poţi fi superiorul meu, pentru că eşti un străin, un venetic şi ca atare nu-ţi dau ascultare — şuieră Apostolescu.

6

7Davila, scos din fire, smulse ţigara şi lovi uşor pe insolentul subaltern. Acesta, sfătuit şi îndemnat de vrăjmaşii lui Davila, se socoti ofensat de gestul superiorului şi... îl provocă la duel. Locotenentul Apostolescu, un bun şi renumit ochitor — prin martorii lui — ceru lui Davila reparaţii pe calea armelor : lupta cu pistolul ghintuit, distanţa de 20 de paşi, schimb de cîte două focuri. Toată lumea socotea întîmplarea şi provocarea făcută lui Davila drept o deghizată şi premeditată încercare de suprimare a acestuia. Se ştia că Davila are o infirmitate a mîinii drepte : anchiloza cotului. Indignarea oamenilor de bună-credinţă era mare. Davila era sfătuit să refuze provocarea subalternului şi să ceară dimpotrivă pedepsirea lui disciplinară. Davila respinse toate aceste sugestii drepte şi acceptă absolut toate condiţiile duelului, condiţii dictate de nesăbuitul adversar.

în ajunul ieşirii pe teren, Carol Davila lucră ca de obicei ; vizită bolnavii, rezolvă

lucrările curente. Tîrziu, seara, în biroul său ardea încă lumina.

„Bucureşti, 2 iunie 1861

Dulcea şi scumpa mea Anica, iartă-mi durerea ce ţi-o pricinuiesc. Nu ţin la viaţă decît pentru tine şi pentru crea- ţiunile mele. Construieşte o capelă mică pe locul drag mie, «locul lui Tudor» din grădina orfelinatului. (Locul actual al mormîntului lui Davila — n.n) Dacă vei întîlni un om demn de tine, primeşte binecuvîntarea mea. Adio. Citta".

Iar generalului Florescu îi trimite următoarele rînduri :

„Dragă generale, dacă mor în acest stupid duel, ceea ce mi se pare foarte probabil, căci nu voi trage niciodată în bietul Apostolescu, fii bun să deschizi testamentul meu.

Te îmbrăţişează din inimă, Davila".

Aşadar, Davila, demn ca totdeauna, nu a refuzat o ieşire pe teren, deşi la mijloc nu era decît un act de gravă indisciplină comis de Apostolescu.

întreaga întîmplare a duelului trebuie înţeleasă, judec^ă şi interpretată sub lumina concepţiilor ce stăpînea aristocraţia şi burghezia de acum un veac; Duelul, rămăşiţă ridicolă şi anacronică a feudalismului, era mijlocul cvasi-lega! de a lichida aşa- numitele „afaceri de onoare". Am spus cvasi-legal pentru că legile prevedeau interdicţia duelului, dar nimenea nu avea curajul de a aplica legea şi de a interzice şi pedepsi pe duelgii. Pe de altă parte a refuza să te baţi în duel însemna, în trecuta societate burghezo-moşierească, a fi un om pierdut, stigmatizat şi împroşcat de gazetele epocii cu epitetele insultătoare de laş, netrebnic şi nedemn. Oamenii serioşi, deşi

detestau duelul, o dată provocaţi, se supuneau lui lipsiţi fiind de apărarea legală.

Acesta a fost şi cazul lui Davila. Numai în lumina celor arătate mai sus putem înţelege acceptarea lui Davila — om măsurat şi cu vederi înaintate — de a ieşi pe teren şi a-şi risca viaţa folositoare altora într-o neîntemeiată şi ridicolă provocare. Davila, încleştat în greaua luptă pe care o dădea pentru realizarea ţelurilor lui, încolţit de adversari şi adversităţi, n-a avut curajul moral de a refuza duelul şi de a înfrunta „concepţia despre onoare" a lumei în care trăia.

Dimineaţa de 3 iunie 1861 era de o frumuseţe calmă. In pădurea Băneasa, într-un luminiş, avu loc dramatica întîlnire. Sorţii au fost favorabili^ lui Apostolescu : avea să tragă cel dintîi. Locotenentul, cu gura crispată, cu faţa plină de ură, ţinti pieptul lui Davila. Glontele sfîşie umărul acestuia : cîţiva centimetri mai jos şi i-ar fi străpuns inima. Davila ridică mîna dreaptă, care era în semianchiloză, mîna infirmă ce ţinea pistohjl ; arătă o creangă din copacul situat în spatele lui Apostolescu, ochi şi... spre stupoarea asistenţilor glontele fărîmă creanga, lovind cu precizie de milimetru locul indicat. O ciocîrlie zbură speriată spre înaltul cerului. La al doilea schimb de focuri, Apostolescu ochi din nou inima adversarului. Enervarea şi ura îl făcură să greşească şi de data aceasta ţinta : glontele răni superficial braţul stîng al lui Davila. Acesta arătă o altă creangă de copac care căzu şi ea fărîmată.

Acesta era deci Carol Davilâ !

Apostolescu se repezi, căzu în genunchi în faţa lui Davila, ceru iertare, înginînd : „Am fost o ticăloasă unealtă, iartă-mă".

Reformele lui Cuza, ce veneau în întîmpinarea năzuinţelor populare, nu erau pe placul politicienilor. Rosetti, Goleştii, Brătianu şi Ghica au pus la cale odiosul complot din noaptea de 11 februarie 1866 : detronarea lui Cuza.

Rămas neclintit pe poziţia de loialitate faţă de domn, Davila îi păstră şi după abdicare aceleaşi calde şi deferente sentimente. În casa lui Davila şi-a găsit azil temporar cel detronat şi sortit exilului ; în casa lui Davila au locuit Elena Doamna şi cei doi copii ai lui Cuza.

2 martie 1866

Dragă doctore, am aflat că principesa Elena Cuza este la dumneata. Te rog să o încredinţezi de profundul meu respect şi adînca mea afecţiune. Casa mea, ca şi a lui Vasile Alecsandri, îi este deschisă. O să găsească doi buni prieteni.

Umilele mele respecte doamnei Davila şi, strîngîndu-ţi cordial mîna, îţi mulţumesc de a fi dat ospitalitate unei bune femei căzute în nenorocire. Al dumitale, Costache Negri"

Dar cu cît amar a plătit Davila loialitatea faţă de Al. I. Cuza ! Atitudinea sa i-a atras şi mai mult ura politicienilor, moşieri şi burghezi, care pregăteau instaurarea monarhiei străine. A plătit-o de asemenea cu tulburarea liniştii lui familiare. Soţia lui era, după cum am arătat, nepoata Goleştilor, dar Goleştii deveniseră adversarii lui Cuza şi deci duşmanii oricui păstra sentimente bune acestuia. Ca atare, Davila, devenit rudă prin căsătorie cu Goleştii, ostracizat de familia soţiei sale.

scumpa mea Anica, ai dreptate în tot ceea ce îm

iscrii, dar trebuie să fii tare. Gîndeşte-te că nu mai pot călca în casa în care, din ură politică, soţul tău a fost calomniat, el, străinul care şi-a sacrificat viaţa din iubire pentru patria lui şi a lor. Oamenii aceştia ar trebui să priceapă că, dacă ei au obiceiul să se insulte reciproc şi apoi să-şi ierte micile laşităţi zilnice, comise sub scuza politicii, un om de onoare însă nu poate accepta şi nu se poate obşinui cu astfel de moravuri. Mă doare sufletul, dar nu voi putea veni la Goleşti. Fii tare. În casa mamei tale fii politicoasă, dar trebuie să ai în vedere că acolo soţul tău a fost calomniat. Doresc ca fiul meu să-mi semene şi nu voi regreta sărăcia mea.

Sărută-l şi iubeşte pe neîmblînzitul tău Citta"

.TOTDEAUNA IN SLUJBA OMULUI

„...Era un om care se arunca în orice pericol pentru a salva viaţa oricărui necunoscut" [1]. Credem că o mai bună portretizare a lui Davila nu poate să existe. S-a aruncat, adolescent fiind, în valurile Loarei şi a salvat oameni de la înec ; la 18 ani, ca student medicinist, s-a înscris voluntar şi a îngrijit holericii din Angers. Iată încă o întîm- plare oare vădeşte nu numai curajul, dar şi spiritul de generozitate, de frumoasă camaraderie de

1 Citatul aparţine doctorului francez Boguel şi se re- feră la evenitnentul şi fapta eroică a lui Davila din 1849, cu ocazia epidemiei de holeră din acel an.

care totdeauna Davila era animat. La noi în ţară, în 1860, inspector general sanitar fiind, Davila trecea într-o zi, din întîmplare, prin faţa clădirii unui minister. în curtea instituţiei era zarvă mare. Mulţimea furioasă înconjura un om şi-l ameninţa. Omul era alb ca varul. Davila ceru explicaţii. I se spuse că un funcţionar murise (fiind bolnav consultase medicul şi la puţin timp după luarea medicamentului prescris, sucombase). Mulţimea voia să linşeze medicul care „otrăvise" bolnavul. I se arătă lui Davila sţ^cla cu poţiunea ucigătoare. Acesta liniştit, calm, luă sticla şi fără a spune un cuvînt, bău tot restul de medicament, dovedind astfel netemeinicia acuzaţiei adusă medicului. Mulţimea se linişti pe loc, iar doctorul Fiala — căci el era medicul în cauză — purtă toată viaţa recunoştinţă lui Davila, profesorul şi salvatorul lui.

„Cine dintre dumneavoastră doreşte să mă însoţească la Telega, pentru a da ajutor bolnavilor de tifos ?" aşa sună apelul făcut de Davila în iarna lui 1865 în faţa frontului elevilor Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie. Profesorul director al Şcolii, medicul general, inspector şi conducător al întregului serviciu* sanitar al ţării a întrebat : „Cine vrea să mă însoţească ?", cine vrea adică de bună voie să meargă, nu din ordinul, dar din apelul cald şi generos al meu, al medicului-şef ? Este lesne de înţeles că întreg frontul elevilor a răspuns cu entuziasm la apelul lui. Davila a ales dintre voluntarii oferiţi trei medici şi cu ei a plecat la Telega, unde o cumplită molimă de exantematic făcea ravagii între deţinuţii penitenciarului de acolo. Doctorul Davila nu a părăsit locul de onoare al luptei antiepidemice decît atunci cînd boala a fost stăvilită şi cînd doi dintre colaboratorii săi erau în afara oricărui pericol, căci se molipsiseră şi ei. Bolnav căzuse şi Davila, care a făcut o formă gravă,

toxică, de tifos. Delirînd aproape, nu a acceptat evacuarea, decît atunci cînd toţi ceilalţi fuseseră puşi la adăpost. Lunga şi greaua convalescenţă nu era terminată cînd un nou strigăt de alarmă răsună : holera izbucnise la Brăila ! Făcu din nou apel la voluntari, şi plecă spre frontul împotriva bolii şi a morţii.

Holera şi ciuma au reprezentat epidemii ce adesea au bîntuit teritoriul Europei în cursul evului de mijloc, ba chiar mai recent în decursul ultimelor secole.

Ţara noastră nu a scăpat de calamitatea ciumei şi a holerei. Prezenţa şi circulaţia trupelor turceşti pe teritoriul ţărilor romîne, trupe ce veneau din Asia Mică, unde pe atunci epidemiile erau obişnuite, explică frecvenţa epidemiilor mai sus menţionate. Într-o populaţie subalimentată, spoliată de marii proprietari pe ale căror domenii lucra, redusă la o cumplită mizerie, bolile epidemice găseau un teren prielnic. Ciuma din 1812, de pildă, a izbucnit la 24 de ore după venirea din Constantinopol a domnitorului Caragea şi a alaiului său.

Exista un mijloc de a evita ciuma : carantina, închiderea graniţelor. Turcii, însă, se opuneau închiderii graniţelor camuflînd interesele lor politice şi comerciale prin tendinţa de a impune principiul fatalist al religiei lor : „iazgî bozulmaz" adică „de ce ţi-e scris nu scapi". Deci la ce ar putea servi carantina ?! Dacă ţi-e dat să mori de ciumă, nu ai nici o scăpare şi apoi, cine moare de ciumă e primit doar cu braţele deschise în raiul profetului! Cînd în 1784 Mihail Şuţu a pus o carantină la Lichi- reşti — Călăraşii de azi — după cinci zile a trebuit s-o ridice, căci paşa din Silistra l-a ameninţat cu tăierea capului!

Arsenalul terapeutic întrebuinţat la noi în ţară împotriva holerei era de altfel cel logic :

se combătea prin toate mijloacele hipotermia (răcirea corpului) şi adinamia (slăbiciunea inimii), rezultate din grava intoxicaţie a organismului. Sc lupta de asemenea împotriva diareei care era pricina deshidratării[1] corpului şi a adinamiei. În 1831, vraciul Ţîrcă din Ploeşti unde izbucnise holera, a primit ca medicamente următoarele : 6 dramuri unt de izmă pentru ceaiuri ; 6 dramuri picături dé opion (preparat opiaceu, calmant al contracţiunilor intestinale). ¡ un funt flori de muşeţel; 100 pachete de magistfrîum bismuti şi 50 dramuri revent. Fricţiunile stimulente erau bogat întrebuinţate...

' **Pierderea apei din ţesuturile corpului.**

Davila combate cu succes epidemia de holeră izbucnită în vara anului 1865 la Brăila. Instituie un riguros cordon sanitar în jurul judeţului Brăila ; îngrijeşte personal bolnavii reducînd uimitor mortalitatea, stinge molima şi scapă astfel restul ţării de întinderea flagelului. Cu ocazia acestei campanii, Davila prescrie cunoscutele şi rămase clasice „picături Davila" sau „tinctura antiholerică". La sfîrşitul verii, după însănătoşire, căci căzuse, ca şi la Telega, victimă neţărmuritului său curaj şi devotament, Davila fu adus pe o targă la Goleşti. Era o umbră descărnată, amintitoare numai a făpturii lui Davila. Nu forţa fizică, ci neînvinsa lui voinţă de a trăi şi de a fi de folos omenirii în suferinţă l-a făcut pe Davila să înfrîngă şi de data aceasta răul şi să supravieţuiască celor două cumplite toxiinfecţiuni contractate la postul său în vara lui 1865. Dar lunga serie a suferinţelor şi a bolilor infecţioase a căror victimă a fost Davila — reumatismul poliarticular infecţios, holera, difteria şi tifosul exantematic — explică cu prisosinţă rădăcinile bolii de inimă (miocardită cu insuficienţă cardiacă) ce l-a răpus la vîrsta de 52 de ani.

După detronarea lui Cuza, domnea pretutindeni haosul. Turcia, care ocupase în decursul istoriei de nenumărate ori Ţările Romîne, avea tot interesul să sprijine neorînduiala internă. Forţele acestea externe vrăjmaşe încurajau intriganţii şi rîvnitorii autohtoni la domnie. Haosul intern ar fi justificat din nou intervenţia şi ocuparea ţării. Pentru a dejuca aceste intenţii, ale înaltei Porţi, guvernul mobiliza armata în vara anului 1866. Obiectivul mobilizării era sudul ţării, regiunea Giurgiului, unde pericolul era iminent. în adevăr, turcii făceau mari masări de trupe la Rusciuk. Se aştepta din momtent în moment debarcarea armatei turceşti la Giurgiu, ocuparea Bucureştiului, înlăturarea unirii cu atîta greutate şi luptă înfăptuită. Dezmembrată, ţara putea fi mai uşor cucerită.

Mobilizarea în plină vară a pus pentru prima oară la grea încercare organizarea sanitară militară, imaginată şi creată în cîţiva ani de Davila. Serviciul sanitar de campanie a funcţionat ireproşabil : nici o epidemie nu a fost semnalată ; Serviciul sanitar militar şi civil orînduit de Davila îşi verificase pentru întîia oară atît organizarea cît şi eficienţa. Entuziasmul şi rîvna tinerilor medici a fost atît de mare, încît a dat loc următoarei întîmplări :

Davila era neobosit şi inspecta necontenit modul de funcţionare a unităţilor sanitare. Într-o noapte, într-una din aceste inspecţii, sosi călare în centrul oraşului Giurgiu, unde se afla instalat comandamentul armatei romîne mobilizate. Era trecut de miezul nopţii şi străzile erau pustii, întunericul gros. Davila nu ştia încotro s-o apuce. Fusese anunţat că generalul Kretzulescu, comandantul armatei, convocase în acea seară toţi ofiţerii pentru un consiliu militar. Fusese şi

el chemat, dar nu ştia unde se ţine această consfătuire. Deodată, Davila auzi galopul unui cal şi o ştafetă sări din şa, luă poziţia de drepţi în faţa superiorului întîlnit şi raportă :

— Să trăiţi, domnule general! Veniţi în baterie că vin turcii. La noi nu e nici un domn ofiţer, au plecat cu toţii la consiliu. Nu e decît un domn medic sublocotenent şi un don' sergent. Se ceartă între ei care să ia comanda să înceapă focul, să tragă cu tunurile. Veniţi de descurcaţi lucrurile.

Davila dădu pinteni calului şi… descurcă în adevăr lucrurile. Turcii nu treceau Dunărea, era vorba numai de zelul unuia din elevii lui. Tînărul medic al bateriei, găsindu-se singur în unitate şi părîn- du-i-s^ că turcii vor să atace, se pregătea să le-o ia înainte, să deschidă el focul! De incidentul care ar fi putut dezlănţui un conflict armat, s-a făctit mult haz, S-au făcut de asemenea multe glume pe seama „combativităţii" ce domnea în Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie.

Exerciţiul de campanie din vara anului 1866 a folosit mult lui Davila : i-a arătat părţile negative şi lipsurile planului de organizare sanitară. A păşit imediat la remedierea acestor lipsuri şi la înzestrarea serviciului sanitar militar cu utilajul necesar, în această direcţie este locul să menţionăm spiritul clarvăzător şi iubirea de ţară a lui Davila. El a înţeles necesitatea creării unei industrii sanitare naţionale şi a ajutat această operă de viitor. Doctorul Severeanu, elevul său, i-a vorbit odată de doi meseriaşi priceputi în repararea instrumentelor chirurgicale. Davila i-a chemat la Eforie. Meseriaşii se numeau Brohm şi Travizani, unul era german, celălalt italian. Ambii lucrau în renumitele fabrici franceze de specialitate Luer şi Charier. Impresia făcută asupra lui Davila fiind bună, i-a angajat pe

amîndoi şi le-a amenajat un mic atelier în cuprinsul spitalului Colţea. Curînd Brohm şi Travizani, ajutaţi materialiceşte de Davila, Severeanu şi profesorul Vlădescu, şi-au deschis un atelier pe Brezo- ianu, atelier ce a cunoscut apoi o amplă dezvoltare. „Putem respinge ofertele străine (germane, franceze), putem făuri şi singuri materialul sanitar de care armata şi serviciul sanitar civil au nevoie" afirma cu convingere Davila.

Crearea unei industrii sanitare naţionale nu era însă pe placul guvernelor burghezo-moşiereşti, care puseseră ţara la dispoziţia capitaliştilor apuseni. De aceea Davila se lovi de cosmopolitismul celor aflaţi la conducerea ţării, care nu-i sprijiniră intenţiile.

Davila a dovedit în toate ocaziile că ştia să iubească şi să preţuiască valorile şi posibilităţile po-porului, că a luptat pentru propăşirea lui. Viaţa şi opera sa ilustrează acest

adevăr. Deşi era discipol al medicinei franceze, el a preţuit, a stimat şi a utilizat totdeauna valoarea omului respectiv, indiferent de naţionalitatea lui. Davila a chemat în Romînia nu exclusiv francezi, ci a chemat şi primit cu egala căldură medici şi oameni de ştiinţă germani, unguri,

poloni, ruşi sau bulgari, i-a chemat şi i-a preţuit după un unic criteriu : valoarea şi probitatea lor. Cînd i s-a cerut, de pildă, să înzestreze spitalul Col- ţea cu miraculosul „stilet al lui Nelaton", Davila a studiat aparatul şi a răspuns cu convingere : „Nu tot ce e străin — fie

chiar francez — e totdeauna perfect şi necesar !"

.în epoca aceea, făcuse mare vîlvă în lumea medicală acest „stilet al lui Nelaton" folosit în cazul lui Giuseppe Garibaldi, eroul revoluţiei şi al libertăţii italiene, care fusese rănit în 1863 cu ocazia marşului asupra Romei. Primise un glonte în picior, cam în dreptul osului calcaneu. Meflicii italieni ne- putînd preciza dacă ceea ce simţeau ei e glonte sau os, l-au consultat pe renumitul chirurg şi profesor francez Nelaton. Cu această ocazie Nelaton a imaginat — de circumstanţă — un stilet special. La capătul unui stilet obişnuit (explorator metalic), a fixat o bulă de piatră ponce, piatră spongioasă, aspră. Ideea lui Nelaton era următoarea : în momentul în care stiletul, bula lui terminală, întîlneşte glontele care e de plumb, pe suprafaţa rugoasă a bulei vor rămîne mici particule de plumb. în chipul acesta s-ar putea descoperi corpii metalici rătăciţi în Lupul omului, s-ar putea fixa atît diagnosticul, cît şi sediul glontelui. Operaţia n-ar mai fi oarbă, ar merge pe drumul indicat de stiletul descoperitor. Intîmplarea a făcut ca în cazul Garibaldi lucrurile să meargă după (teoria lui Nelaton. Garibaldi a fost operat, glontele a fost scos şi... atît stiletul cît şi Nelaton însuşi s-au văzut brusc acoperiţi de glorie şi renume. Doctorul Severeanu ne relatează că la Paris veneau curioşi cu duiumul care doreau să vadă pe Nelfcton — salvatorul eroului Garibaldi — şi miraculosul lui stilet! Davila, dovedind ca totdeauna discernămînt, a apreciat însă, „descoperirea" cu mai multă

rezervă; a studiat instrumentul şi a ajuns la concluzia că „stiletul minune" „nu poate da decît întîmplător rezultate". A spus — şi n-a greşit — că de bună seamă va urma negreşit o metodă ştiinţifică pentru descoperirea corpurilor străine în organism. în adevăr, douăzeci de ani mai tîrziu, în 1895, Röntgen a descoperit faimoasele raze X care au rezolvat problema mai radical decît incidentalul stilet al lui Nelaton. în schimb, însă, Davila a procurat prin şi pentru elevul său dr. Gre- cescu, trimis de el pentru a studia la Paris, un microscop. întors în ţară, Grecescu a demonstrat pentru prima oară la noi parazitul care produce boala pielei capului numită favus. A desenat după microscop parazitul descoperit de Schönlein — Aco- rium Schönlein. Davila a stăruit cu insistenţă şi în 1874 s-a creat şi la noi catedra de micrografie, catedră încredinţată provizoriu doctorului Petrini. Catedra aceasta a fost apoi ilustrată de marele Victor Babeş, întemeietorul bacteriologiei româneşti.

FACULTATEA DE MEDICINA IA FIINŢĂ !

Anul 1869 a adus traducerea în fapt a celui mai scump vis al lui Davila : desăvîrşirea învăţămîntu- lui medical românesc prin transformarea Şcolii Naţionale de Medicină şi Farmacie în „Facultate de Medicină, Chirurgie şi Farmacie". Prin acest act învăţămîntul nostru medical devine oficial echivalent cu învăţămîntul asemănător din marile centre de cultură şi ştiinţă din lumea întreagă. Davila pu- tea privi 'cu satisfacţie înapoi şi cu justificată mîn- drie înainte : *Şcoala de Mică Chirurgie din 1855 ; Şcoala de Chirurgie din 1856; Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie din 1857* şi, în sfîrşit, *Facultatea de Medicină, Chirurgie şi Farmacie din 1869,* iată cele patru etape prin care a trecut învăţămîntul medical

romînesc pînă ce a ajuns la forma lui matură. Opera proiectată şi începută în 1853 se înfăptuise. în Romînia se puneau bazele unui învăţămînt medical care în mai puţin de două decenii avea să fie pe picior de egalitate cu **cel** al ţărilor cu o civilizaţie străveche. Privind decretul-lege pentru înfiinţarea facultăţii de medicină, Davila se putea socoti un om fericit, un om ce dusese pînă la capăt sarcina pe care şi-o luase.

ANII 1870—1873

În mijlocul multiplelor griji şi preocupări ce-i răpeau aproape 20 de ore din cele 24 ale fiecărei zile, vestea izbucnirii războiului franco-german căzu ca un trăsnet pentru Davila. Era ziua de 18 iulie 1870.

Doritoare să-şi menţină locul preponderent pe plan european, burghezia franceză, intrată în faza dezvoltării ei monopoliste, dusese o consecventă politică de împiedicare a unificării Germaniei, pert tru care Bismark lupta cu perseverenţă şi lipsă de scrupule. Evident, unificarea Germaniei sub conducerea lui Bismark ar fi asigurat burgheziei germane ,o prosperitate prodigioasă.

în timp ce Bismark crea o puternică armată prusacă pe care era hotărît s-o folosească la momentul oportun, încrezătoare în „geniul" ei politic, burghezia franceză se mulţumea şi se înşela cu dulci laude...

Politicianul prusac conduse abil planul lui : Publicînd aşa-numita depeşă de la Ems — un comunicat jignitor la adresa guvernului francez — Bismark reuşeşte să deschidă focul fără a acţiona priiriul: Franţa a fost aceea care a declarat războdi Prusiei. Era tocmai ceea ce dorise Bismark !

Hotărîrea lui Davila a fost repede luată. Va pleca în Franţa pentru a da sprijinul său soldaţilor francezi răniţi.

Această hotărîre i-a fost dictată de bună seamă şi de sentimentul că Franţa, patria lui de origină, poporul în mijlocul căruia a crescut, se află într-un greu impas şi ca atare dator este de a-şi împlini datoria faţă de ţara în care se născuse şi în care îşi formase personalitatea lui intelectuală şi medicală.

Admirator şi adept convins al operei umanitare înfăptuită de Henri Dunant[1] pe cîmpul de luptă de la Solferino, Davila se străduise mult în ultimii ani ca Romînia să adere la memorabila Convenţie care a fost iscălită la Geneva la 22 august 1864, Convenţie care a legalizat şi internaţionalizat Crucea Roşie fondată de Henri Dunant. Lucrul n-a fost uşor ; Davila n-a izbutit să obţină din partea guvernanţilor romîni adeziunea decît în 1874. În ziua izbucnirii războiului franco-german, la 19 iulie 1870, Davila propune guvernului romîn crearea şi trimiterea de urgenţă pe frontul de luptă a două ambulanţe, cîte una pentru fiecare stat beligerant. Guvernul romîn refuză propunerea.

[1] **Numele lui H. Dunant a rămas legat de înfăptuirea Crucii Roşii. În războiul de eliberare pe care l-a dus Italia în 1859 împotriva cotropitorilor habsburgici, Dunant a iniţiat pentru prima oară principiul universalităţii îngrijirii răniţilor : a dat ajutor la Solferino ambelor tabere, a îngrijit cu acelaşi devotament răniţii italieni ca şi pe cei austrieci. Cu aceasra ocazie a arborat emblema Crucii Roşii. Convenţia internaţională de la Geneva a adoptat drept semn distinctiv această emblemă care a devenit clasică şi cunoscută pe toată suprafaţa pămîntului.**

Davila nu mai insistă. Ceru un concediu de 6 luni şi plecă discret, fără publicitate, nu ca general medic romîn, ci ca un simplu şi modest voluntar al caritătii. în telegrama pe care o adresează Cruci

iRoşii internaţionale, Davila subliniază ,,că Se pune la dispoziţia bolnavilor şi a răniţilor atît francezi cît şi germani".

„Paris, 14 august 1870

Dragă Anica, am ajuns la Paris. Bogaţii pleacă, săracii rămîn, se înarmează pentru a-l apăra. Ambulanţa mea se organizează, dar prea încet. Imperiul cade. Mă abţin de la alte veşti.

Plec spre' front. Caută ca Lili (Alexandru, fiul lui Davila n.n.) să înţeleagă bine cît de solemn este momentul... Dacă şefii comit greşeli, scumpii noştri soldaţi sînt minunaţi...
Citta."

„Paris, 23 august 1870

Doamnă, soţul dumneavoastră a plecat pe cîmpul de luptă de la Gravelotte, pe urmă la Metz. Actul de devotament ce îndeplineşte în acest moment scumpul dumneavoastră soţ nu este din acelea pe care vreo recompensă ar putea să-l răsplătească îndeajuns. Numai în stima şi admiraţia oamenilor cinstiţi se poate găsi compensaţia unor jertfe atît de mari. Trebuie să fiţi mîndră, doamnă, de a avea un asemenea soţ, iar copiii dumneavoastră se pot mîndri cu un asemenea părinte.

Binevoiţi, doamnă, a primi expresiunea profundului meu
L. Lalanne Inspector general al podurilor şi şoselelor din Franţa"

Ambulanţa lui Davila activează în imediata apropiere a frontului de luptă, la Sedan. În ambulanţă s-au înrolat ca infirmieri voluntari Monnot, profesorul de istorie de la Sorbona, un magistrat al Curţii de Casaţie din Paris şi multe ale personalităţi franceze bucuroase să colaboreze cu Davila. Toţi îi admiră curajul, rezistenţa, capacitatea şi ne-mărginitul spirit de jertfă. Medicul-şef al armatei din Sedan, doctorul Larrey, (fiul lui Felix Larrey, medicul armatei lui Napoleon Bonaparte) îl felicită şi citează faptele lui Davila printr-un ordin de zi pe armată.

Cîmpul de luptă din faţa Sedanului are un aspect înfiorător. „Ca să poţi ridica răniţii — povesteşte

Davila — trebuie să escaladezi mormane înalte de cadavre şi să cazi în bălţi de sînge. Liniile de soldaţi francezi cădeau la rînd, companii întregi decimate, morţii rămîneau în picioare proptiţi de camarazii ucişi înaintea lor."

Ridicînd şi îngrijind răniţi — atît francezi cît şi germani — în imediata apropiere a frontului, Davila cade la un moment dat în liniile inamice. Este făcut prizonier. Drept recompensă morală pentru devotamentul arătat răniţilor germani, şi pentru că operase şi salvase de la moarte un ofiţer superior prusac, comandantul german al sectorului de luptă ordonă tratarea lui Davila cu toate onorurile cuvenite gradului şi îi lasă de asemenea sabia. I se ceru numai cuvîntul de onoare că nu va încerca să fugă din prizonierat. Davila refuză făţiş acest angajament şi în adevăr, prin r-un act de mare îndrăzneală şi curaj, izbuti să fugă cu ambulanţa lui, în- torcîndu-se în liniile franceze.

„...în ambulanţă şi la spitalele de campanie unde lucrez, mi-am reluat vechiul şi scumpul limbaj de intern. Mîngîi şi îmbărbătez. Aud tropote de cai : cuirasierii trec spre Montmedy şi Sedan ca să întărească rezistenţa. E ora 2 noaptea. Plec la ambulanţă..."

„Nu mai pot suporta spectacolul a mii de cai înnebuniţi, de groază, răniţi, muribunzi, înfometaţi. Sărmanii cai ! Am necontenit ochii muiaţi în lacrimi, sufletul mi-e sfîşiat. Ce greşeli, ce greşeli, văd atîtea greşeli la care nu m-aş fi aşteptat !..."

„...am hrănit la Stenay 4000 de prizonieri bolnavi care mureau de foame..."

Lovil^irile date de germani armatei franceze cădeau miereu, necontenit mai grele, mai nimicitoare. Ultima a izbit Franţa în ziua de 2 septembrie 1870. La această dată Sedanul căDea. Napoleon al III-lea împreună cu o aramată de 100.000 de oameni erau făcuţi

prizonieri. Lovitura de măciucă prăvălise imperiul.

La 4 septembrie 1870 la Paris, mulţimea în fruntea căreia se găsea Gambetta, invada străvechiul palat al Bourbonilor. A treia republică, avînd în frunte un guvern provizoriu burghez, îşi începea fiinţa !

La 18 martie 1871, în Parisul martor al atîtor revoluţii, se înălţau noi baricade. Proletariatul pornea lupta împotriva burgheziei, instaurînd dictatura proletariatului, pentru întîia oară în istoria mişcării muncitoreşti mondiale ; se vestea astfel deschiderea erei revoluţiilor muncitoreşti. Opt zile mai tîrziu, la 26 martie, se constituia Comuna din Paris aleasă prin vot universal şi alcătuită din muncitori, funcţionari, intelectuali, reprezentanţi ai micii burghezii... Pentru prima dată maşina de stat burgheză, socotită de apologeţii săi a fi de neclintit, a fost sfă- rîmată. Dar lipsa de maturitate a proletariatului, inexistenţa unui partid marxist, lipsa de legătură cu muncitorii din provincie şi cu ţărănimea au slăbit capacitatea de rezistenţă a primei dictaturi a.pro- letariatului care a fost înfrîntă de forţele contrarevoluţionare ale guvernului de la Versailles. S-a comis greşeala de a nu se fi atacat Versailles-ul, de a nu se fi naţionalizat Banca Franţei, dîndu-se astfel contrarevoluţiei posibilitatea ele a-şi regrupa forţele. Ultima baricadă revoluţionară cade la 28 mai. Zeci de mii de revoluţionari şi-au găsit un sfîrşit eroic în luptă sau în faţa plutoanelor de execuţie ale contrarevoluţiei.

Spiritul de luptă al Comunei şi experienţa ei care a animat proletariatul mondial, n-au putut fi însă zdrobite...

Vestea izbucnirii revoluţiei la Paris, primită de Davila cu simpatie, l-a ajuns cînd era departe de Franţa,

întors în patria de adopţiune, în Romînia, Davila se apucă din nou cu rîvnă de lucru. Ceru fonduri pentru o nouă reorganizare a serviciului sanitar militar pe baza experienţei şi a învăţămintelor trase din recentul război franco-german. Şi serviciul acesta îşi dovedi capacitatea, cîţiva ani mai tîrziu, în războiul de independenţă a Romîniei. Clarviziunea, patriotismul şi spiritul .organizator al lui Davila au fost din nou şi decisiv dovedite.

La întoarcere însă, Carol Davila avea să înfrunte un nou atac al oficialităţilor burghezo-moşiereşti a căror adversitate faţă de el o cunoştea prea bine. De data aceasta, cei dornici să se debaraseze de personalitatea fermă a acestui neobosit şi efervescent om de ştiinţă a cărui activitate pusă în slujba progresului social stînjenea de multe ori visurile şi planurile de chiverniseală ale guvernanţilor, alimentară vechea nemulţumire a unor cunoscuţi medici împotriva proiectului de organizare a învăţă-mîntului medical elaborat de Davila.

în 1855, atunci cînd îşi adusese contribuţia la organizarea învăţămîntului medical romînesc, Davila s-a servit cum era şi firesc de oamenii pe care i-a avut. Pînă la formarea cadrelor calificate de care învăţămîntul avea nevoie, Davila a procedat conform nevoilor începutului. A numit ca profesori şi personal didactic ajutător oameni recrutaţi din rîndurile medicilor cinstiţi şi capabili oare practicau în Romînia sau, în lipsă, a făcut apel la elemente valoroase de peste hotare. Alegerea lui în genere s-a dovedit justă. Oamenii aceştia au făcut faţă grelei misiuni la care fuseseră chemaţi şi şi-au înscris cu cinste numele printre pionierii medicinii romîneşti. Era epoca începutului. Permanent însă, Davila s-a arătat preocupat de pregătirea temeinică a unor t:adre calificate autohtone necesare viito-rului învăţămînt medical superior romînesc.

Trimiterea primilor absolvenţi în străinătate pentru perfecţionare, instituirea concursurilor în spitalele

Eforiei, toate aceste reforme tindeau spre un singur scop : cînd învăţămîntul medical romînesc va urca ultima treaptă — transformarea lui în facultate — acel moment să ne găsească bine pregătiţi, să putem face faţă dificilelor sarcini pe care învăţămîntul cel mai diferenţiat, cel universitar, le reclamă. Davila a spus necontenit şi deschis : numirile pe care le-am făcut în cadrele învăţămîntului au fost fortuite, provizorii, de circumstanţă. Cînd ziua cea mare a sosit însă, cînd Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie a devenit Facultate de medicină, Davila a rostit răspicat ceea ce cu 14 ani mai înainte anunţase. Epoca începutului s-a terminat. Recrutarea cadrelor superioare de învăţămînt medical va fi de aci înainte efectuată prin concurs. Consecvent acestui principiu, la redactarea regulamentului facultăţii, Davila ceru înscrierea articolului referitor la alegerea cadrelor superioare numai pe bază de concurs, pentru a garanta selecţionarea celor mai capabile elemente. Trebuie adăugat însă, că Davila a anunţat că vor fi menţinuţi şi titularizaţi în noua facultate de medicină toţi vechii profesori aflaţi în acel moment în funcţiune şi care îşi dovediseră capacitatea şi utilitatea. Importantul act al înfiinţării Facultăţii de medicină părea că întruneşte aprobarea unanimă. Lucrurile nu s-au petrecut însă aşa. Cînd cererea lui Davila de a se înscrie în regulament un articol privitor la recrutarea cadrelor prin concurs fu cunoscut de cei interesaţi, în acel moment un val de proteste şi indignări izbucni. Crearea Facultăţii de medicină fusese aşteptată cu o febrilă nerăbdare.Tncepînd cu ministrul educaţiei din acea vreme şi sfîrşind cu ultimul politician şi deputat, toţi aveau un euvînt de spus, sau mai exact, o recomandare

de făcut, un protejat de propus la vreo catedră oarecare. Dacă nu se putea o catedră, se mulţumeau oamenii influenţi ai zilei să obţină pentru favoriţii lor măcar un post de şef de lucrări, deş asistent sau de preparator. Ce binevenită fusese înfiinţarea aceasta a Facultăţii de medicină! Cîte pofte şi cerinţe politice puteau fi astfel satisfăcute prin vreun locşor obţinut în noua şi importanta casă a lui Hipocrat ! Nici nu se statornicise bine legea privitoare la facultate şi sute de bilete, bileţele şi scrisorele circulau !

La auzul hotărîrii lui Davila, cei interesaţi începură a fremăta de indignare. „I-auzi pretenţie, numire numai prin concurs ! Parcă vracii din Ţara Romînească numai prin concurs au tămăduit ei bo- leşniţele, parcă noi nu avem criteriile noastre infailibile de numiri în posturi chiar mai înalte decît cele universitare", strigau din toate părţile atotputernicii zilei, care deşi ridicaseră abuzul la rangul de lege, vedeau în hotărîrea lui Davila o piedică destul de dificilă. Furtuna iscată de cererea lui Davila : concurs la numirea cadrelor universitare medicale, creştea. Pieptul şi umerii lui Davila erau însă, vînjoşi, rezistau. Dar... s-a mai întîmplat ceva, ceva neprevăzut şi deprimant pentru Davila.

Tabăra celor ce voiau să intre nepregătiţi în sînul corpului profesoral al facultăţii a găsit sprijin şi la cîţiva dintre vechii membri ai acestui corp profesoral. în rîndul protestatarilor se aliniară cîţiva profesori ai Şcolii Naţionale de Medicină, trecuţi de Davila din oficiu în noua facultate. Oamenii aceştia fuseseră mindria lui. Dai ei aveau interese carc nu mai mergeau mînă în mînă nici cu interesele învă- ţămîntului medical, nici cu idealurile directorului lor de odinioară. Ei încetaseră de a mai fi „elevii lui" şi, agăţaţi la remorca politicianismului burghez, se aliniară în frontul celor ce se străduiau să

înlăture clauza concursului şi să instituie norma bunului plac în importanta problemă a recrutării cadrelor universitare medicale. Oamenii aceştia, foşti elevi şi apoi colegi ai lui Davila, aveau şi ei fiecare pe cîte „cineva" de propus pentru Facultatea de medicină.

Davila află lucrul acesta, dar refuză să-l creadă, într-o zi lucra în bibliotecă. Prin uşa deschisă ascultă fără să vrea o discuţie la care luau parte trei profesori, toţi trei numiţi şi ridicaţi de Davila la rangul de profesori. Discuţia a fost edificatoare. Mîhnirea pricinuită de descoperirea aceasta a fost violentă, nemărginită. Voinţa lui însă, a rămas aceeaşi.

Zidul de granit nu poate fi doborît frontal, pieptiş, în schimb, însă, el poate fi ros cu încetul, măcinat la baza lui. Profitorii vieţii noastre publice — politice şi medicale — s-au pus atunci pe lucru : s-au înhămat la munca de dărîmare a lui Davila prin roaderea şi măcinarea postamentului pe care se rezema opera creatorului învăţămîntului medical romînesc. Intriga, calomnia şi insinuarea au intrat din nou în arenă.

Pentru a-şi atinge scopul — desfiinţarea morală a lui Davila — grupul detractorilor şi-a făcut un plan. Vor scormoni activitatea, uriaşa activitate a lui Davila pe perioada celor 17 ani scurşi de la venirea lui în ţara noastră, 17 ani de activitate în fruntea serviciului sanitar al Romîniei. După o muncă trudnică de un an, mîinile scormonitorilor au scos din lada cu maculatură a unor arhive, opt capete de acuzare împotriva lui Davila şi le-au înaintat ministrului educaţiei. Ministrul îşi făcu datoria : alcătui o comisie de judecată... la Iaşi şi trimise pe Davila, cel mai înalt funcţionar sanitar al ţării, în faţa acestei comisii pentru a fi cercetat, judecat şi eventual sancţionat. Pedeapsa era echivalentă cu prăbuşirea lui Davila. încă o

dată, onestitatea lui C. Davila îl punea în conflict cu ahtiaţii după măriri lesnicioase, cu beneficiarii proaspătului regim capitalist. Realitatea îi dovedea că mediul , în care trăia promova copios corupţia şi venalitatea.

în ajunul Anului nou 1872, la Iaşi, procesul începu.

Consiliul de judecată, din care făcea parte, printre alţii, Ştefan Miclea, Vasile Ureche şi Alexandru Şendrea, profesor de procedură civilă, cînd citi cele opt puncte ale actului de acuzare se recuză în unanimitate şi respinse cu indignare a judeca un proces atît de neîntemeiat şi de ruşinos. I-a trebuit lui Davila o noapte întreagă să înduplece juriul să renunţe la acest gest ; să intre în judecata fondului, să analizeze minuţios acuzările şi în urmă numai să dea hotărîrea pe care o va socoti necesară. Numai aşa calomnia şi reaua credinţă vor putea fi retezate.

Davila refuză apărarea oferită de Iacob Negruzzi, de profesorii Petre Suciu şi Grigore Cobălcescu. Apărarea şi-a susţinut-o singur. Pledoaria lui — cunoscut ca fermecător vorbitor — a fost... mută ; n-a scos nici un cuvînt. A prezentat numai la fiecare punct de acuzare documentele care spulberau calomnia.

„Iaşi, 31 decembrie 1871, ora 12 noaptea

...Scumpă Anico, la miezul nopţii am privit cu dragoste portretele voastre. Anul nou să ne fie prielnic, să pot realiza tot ceea ce am de întreprins în folosul ţării...

Sînt tare slăbit! am albit mult în cîteva zile. Voi căuta să fiu calm...

Citta"

Consiliul de judecată şi-a rostit, în noaptea de 2 ianuarie 1872, hotărîrea. Toate cele opt capete de acuzare au fost minuţios cercetate, cumpănite, şi în cele din urmă respinse de comisia de judecată. Iată cîteva din „gravele abateri" care i se imputau lui Davila : tabelul cu lista studenţilor trecuţi din fosta

Şcoală Naţională de Medicină în proaspăt înfiinţata Facultate de medicină conţinea cîteva greşeli, în- exactitlţi ,• Davila a îmbinat laolaltă studiul farmaciei cu cel al medicinei („Facultatea de Medicină şi Farmacie"), fapt ce ar constitui „o gravă greşeală" , absolvenţii şcolii romîneşti de medicină aveau o pregătire inferioară etc., etc. Toate aceste capete de acuzare au fost respinse ca neîntemeiate şi neserioase. Secretarii Facultăţii de medicină au declarat în instanţă că micile greşeli de redactare ale listelor sînt imputabile lor şi nu lui Davila care se ocupa de întreg serviciul sanitar al ţării. Instanţa de judecată a primit telegrafic o adresă din partea Decanatului Facultăţii de medicină din Paris în care se arăta că absolvenţii şcoli romîneşti de medicină care sînt trimişi să-şi ia doctoratul sînt supuşi la aceleaşi probe cu naţionalii francezi şi, odată declaraţi „doctori", au absolut aceleaşi drepturi cu francezii. **În** dimineaţa de 2 ianuarie 1872, consiliul de judecată a dat următorul verdict: „Domnul profesor doctor C. Davila, după cercetările făcute în acuzare şi apărare, este achitat prin unanimitatea voturilor."

Telegrama din 2 ianuarie 1872

„Achitare în unanimitate în toate punctele de acuzare. Triumf complet contra calomniatorilor. Davila"

Dr. Carol Davila era şi un mare iubitor al artei, iar creaţia populară o preţuia în mod deosebit. El nu s-a mulţumit să fie doar un admirator şi un colecţionar al ei, ci s-a străduit să o facă cunoscută şi peste hotare.

Astfel, Vasile Alecsandri a întocmit odinioară cea mai completă culegere de poezii populare romîneşti. „Dar — spune cu amărăciune poetul refe- rindu-se la indiferenţa şi dispreţul autorităţilor timpului faţă de arta şi poezia populară — în ţara noastră lucrurile

bune nu se fac decît pe jumătate. Mă tem de soarta colecţiei de poezii populare."

Teama poetului era justificată de faptul că autorităţile culturale începuseră tipărirea colecţiei, dar lucrul rămăsese la jumătatea drumului,

„Paris, mai 1867

Scumpe domnule Davila,

Printre cărţile româneşti trimise de dumneata la expoziţia internaţională, am descoperit colecţia mea de poezii populare imprimate prin grija şi cheltuiala dumitale. Volumul reprezintă un obiect de artă, e o probă vădită a neîntrecutului dumitale bun gust[1].

Vei înţelege desigur sentimentul părintesc pe care l-am încercat la vederea minunatului volum...

Te felicit din toată inima pentru faptul de a fi contribuit la publicarea unei adevărate comori literare. Îţi mulţumesc pentru tot ce ai făcut şi pentru tot ce vei face încă în favoarea artei populare româneşti.

Mi-ai face un m;ire serviciu trimiţîndu-mi sase exemplare din lucrare. Vreau să dau unul Bibliotecii Naţionale a Franţei şi unor personalităţi binevoitoare ţării noastre.

Te rog să primeşti o bună şi sinceră strîngere de mînă din partea mult devotatului dumitale V. Alecsandri[II]"

— Ce s-a întîmplat ? De ce pleci în grabă ?

Davila nu mai găsi timp să răspundă soţiei şi ca o furtună se repezi la grajd. Dar nici aci nu avu răbdare să aştepte înhămarea cailor, încălecă unul şi ca o nălucă porni de la Cotroceni spre centrul ora-« şului.

Era într-o zi de primăvară a anului 1873. Dar care era pricina tulburării şi a goanei primului medic al Bucureştiului din acea

I **Volumul era tipărit pe hîrtie fină de Japonia. Fiecare pagină avea un chenar al cărui izvod colorat era luat după modeluf iilor (n.a.).**

II **V. Alecsandri era pe atunci la Paris. El a dăruit colecţia poeziilor populare culese de el Azilului Elena Doamna, ca să se vîndă în beneficiul instituţiei creată şi patronată de Davila (n.a.),**

vreme ? Explicaţia era simplă : în timp ce lua masa cu familia, Davila primise o scurtă scrisoare din partea unui om cunoscut de el, dar prea puţin cunoscut atunci de societatea şi publicul bucureştean. Scrisoarea era iscălită cu un nume simplu — N. Grigorescu.

„Sînt rău bolnav, vă rog — dacă se poate — să veniţi într-o clipă\de răgaz să mă vedeţi", astfel glăsuia misiva iscălită de **N. Grigorescu** şi adusă în timpul mesei de Strîmbulescu, un prieten şi elev al lui Grigorescu.[I]

Întors de la Paris, Grigorescu încercase, dar nu izbutise, a se face cunoscut publicului şi oficialităţilor bucureştene. O ducea greu de tot. La Barbi- zon[II] era cunoscut şi apreciat cel puţin de cei de care avea zilnic absolută nevoie : birtaşul, hangiţa, femeia care-i spăla şi îngrijea rufele etc. Aceştia, obişnuiţi cu tragica existenţă a artiştilor, îi acordau credit sau primeau în schimbul unei schiţe sau tablou să-i şteargă cîte ceva din lista de datorii. Hangiul din Barbizon, în decursul timpului, a transformat depozitul lui de alimente în depozit de pînze devenite ulterior celebre : ale lui Millet, Delacroix, Pissaro, Grigorescu şi mulţi alţii. A devenit hangiul nostru unul din vestiţii colecţionari ai celor mai valoroase capodopere universale. Aci, la Bucureşti, lucrurile au mers şi mai greu decît la Barbizon.

Grigorescu era prieten cu doi colaboratori ai lui Davila: botanistul Grecescu şi chimistul Bernath. Pictorul era debil, se urnea greu, suferea mult de frig şi de umezeală.

I **Episodul acesta privind prima expoziţie a lui N. Grigorescu este povestit de Strîmbulescu „Din viaţa şi corespondenţa lui C. Davila" pag. 472.**

II **Barbizon — localitate şi pădure de lîngă Paris, celebră prin faptul că acolo au trăit şi pictat mulţi vestiţi pictori ai lumii.**

Prietenii făceau împreună călătprii prin ţară, peste tot locul pe unde Grecescu culegea plante Şi-şi îmbogăţea ierbarul, iar Bernath analiza apele minerale. Din hoinărelile acestea nici cel de-al treilea, Nicolae Grigorescu, nu s-a întors cu tolba goală, ci, dimpotrivă, cu o sumedenie de pînze şi de schiţe care figurează astăzi printre cele mai renumite picturi ale sale. Sfătuit tot de Bernath şi de Grecescu, pictorul îşi deschise o expoziţie, prima lui expoziţie, într-o odaie închiriată pe o lună şi situată în dosul poştii vechi. De dimineaţa pînă
Seara stătea Grigoiescu în pragul expoziţiei, aştep- tînd amatorii, dar amatorii intrau, priveau, dădeau din umeri şi plecau. Grigorescu era amărît, peste trei zile se încheia luna, chiria camerei trebuia plătită şi... nici o pînză nu se vînduse. Prietenii îl sfătuiau să-l invite pe Davila, om priceput ; de, cine ştie, poate reţine măcar o schiţă, un tablou. Grigorescu nu îndrăznise, însă, să invite pentru modesta lui expoziţie o astfel de personalitate şi atunci re-cursese la trucul bolii : rugase pe Davila să vie să-l vadă.

Davila reţinuse numele lui Grigorescu din povestirile lui Grecescu şi Bernath, de aceea cînd auzi că „omul e bolnav, dădu fuga să-l viziteze. îl găsi pe Grigorescu sănătos tun în pragul cămăruţei sale.

— De ce m-ai chemat, văd că nu eşti bolnav ?

— Sînt bolnav de foame, — răspunse timid şi încurcat artistul, arătîndu-i tablourile nevîndute.

Davila înţelese, intră în expoziţie şi privi îndelung, pînză cu pînză, schiţă cu schiţă. Privi şi recunoscu frumoasele flori ce smălţuiesc pajiştile noastre. Privi florile de răsură, de inişor, flori de cîmp puse în încondeiate ulcele de lut. Privi şi recunoscu pădurile de mesteacăn, căsuţele, ţăranii, fetele şi ciobanii.

Privi, cutremurat, frumosul cer încreţit parcă de căldura încropită a unei amieze de vară ; privi, în sfîrşit, uluit, fcrmccat, b,oii, autenticii boi zugrăviţi de nimeni altul mai bine decît de Grigorescu. „îi privesc, îi iubesc şi îi studiez de o viaţă şi tot nu-i cunosc bine", a spus odată Grigorescu în legătură cu un tablou reprezentînd studiul unui bou în odihnă. Se uita nedumerit Grigorescu la generalul medic, reputat în toată Romînia, care de o oră trecea de la o pînză la alţa fără să scoată un cuvînt. Se uită şi mai nedumerit Grigorescu iitunci cînd văzu că generalul scoate nişte cartonaşe — cărţi de vizită — scrie ceva pe partea albă a lor şi le anină de cîte un tablou. Apoi repede Davila îmbrăţişă pe pictor, încălecă armăsarul alb şi se pierdu în pulberea răscolită spre mahalaua Cotroceni.

Cărţile de vizită puse pe cele cîteva tablouri erau unele pe numele lui Davila, altele pe numele unor cunoscuţi. Peste două ore, toate aceste pînze reţinute fură achitate, iar în următoarele trei zile ale expoziţiei, absolut toate tablourile au fost vîn- dute. După prima lui expoziţie, Nicolae Grigorescu păşeşte pe drumul consacrării şi al preţuirii generale. Nu numai Grigorescu s-a bucurat de aprecierea şi sprijinul lui Carol Davila, ci şi Sava Henţia şi Theodor Aman, alţi doi maeştri ai picturii romînești.

Expoziţia internaţională organizată la Viena în anul 1873 a fost un prilej de a face cunoscute peşte hotare realizările artei populare romînești.

Pentru prima oară a fost înfăţişată cunoscătorilor din lumea întreagă nepreţuita comoară a artei noastre populare. O bogată şi vastă colecţie de cusături şi costume naţionale ; o colecţie reprezentativă privind industria casnică a olăritului, un album voluminos lucrat pe pînză de casă şi în care s-au adunat multe

din izvoarele artei romînești copiate după iile şi fotele vechi ; o vastă colecţie de broderii artistice, iată numai o vagă enumerare a comorilor de artă naţională trimise la expoziţia de la Viena.

Expoziţia avea mai multe secţii : artistică, educativă, asistenţă sanitară, industrie casnică etc.

Este locul să menţionăm că această primă participare a Romîniei la o expoziţie internaţională se datoreşte în mare măsură iniţiativei şi zelului lui Carol Davila, deşi n-a fost investit cu nici o calitate oficială de către guvernul burghezo-moşieresc. A plecat ■ ca un simplu particular — însoţit de cele două preţioase ajutoare : chimistul Bernath şi pictorul Carol Pop de Szatmary, toate cheltuielile deplasării şi ale activităţii acestora la Viena fiind aco- perite de Davila. Tîrziu a sosit şi comisia „oficială" romînească care a fost însă tot timpul inexistentă la expoziţie, dar prezentă în localurile de distracţie ale Vienei. Reprezentantul neoficial, dar de drept al Romîniei a fost neobositul Davila, recunoscut şi tratat ca atare de toată lumea, care a desfăşurat o intensă activitate în slujba şi folosul ţării.

Răspunsul la întrebarea firească : de ce n-a fost învestit Davila cu sarcina de reprezentant al Romîniei ? — e simplu. Forurile conducătoare nu îl simpatizau pe acest semeţ şi popular medic-şef al armatei care nu putea fi înhămat la remorca politicii de oprimare a poporului. La aceasta contribuia şi faptul că „înalţii demnitari" ai palatului, adversarii lui Davila, îl prezentau pe acesta ca pe un antigerman convins, ca pe un agitator periculos care ar putea dăuna relaţiilor cu imperiul habsburgic austro-ungar.

în urma intrigilor, poliţia habsburgică îi făcea lui Davila tot felul de şicane ; cu ocazia trimiterii materialului pentru expoziţie, vameşii

i-au desfăcut, răvășit și percheziționat toate lăzile. S-a petrecut, însă, într-o bună zi un fapt senzațional. într-una din lăzile expediate, sub un strat de material artistic s-a găsit o întreagă încărcătură de armé, de puști ambalate. Stupoare. Telegraful din lumea întreagă țăcănea : telegraful romînesc alarmă și el autoritățile și opinia publică. „Iată Lrădătorul ! Am avut noi, dreptate — strigau pe toate tonurile dușmanii lui Davila — atunci cînd ăm denunțat pe Davila drept anarhistul nr. 1 "Davila era socotit pierdut. Numai că alarma a durat abia cîteva ore și s-a potolit. Davila își bătuse joc de adversarii lui și le jucase o formidabilă festă : trimisese într-adevăr puști... dar puști de lemn, pentru itzul exercițiului de educație fizică a copiilor din clasele primare. Tot în legătură cu această întîm- plare, trebuie menționat și faptul următor,7 petrecut cîțiva ani mai tîrziu. În cadrul expoziției din 1882 a Societății Astra, organizată la Sibiu, Davila a expus o serie de cusături și lucruri de mină, ierbare și desene ale elevelor Azilului Elena Doamna. Era însoțit de un grup de școlărițe, îmbrăcate în costume naționale. Printre alte manifestări prevăzute în program, au vizitat cu toții și centrele romînești din Sălișle și Rășinari. Romînii ardeleni l-au îndrăgit pe Davila și au organizat serbări populare în cinstea lui.

Trebuie să reținem un fapt important. întreg materialul artistic și didactic trimis de Davila la expoziția din 1873 ca și la cea din 1882 era rodul muncii desfășurate în Azilul Elena Doamna. Elevele au lucrat, au colectat, au sortat și au catalogat tezaurul de frumuseți artistice romînești care au cucerit voturile diverselor jurii și au adus artei noastre naționale numeroase premii decernate la expoziția din 1873. La închiderea expoziției, vocile cele mai autorizate au elogiat, premiat și

dat drept model pentru epoca aceea Azilul Elena Doamna. „Orfelinatul r,omîn este un institut model, cum-nu se găseşte al doilea în întreaga lume", astfel suna încheierea semnată de preşedintele expoziţiei, încheiere care însoţea diploma de premiere acordată şcolii condusă de Carol Davila.

97

Şcoala avea : curs primar şi curs secundar, liceal şi profesional, cu secţii de croitorie, ţesătorie, dantelărie, flori artificiale şi secţie de menaj. Se învăţau de asemenea limbi străine. Fuseseră aduşi profesori de pictură, sculptură şi pictură pe porţelan. Exista la subsol un cuptor modern de ars lutul pentru vasele de porţelan. Elevele îşi organizaseră orchestra lor. Azilul era dotat cu laborator de chimie şi fizică, infirmerie şi farmacie. Aprecieze singur cititorul de azi al rîndurilor de faţă dacă elogiul

7 — Dr. Carol Davila

şi premiul obţinut acum 90 de ani de modelul şcolii romîneşti era justificat sau nu ! [1]

„17 august 1872, Gotha

Iubiţi părinţi sufleteşti, vom urma cu sfinţenie poveţele dumneavoastră, iubit şi bun părinte al nostru. Primiţi mulţumirile noastre pentru îngrijirile dumneavoastră de totdeauna. Vă dorim din suflet."

Aceste rînduri adresate lui Davila de două orfane ale azilului trimise în Germania, la Universitatea din Gotha, pentru completarea studiilor, sînt mărturie pentru grija şi interesul pe care îl arăta el elevelor Azilului Elena Doamna.

În afara premiilor obţinute în sectorul de artă naţională şi educaţie, ţara noastră şi-a valorificat pe plan internaţional şi avuţia reprezentată de apele minerale romîneşti. Minuţios studiate în urma însărcinării date de Davila chimistului Bernath, apele minerale

l Vezi volumul : „Din viaţa şi corespondenţa lui Carol

romîneşti au obţinut medalia de aur, şi- tuîndu-se pe acelaşi plan cu sursele hidro-minerale cu renume mondial.

Cuvîntul lui Davila la expoziţia din 1873 s-a făcut auzit şi a fost precumpănitor în sectorul asistenţei sanitare de front. Dar despre această inter-venţie a lui Davila vom vorbi în capitolul ce priveşte istoricul Crucii Roşii romîneşti

.7*
99
DA VILA ŞI CRUCEA ROŞIE

Crucea Roşie, umanitara operă iniţiată de Henri Dunant la Solferino, a întrunit în 1864 adeziunea a 66 de state de pe tot cuprinsul pământului. Cu toată stăruinţa lui Davila, Romînia nu şi-a adăugat şi ea iscălitura pe protocolul Convenţiei de la Geneva decît la 18 iunie 1874. Hotărîtor în actul semnat atunci de ţara noastră a fost marele succes obţinut de Davila cu ocazia premiilor internaţionale acordate persoanelor care s-au distins pe cîmpul de luptă, lucrînd sub stindardul Crucii Roşii. Premierea acestor persoane s-a făcut cu ocazia expoziţiei internaţionale care a avut loc ia Viena în 1873, expoziţie de care am vorbit pe larg într-un capitol anterior. Expoziţia a avut şi o secţie de Cruce Roşie. În cadrul acestei secţii au fost expuse şi premiate formaţiunile de Cruce Roşie7 care au activat pe frontul războiului franco-german din 1870. Atunci cînd juriul expoziţiei a luat în discuţie premierea persoanelor care au făcut acte deosebite de asistenţă şi caritate în linia de ioc, juriul s-a găsit în dezacord cu un membru al comisiei de premiere. Acel glas separat a fost al lui Davila, unul din primii membri ai Comitetului de la Geneva.

Se hotărîse acordarea a trei diplome de onoare şi cele trei persoane premiate erau „întîmplător"... trei capete încoronate care au activat în cadrul ambulanţelor de Cruce Roşie :

„Am explicat juriului (scrie Davila soţiei lui) că a proceda aşa nu e drept. Am vorbit şi demonstrat în special principiul egalităţii şi al meritului absolut fără distincţie de grad şi de poziţie socială. Am opus împărătesei Augusta o plebeiană, o institutoare belgiană, domnişoara Mono, care a făcut acte de jertfă şi sublimă

abnegaţie. Am spus răspicat că a recompensa numai capetele încoronate, nu este un act de dreptate, ci unul de linguşire. A răsplăti cu dreptate şi discernămînt pe toate persoanele care au binemeritat prin devotamentul lor, înseamnă a face o operă bună şi pozitivă.

Consternarea a fost generală. S-a amînat votarea. Fiind numit în comisia pentru Rusia am făcut o lucrare amănunţită şi elogioasă pentru ambulanţele ruseşti. Se decide votarea pentru ziua următoare. Numai suedezii şi ruşii îmi întind fără mîna.

Cerînd a doua zi din nou cuvîntul, preşedintele îmi răspunde că am vorbit de trei ori. Nu de trei ori, ci de o sută de ori o să cer cuvîntul pînă voi convinge juriul de justeţea obiecţiunii mele : premierea trebuie acordată făcînd abstracţie de poziţia socială şi ţinînd seama numai de faptele şi meritele pozitive."

La al treilea scrutin, propunerea lui Davila a fost acceptată cu unanimitate de voturi. Succesul acesta moral al lui Davila a stîrnit ecou şi aprobarea tuturora. El a cîntărit greu în hotărîrea pe care ţara noastră S luat-o ceva mai tîrziu : aderarea Romîniei la Convenţia de la Geneva şi intrarea ei în Comitetul Internaţional de Cruce Roşie.
în 1874, Romînia semnează şi ea Convenţia de la Geneva, iar la 4 iulie 1876, prin stăruitoarea muncă a lui Davila, ia fiinţă Societatea de Cruce Roşie a Romîniei. Primul preşedinte a fost ales Davila, dar cu modestia sa obişnuită şi-a declinat numirea, rămînînd doar vicepreşedinte.MOARTEA ANEI DA VIL A

Era o minunată şi geroasă zi de iarnă, ziua de duminică 13 ianuarie 1874. Soarele, glob strălucitor de aramă, zîmbea trist şi rece

prin marama de dantelă străvezie a ceţii. Lungul şi frumosul bulevard ce ducea de la Cotroceni spre centru era străjuit de o parte şi de alta de bătrîni castani dezgoliţi de frunze ce stăteau cu braţele întinse, încărcate cu zăpada ce scînteia în miliarJe şi miliarde de briliante. Pe zăpada bătătorită a trotuarelor se hîrjon&au copii cu ghetuţe ţintuite, care se căzneau să croiască pîrtia de gheată. Era frumoasă dimineaţa acelei zile de ianuarie.

în goana celor doi roibi focoşi şi înspumaţi, în clinchetul vesel de zurgălăi aluneca o şanie ce venea dinspre Cotroceni şi zorea spre centrul oraşului. în sanie se afla Carol E>avila, care avea în dreapta pe tînăra şi frumoasa lui soţie. Lumea pe stradă saluta cu nespusă căldură şi simpatie perechea atît de cunoscută şi populară bucureşteanului de acum aproape o sută de ani. Davila se ducea la Colţea pentru a ţine obişnuita şi mult preţuita lui conferinţă duminicală.

Sania aluneca spre Colţea în trapul iute al roi- bilor. Davila era tăcut, preocupat ca totdeauna. Anica privea chipul bărbatului ce sta lîngă ea. Privea figura suptă, osoasă, prea timpuriu brăzdată şi îmbătrînită a bărbatului ei. Privea umerii aduşi, încovoiaţi de atîtea suferinţe, de atîtea zbuciume. Privea chipul omului care de 14 ani îi era tovarăş de viaţă şi care dăduse vieţii ei un liman, un ţel, un sens. O unduire neaşteptată de duioşie, de admiraţie o cuprinse. în anii de viaţă comună, ani în care Davila fusese deseori lovit, chinuit sau .obosit, învăţase să-i cunoască marea bunătate şi generozitate, nemărginita lui dragoste de ţară. Trecuse prin viaţă demn şi frumos ; nu-şi irosise niciodată zilele. Anica mai privi o dată faţa soţului ei şi-i strînse' mîna cu recunoştinţă.

La Colţea, amfiteatrul era plin de lume pînă la refuz. La 10 precis, ca de obicei, Davila

îşi începu conferinţa. A vorbit cu vocea lui caldă, armonioasă, muzicală, a vorbit despre materie şi despre viaţă. Pe marginea subiectului a adus fapte multiple, observaţii judicioase şi interesante care vădeau ideile sale materialiste. A fost o dizertaţie sobră şi cuceritoare prin accesibilitatea ei pentru un public, fără pregătire de specialitate.

Succesul a fost extraordinar, mai mare parcă de- cît oricînd

.Anica Davila era copleşită de em.ol.ie, de felicitările care curgeau din toate părţile. Era încîntată, radioasă, fericită. La sfîrşit, în timp ce Davila se îmbrăca de plecare, Anica stătea de vorbă cu doctorul Bernath, chimistul adus de Davila în ţară şi devenit credinciosul şi preţiosul colaborator al acestuia. Bernath era şi el stăpînit de emoţie, trăia din plin succesul maestrului şi prietenului său. Pe Anica, în urma emoţiei, o încerca obişnuita ei migrenă ; îl rugă pe Bernath să-i dea un gram de chinină, medicament ce-i făcea totdeauna bine. Bernath o părăsi, intră în laboratorul de chimie, luă dintr-un borcan medicamentul cerut, îl cîntări, îl puse într-o foită de ţigară, luă un pahar cu apă şi oferi totul Anicăi.

Amfiteatrul era gol, lumea plecase. Afară, caii săniei scuturau nerăbdători zurgălăii cu clinchet argintiu. Anica înghiţi bulinul cu chinina liniştitoare, dar sub ochii înnebuniţi de groază ai lui Bernath şi ai lui Davila, se prăbuşi şi începu să se zvîrcolească pe duşumea în

spasmele morţii. Din greşeală, din pricina emoţiei momentului, Bernath confundase borcanul : luase, cîntărise şi îi oferise în loc de un gram de chinină, un gram de stricnină, doză suficientă să ucidă şi un elefant ! Davila îngenunche, luă capul crispat de suferinţă al femeii şi-şi apropie obrazul de obrazul ei ce începea să se răcească. Într-o supremă sforţare, Anica deschise ochii, recunoscu pe Davila şi şopti : „copiii"...

Era într-o zi de ianuarie 1874..

.1877

Veacul al XIX-lea a fost veacul luptelor de eliberare a popoarelor subjugate şi oprimate, mai ales a celor din Balcani. In 1875, provinciile ocupate de turci Bosnia şi Herţegovina se revoltară împotriva sultanului. Revolta se întinse şi în celelalte ţări transformate în paşalîcuri turceşti : Serbia, Munte- negru şi Bulgaria. Rusia sprijinea mişcările de-eliberare ale popoarelor balcanice : un general rus, Cernaiev, luă comanda răsculaţilor sîrbi. Turcii erau încă tari, revoltele fuiră înăbuşite.

Rusia convocă Marile Puteri la Conferinţa ce se ţinu în decembrie 1876 la Constantinopole, conferinţă care dură pînă în martie 1877. Delegaţii Marilor Puteri şi în special Rusia ceru Turciei să acorde autonomia popoarelor din Balcani, popoare care nu mai puteau suporta jugul turcesc şi care se revoltaseră. Sultanul Abdul-Azis refuză aceste cereri ; Rusia declară război Turciei la 12 aprilie 1877. Ro- mînia nu dădu urmare ordinului sultanului, care-i cerea să lupte alături de turci împotriva Rusiei. Romînia acordă,

dimpotrivă, Rusiei dreptul de a trece trupele prin teritoriul său, mobiliză armata şi o puse la dispoziţia Rusiei. La 9 mai 1877, Romînia înlătură seculara oprimare turcească şi se declară independentă. La 15 august 1877, pe podul de pontoane întins la Corabia, armata romînă trece în grabă Dunărea. Intervenţia armatei romîne a influenţat favorabil soarta războiului ruso-romîno- turc.

Plevna constituia cheia rezistenţei turceşti, condusă de vestitul Osman-Paşa. Armata ruso-romînă înconjură şi asedie această poziţie-cheie. Primul asalt ruso-romîn din 30 august 1877 duse numai la cucerirea redutei Griviţa. Se constată că Plevna era apărată de o altă sumedenie de redute. Generalul rus Todleben, apărătorul Sevastopolului, construi ,o serie de importante lucrări necesare atacului decisiv. Căile de aprovizionare ale turcilor ce duceau la Sofia şi Vidin fură tăiate. După un asediu de trei luni, după neîncetate lupte, în noaptea de 27-28 noiembrie 1877, Osman-paşa încercă o ieşire desperată prin cercul celor 120.000 de asediatori ruşi şi romîni. După o bătălie sîngeroasă ce a intrat în istorie, încercarea lui Osman-paşa este respinsă, zădărnicită. Rănit el însuşi, cu armata ajunsă la limita oricărei rezistenţe omeneşti, Osman-paşa capitulează. El îşi predă sabia generalului romîn Cerchez. 43.000 prizonieri şi 80 tunuri, iată fructul victoriei ruso-romîne de la Plevna, victorie ce a grăbit sfîrşitul campaniei din 1877—1878. La 12 ianuarie 1878, Rahova şi apoi Vidinul fură luate cu asalt. Campania era terminată. Pacea de la Berlin din 1 iulie 1878 consfinţea independenţa Romîniei, la obţinerea căreia poporul nostru a fost ajutat de ţara prietenă de la răsărit, care, de atîtea ori de-a

lungul veacurilor, i-a dat statornic sprijin în lupta împotriva Porţii. Prietenia aceasta de veacuri căpăta o nouă importantă confirmare.

Să răsfoim ziarele epocii şi să citim reportajul unui corespondent de război al unui mare ziar apusean :[1]

„...liniile frontului ruso-romîn din jurul Plevnei sînt împroşcate zi şi noapte de gloanţele, obuzele şi şrapnelele turceşti. Bine camuflate în redutele de apărare, bateriile lui Osman-paşa seceră şir după şir soldaţii ruşi şi dorobanţii romîni care pornesc la asalt, în sunetele stridente şi încurajatoare ale goarnelor. Răniţii rămîn presăraţi prin vîlcele, pe poziţiile atacate, unii agăţaţi între firele de sîrmă ghimpată ce înconjură aceste poziţii. Un spectacol impresionant este furnicarea personalului sanitar care urmăreşte pas cu pas înaintarea lanţurilor de trăgători. Eroismul acestor soldaţi înarmaţi nu cu puşti şi grenade, ci cu o geantă sanitară aninată de gît şi cu o brasardă albă la braţ pe care străluceşte, ca o mică şi miraculoasă floare, insigna Crucii Roşii, eroismul acestor soldaţi este sublim şi nu poate fi niciodată uitat. Corpul sanitar romîn, pregătit cu minuţiozitate cu ani înainte, a scris pagini de nepieritoare glorie pe cîmpiile Bulgariei, în campania din 1877—1878.

. . .

În focul înverşunat al luptelor, un general călare pe un cal alb putea fi văzut peste tot întinsul frontului ruso-romîn, la punctele cele mai înaintate, în locurile cele mai primejdioase, mai intens stropite cu grindina vărsată de gurile de foc inamice. Generalul acesta este oare un tînăr şi viteaz comandant ce-şi îndeamnă astfel

---

[1] **Autorul amplului reportaj este Johann Lichtenstadt, corespondentul de război al ziarului vienez „Die Presse" ; reportajul este reprodus după : V. Bologa „Contribuţii la istoria medicinii în R.P.R.", Buc., 1955.**

luptătorii l se întreabă în articolul său corespondentul de război al cărui reportaj îl frunzărim noi. Nu, o să vă miraţi — continuă corespondentul — îndrăzneţul general nu e nici tînăr şi nici ofiţer combatant. Generalul ce înfruntă de zeci de ori pe zi moartea, e un om bă- trîn[1], îndoit de spate, cu faţa supţă de propriile suferinţi, un om care odată coborît de pe cal merge greu, şchiopătînd, sprijinindu-se într-un baston. Generalul ce cercetează posturile înaintate de luptă este un medic, un medic-general, doctorul Cârol Davila, organizatorul serviciului sanitar militar ro- mînesc şi animatorul Crucii Roşii pe cîmpul de luptă."

Imaginei descrisă de corespondentul de război i se adaugă mărturia generalului rus Todleben, comandantul fortificaţiilor din campania 1877—1878 : „Nu o să uit niciodată eroismul soldatului romîn, eroism întruchipat în două fapte : dorobanţii romîni aveau în carîmbul cizmei... un fluier, îndată ce lupta înceta, viteazul — ca şi cînd nimic nu s-ar fi petrecut — lăsa pentru o clipă puşca şi cînta din fluier cel mai frumos cîntec pe care l-am auzit vreodată, modula neasemuita doină romînească. A doua imagine ce mi-a rămas întipărită în ochi e amintirea doctorului Davila mergînd în linia de foc alături de brancardierii lui. Numai pilda unui astfel de şef a putut rodi eroismul inegalabil al sanitarilor romîni. Braţele unui sanitar erau încleştate în jurul trupurilor a doi răniţi ruşi, pe care în clipa morţii, sanitarul romîn se străduia să-i scoată din linia de loc." '

Serviciul sanitar militar romîn şi-a trecut cu strălucire examenul în încercarea reprezentată de războiul ruso-romîno-turc din 1877. Bine pregătit şi pus la punct de Davila în cei şapte ani scurşi de la experienţa pe care o

---

l **Davila avea în 1877... 45 de ani! (n.n).**

dobîndise pe frontul franco-ger- man din 1870, serviciul sanitar a funcţionat pe cîm- piile Bulgariei cu o precizie şi perfecţiune remarcabile. Posturile de prim-ajutor erau mobile, uimind îndeaproape mişcările liniei de luptă şi fiind deservite de un personal sanitar instruit şi dotat cu spirit de iniţiativă şi jertfă. Scînteietoarea inteligenţă a lui Davila a intuit acum aproape o sută de ani noţiuni şi reguli devenite astăzi clasice, binecunoscute şi de nediscutat. A văzut Davila, de pildă, necesitatea rapidei ridicări a răniţilor, a trierii lor şi necesitatea intervenţiei chirurgicale de urgenţă. Post de triaj în imediata apropiere a frontului ; mijloace de stimulare a şocaţilor şi prompta intervenţie chirurgicală a salvat viaţa a mii şi mii de răniţi romîni şi ruşi. Geanta sanitarului, cutia medicală de batalion, dotarea ambulanţelor divizionare şi a spitalelor de interior cu material şi instrumentaj chirurgical, convoaie sanitare, proteze pentru amputaţi şi aparate ortopedice pentru corectarea viciilor de consolidare osoasă,, totul a fost prevăzut de Davila.

Celebrul chirurg rus Pirogov a admirat organizarea ambulanţelor romîneşti. Pentru îngrijirile date răniţilor ruşi, Davila a fost decorat cu înaltele ordine ruse „Stanislas" şi „Sf. Ana". Turcii —-duşmanii — îl decorează de asemenea şi ei cu ordinul „Osmanie" în gradul cel mai înalt pentru tratamentul aplicat răniţilor turci prizonieri. Prin stăruinţa lui Davila, Ised-paşa — apărătorul Vidinului — a acceptat evacuarea răniţilor şi a bolnavilor turci. Aceştia au fost luaţi de Davila şi îngrijiţi în ambulanţele noastre şi în spitalele din ţară. întemeietor al Crucii Roşii romîneşti, Davila a fost consecvent principiului universalităţii ajutorului dat pe cîmpul de luptă răniţilor.

Cu pozitive cunoştinţe tactice; Davila distribuise formaţiunile sale sanitare de-a lungul frontului. Postul lui de comandă âra la Griviţa. Ambulanţele şi spitalele divizionare erau eşalonate progresiv în adîncime, spre Dunăre şi zona interioară, în ţară.
Meciko şi Muselim-Selo erau formaţii de etape, pe unde răniţii treceau şi li se dădeau îngrijirile şi intervenţiile chirurgicale imediate. Cei gravi erau apoi evacuaţi prin Nicopole, pe podul de peste Dunăre, la formaţiile sanitare din interior, la Turnu Măgurele, la Bucureşti. Davila era văzut pretutindeni, inspecta fără răgaz — zi şi noapte — posturile reţelei sale sanitare.

Ingeniozitatea îl ajuta în toate împrejurările. Pe cîmpul de luptă îşi aranjase o locuinţă subterană care stîrnise admiraţia tuturor, iar căruţa lui devenise celebră. Avea arcuri special construite pentru a putea evacua răniţii gravi şi era acoperită cu un coviltir braşovenesc ca la chervane, cu o muşama ce împiedica pătrunderea ploii. Lateral, coviltirul avea perdele — ferestruici — pentru lumină. În chichiţă se afla lada cu efecte, o mică' farmacie, o saltea care strînsă servea ziua drept scaun şi o laviţă ce se proptea pe loitre şi care era masa de scris. După cum se vede un interior prevăzut cu toate cele necesare.

Inima caldă a lui Davila a fost sensibilă şi la suferinţele populaţiei locale, greu lovită de cerinţele şi lipsurile pe care le aduce războiul. „Mii de familii rătăcesc în frig, fără pîine şi fără adăpost — scrie el fiicei sale. Peste tot sate arse, recolte nimicite. Mame, copii, femei cer pîine strigînd: «Aman», «Iertare». Iertare pentru ce ? Pentru o vină care nu e a lor ! Trebuie să-i ajutăm..."

Multe din rezultatele obţinute de corpul sanitar militar au fost fructul exemplului

permanent dat de Davila. Astfel, în faţa Plevnei, frontul cedează la un momşnt dat în urma unui atac turc. Posturile sanitare rămîn descoperite în bătaia focului inamic. Davila a ordonat: „Stam pe loc pînă ce ultimul rănit va fi evacuat!" Nici un medic, nici un sanitar nu şi-a părăsit postul. Pentru plecarea cu brancardierii în liniile înaintate, medicii se luptau pentru întîietate, era nevoie să se tragă la sorţi care să fie primul !

Perspicacitate, spirit de iniţiativă, experienţa căpătată pe cîmpul de luptă, dragostea de om, sînt calităţi pe care Carol Davila le dovedise cu prisosinţă în organizarea serviciului sanitar de campanie. Din păcate, fără o largă înţelegere din partea conducătorilor de pe atunci ai ţării, fără mijloace materiale suficiente, fără medicamente, fără numărul de ambulanţe necesare, cu puţine spitale, serviciul sanitar militar nu şi-a putut îndeplini misiunea aşa cum ar fi dorit întregul corp sanitar, activitatea lui fiind limitată. Neputincioşi s-au dovedit aceşti sanitari în faţa morţii multor răniţi care ar fi putut fi salvaţi dacă ar fi existat medicamentele necesare. Mulţi sînt de asemenea răniţii care nu s-au putut bucura de nici un fel de asistenţă medicală, întru- cît personalul medical era prea redus pentru a putea face faţă cerinţelor.

Trebuie remarcat faptul că întreaga operă desfăşurată pe cîmpul de luptă a fost

efectuată de un corp sanitar compus din 75 de medici militari activi, 120 subchirurgi şi o companie sanitară cu 40 de ofiţeri şi 500 de sanitari, infirmieri. Spitalele din interiorul ţării au fost deservite de vreo 50 de medici de rezervă. Socotind că micul corp medical care a activat pe front a

îngrijit circa 15.000 de răniţi, se poate afirma că munca şi jertfa cerută corpului medical romîn a fost covîrşitoare sub raport numeric. Din cei 75 de medici activi au căzut în timpul campaniei 20, deci 28°/o din efectiv, o proporţie mai mare decît aceea a ofiţerilor combatanţi

căzuţi pe cîmpul de luptă

.Ţinînd seama de faptul că o treime din medici a căzut pe front, înseamnă că în greaua campanie de pe cîmpiile Bulgariei un medic trebuia să îngrijească 300 de răniţi. Un medic trebuia să dea primul ajutor, să trieze, să opereze şi să îngrijească 300 de răniţi, majoritatea gravi !

Greu a fost rolul şi grea a fost răspunderea ce a apăsat pe umerii fiecărui medic din corpul sanitar al armatei !

O întrebare se impune : care este explicaţia, care a fost cauza acestei deficienţe numerice în organizarea serviciului medical militar, deficienţă care a fost împlinită în parte numai prin eroismul şi jertfa corpului sanitar ? Davila a fost cel care a pregătit şi pus la punct buna funcţionare a serviciului medical de campanie, cum deci n-a prevăzut şi n-a căutat el să remedieze din timp inconvenientele unui corp sanitar insuficient ca număr ?

Răspunsul la această dreaptă întrebare vine de la sine. Cunoaştem greutăţile ce le-a întîmpinat Davila la întemeierea şcolii medicale romînești, greutăţile ce i s-au pus la buna funcţionare şi perfecţionare a şcolii de medici militari. Şcoala, ca să fiinţeze, avea nevoie de internat, corp profesoral, uniforme pentru elevi, recuzite etc., etc. Toate acestea reclamau fonduri, buget ; în fiecare an însă, la prezentarea bugetului, guvernele burghezo-moşie- reşli, cu loată opunerea dîrză a lui Davila, operau cu cruda şi condamnabilă nepăsare în bugetul prezentat de comandantul şcolii. Numărul elevilor care urmau să fie

admişi în Ştfoala medico-sanitară era tăiat şi redus în cel mai bun caz la jumătate. La audienţele, revenirile şi demonstrările lui Davila privitoare la necesitatea de a pregăti din vreme un corp sanitar proporţional ca număr cu calculul probabil alfevenimentelor militare pe cîmpul de luptă, în mod permanent Davila era zeflemisit ca fiind un temperament „războinic", iar la argumentarea insistentă şi documentată a şefului serviciului sanitar militar, ministrul de război îi răspundea să lase grija aceasta pe seama lui ! Rezultatul era amputarea bugetului Şcolii medico-militare şi cu un buget mutilat şcoala nu putea să scoată anual decît un număr redus de absolvenţi, zece-doisprezece cel mult. Dacă ne gîndim că abia în 1869 şcoala de medicină a fost transformată în facultate, dacă ne gîndim la lupta de fiece zi a lui Davila pentru buna funcţionare a şcolii lui şi la comportarea eroică a corpului sanitar militar în războiul pentru independenţa de stat a Romîniei, înţelegem uriaşele eforturi făcute de Davila şi de întreg serviciul sanitar militar pe cîmpul de luptă.

Bolnav de o sciatică agravată de umezeala bordeielor şi de umblatul prin viscole şi noroaie, Davila cînd cobora de pe cal mergea îndoit de durere. Un furuncul antracoid al cefei. l-a chinuit nespus. Starea medicului-şef al armatei devenind gravă, a fost evacuat cu forţa de elevii lui la spitalul din Turnu Măgurele, unde a fost operat fără anestezie din cauza afecţiunii cardiace de care suferea. Prezenţa lui pe front fiind necesară, Davila a plecat timpuriu înapoi, cu rana larg deschisă. Vindecarea nu a survenit decît patru luni mai tîrziu. „Atît de dragă îmi e Crucea Roşie de pe braţ, încît mi-am încrustat-o şi pe ceafă", spunea Davila celor ce

priveau şi se înspăimîntau de incizia crucială pe care o purta pe ceafă.

În schimb, după război, după ce materialul sanitar procurat de Davila îşi dăduse dovada utilităţii, într-o bună zi Davila se pomeneşte... că i se impută o enormă sumă de bani. Ministrul de război, de după război, nu voia să ordonanţeze achitarea unor furnituri sanitare comandate de Davila cu extremă urgenţă pe motivul că cererea de comandă nu aşteptase să treacă prin întreaga filieră birocratică

obişnuită. Dacă ar fi aşteptat, formalismul administrativ s-ar fi terminat de bună seamă o dată cu terminarea ostilităţilor şi răniţii ar fi fost lipsiţi pe front de orice material sanitar. Indignat, Davila tipări nişte afişe prin care chema locuitorii capitalei în piaţa Teatrului Naţional să subscrie şi să acopere cheltuielile făcute cu materialul sanitar întrebuinţat la Griviţa şi la Plevna. „Eu personal n-am nici o avere cu care să pot onora datoria prilejuită de uşurarea suferinţelor ostaşilor noştri !" Rumoarea şi indignarea publică sperie pe ministrul birocratic care se grăbi de data aceasta să achite facturile...

Nu putem încheia rîndurile privitoare la campania din 1877 fără să amintim că într-o înceţoşată şi tristă zi de noiembrie, întorcîndu-se de la ambulanţă, Davila a găsit în bordeiul lui pe Nicolae Gri- gorescu. Întîlnirea a fost caldă, afectuoasă.

În vara lui 1877, Grigorescu se găsea la Paris. Aflînd de intrarea Romîniei în război, pictorul socoti că nu poate rămîne departe de ţară şi de zbuciumul ei. „Poetul liniştei, al luminii şi al cerului albastru, căută să găsească pe paleta lui culorile necesare zugrăvirii celei

mai îngrozitoare privelişti, aceea a războiului. N-a fost pictor care să le fi găsit mai bine ca el. În rînd cu soldaţii, înfrun- tînd moartea, Grigorescu a înţeles cine sînt adevăraţii eroi şi lor le-a închinat toată iubirea şi toată admiraţia sufletului lui. Pe opincarii aceia uscaţi şi vînjoşi, care se azvîrleau cu frenezie în braţele morţii, pe ei i-a nemurit în puternica lui operă. Erau fraţii lui aceia, şi cum îi semănau !... în faţa îngrozitoarei tragedii a războiului, un pictor nou se deşteaptă în Grigorescu !..." [1] Tablourile : **Atacul de la Smîrdan, Spionul, Convoi de prizonieri** sînt capodopere nt ale picturii de război, ci ale umanităţii în suferinţă. „Dac-aş avea eu tabloul **Convoi de prizonieri** — spunea Vlahuţă — l-aş dărui oraşului Haga, pentru sala de şedinţă a Congresului Păcii. Ce sînt toate discursurile meşteşugite ale marilor diplomaţi ai lumii, pe lîngă ceea ce spune aşa de simplu şi aşa de adînc mişcător bucăţica asta de pînză !"

într-o zi înceţoşată de noiembrie 1877, Davila l-a avut pe Grigorescu drept oaspete în bordeiul său..

[1] **Al. Vlahuţă : *N. I. Grigorescu,* Bucureşti, 1910, pag. 79.**

.APUSUL

Stejarul înalt şi falnic priveşte totdeauna în sus, spre limpezimea şi frumuseţea cerului. De la o vreme însă, rădăcinile copacului se îngustează, seva nu mai poate circula. Fără să se frîngă, stejarul începe a se usca ; coroana nu-i mai este atît de falnică, trunchiul se strînge, parcă, se subţiază de suferinţă. In cele din urmă trăsnetul unei zile de vară transformă totul în cenuşă ce îngroapă şi dă din nou viaţă pămîntului...

După efortul şi nemăsurata risip.ă de energie prilejuită de războiul din 1877, forţele lui Davila slăbiră. Trupul muşcat în atîtea rînduri de otrăvurile tifosului, reumatismului infecţios, holerei şi dizenteriei, inima care a luptat şi a bătut numai pentru ceea . ce e frumos, drept şi folositor, începu să dea semne îngrijorătoare de oboseală. în preajma vîrstei de 50 de ani, falnicul stejar întruchipat de Davila începu a se usca, a se strînge, a se mistui cu încetul.

Davil^se retrase din numeroasele funcţii publice pe care le deţinuse şi le cinstise. Îşi păstră numai cursul de chimie la facultate şi conducerea — atît de dragă lui — a Azilului Elena Doamna. Şcoala de pe platoul Cotrocenilor în parcul căreia odihnea Anica, buna lui tovarăşă de viaţă şi de muncă, re-prezenta supremul refugiu şi unica oază în care Da- vila se simţea bine, se liniştea, se odihnea. Străinul a cărui copilărie fusese tristă, tînărul smuls din pă- mîntul natal şi altoit în meleagurile noastre, omul acesta duios şi generos îşi închinase întreaga lui viaţă unui singur scop : a face bine, a alina suferinţa. Atunci cînd prea de timpuriu umbrele înserării se abătură peste umerii gîrbovi ai lui Davila, întreaga lui fiinţă se întoarse şi se dărui Azilului, şcolii de orfane de el înfiinţată. Într-un azil depărtat, ca o fiinţă de pripas, a sosit el pe

lume ; dorința supremă a vieții lui a fost ca nici un copil să nu treacă prin ce a trecut el, nici un copil să nu sufere ce a suferit el : jinduirea după absenta dragoste familială ! Părinte și ocrotitor al acestor copii, în umbrele înserării, gîndul și sufletul lui Davila se îndreptau spre opera lui cea mai dragă, spre orfelinatul din dealul Cotrocenilor. Acolo, la fel ca și în epoca începutului, la amiază, zeci de năsucuri de fetițe ies prin zăbrelele ulucilor, așteptînd sosirea lui „tăicuțu", tăicuțu lor, al tuturor. Azilul pentru Davila este refugiul, este oaza care îndulcește și încălzește atingerea rece și aspră a înserării...

— Domnule general, vă sfătuiesc și vă rog mai ales să nu vă duceți astăzi la curs, inima dumneavoastră are nevoie de repaus.

Cuvintele acestea au fost rostite de tînărul doctor Buicliu, proaspăt întors de la studii din străinătate și care venise să-și vadă maestrul ; cu această ocazie îl și examinase ca specialist în bolile de inimă. Era o zi de iunie a anului 1884. După plecarea lui Buicliu, Davila spuse maiorului Perticari, ce se găsea de față : „Ia o foaie de hîrtie și scrie o cerere de concediu de 6 luni pentru doctorul Buicliu".

— Dar, domnule general — ripostă uimit Perti- cari — medicul n-a cerut nimic, n-a pomenit de nici un concediu, am fost doar aci, în cameră, în timpul vizitei lui !

— într-adevăr, n-a cerut nimic. Dar în timp ce el mă examina și asculta bătăile inimii mele, eu îi ascultam respirația, îl examinam și eu. Are absolută nevoie de repaus, de liniște, aer de munte și supra- alimentație. înregistrează-i cererea ; o voi rezolva. Va pleca la Sinaia, la odihnă.

Doctorul Buicliu a rămas înmărmurit. Se întorsese în adevăr surmenat și cu modificări respiratorii. Ajuns mai tîrziu profesor, Buicliu povestea cunoscuților întîmplarea aceasta,

exemplu edificator al pregătirii medicale şi al nobilului caracter al lui Davila.

Amfiteatrul spitalului Colţea — amfiteatru ridicat şi ilustrat treizeci de ani de Davila — era ca de obicei ticsit într-o zi de iunie 1884. Sălile fremă- tau de zumzetul studenţilor care asistau la ultimul curs din anul acela. Era o după-amiază caldă de vară. în aer plutea o mireasmă dulce, plăcută, de tei în floare. Era ultima zi a anului şcolar şi studenţii se gîndeau cu bucurie la răgazul celor două luni de vacanţă, de odihnă şi de plimbări. De la o vreme nerăbdarea cuprinse amfiteatrul. Zumzetul se înteţi. Se zvonea ca Daviia e rău bolnav şi nu va , putea încheia cursul de chimie atît de gustat de studenţime. Deodată, cineva de pe culoar strigă : „Vine !" şi rumoarea se potoli. Pe poarta spitalului intră trăsura mare, largă, arhicunoscută. Davila coborî cu anevoie şi trecu în cabinetul de lucru. Fu surprins văzînd lipsa profesorului Tiernath, asistentul şi prietenul lui. întrebă dacă nu cumva e bolnav, pentru a se duce să-l viziteze. Mulţumi tînărului doctor Şonţu, care era asistent benevol, pentru grija ce a avut de a pregăti totul pentru curs şi pentru demonstraţiile ce însoţeau obişnuita prelegere. Davila îşi îmbrăcă fracul — ţinea la „moda veche" şi totdeauna cursul şi-l făcea în fracul devenit legendar — apoi intră în amfiteatru. Fu în- tîmpinat de aplauze nesfîrşite. Era slab, extrem de slab, cu faţa supţă, brăzdată de şanţuri adînci. Mîi- nile subţiri — mai nervoase şi mai frumoase ca ori- cînd — cercetară aparatele de experienţă, controlară soluţiile, totul fu pus la punct. După ce aplauzele conteniră, Davila trecu la catedră, privi cîteva clipe auditoriul, iar apoi îşi începu cuvîntarea. Vocea îi era limpede, dicţiunea clară, caldă şi cuceritoare. În amfiteatru nu se auzea decît glasul conferenţiarului, iar în pauze numai

respiraţia accelerată, obosită a acestuia. Sala era cuprinsă de o mare emoţie.

— Din nemărginita mea dragoste pentru dumneavoastră, elevii mei, am venit să fac astăzi ultima lecţie a anului acesta. S-ar putea însă, prea bine — şi aci vocea profesorului scăzu, înecată şi ea de emoţie — ca această lecţie să fie şi ultima din cariera şi viaţa mea. în adevăr, inima, o simt limpede, mă lasă, îşi pierde forţele ; obosită, ea este pe cale să-şi termine nebuneasca şi lunga ei cursă. în acest moment, aruncîndu-mi privirea înapoi, spre depărtatul început al drumului pe care l-am parcurs, îmi amintesc de stihurile care mi-au servit atunci drept deviză : ,,Det vita, det opes, animam meam ego ipse parabo." — „Dacă viaţa mă va ajuta, dacă puterile îmi vor îngădui, eu însumi îmi voi făuri liniştea şi mulţumirea sufletului meu." Astăzi, la capătul drumului străbătut, pot fi împăcat, pot avea cugetul liniştit. Am muncit cu rîvnă, am împlinit — în limita puterilor — sarcinile care apăsau umerii mei, astfel încît pot roti uşurat ochii în juru-mi. Vă am pe dumneavoastră, elevii în care am crezut ieri, în care cred acuma şi care sînteţi necontestata speranţă a zilei de mîine. Lîngă mine, în această ultimă lecţie, simt prezenţa unui fost elev de-al meu şi care curînd va fi profesorul dumneavoastră : doctorul Şonţu. El poartă un nume scump mie, numele unui erou de la Griviţa ; fără a-mi datora nimic, el a venit lîngă mine şi prezenţa lui astăzi aci, mă mulţumeşte, mă linişteşte. Am conştiinţa împăcată deci, am credinţa că, în măsura în care viaţa şi soarta m-au ajutat, mi-am pregătit liniştea sufletului meu. ,,Det vita, det opes, animam meam ego ipse parabo", să începem cursul de astăzi, ultimul meu curs poate !

Deodată cerul bucureştean se înroşi spre dealul Cotrocenilor. Clinchetul strident al

pompierilor se împletea cu şuieratul prelung al gardiştilor şi cu dangătul vestitor de jale şi primejdie al clopotelor. Lumea alerga de-a lungul Dîmboviţei, întrebările şi răspunsurile se încrucişau : E foc mare în Cotro- ceni ! Ard Cotrocenii !...

De cîtva timp, Davila nu mai părăsea patul. Inima funcţiona neregulat, semnele de insuficienţă miocardică se adunau şi se făceau din ce în ce mai mult simţite. Umflătura picioarelor, pleoapele de asemenea umflate, respiraţia grea, accelerată, toate dovedeau profunda atingere şi suferinţă a inimii. Dar şi ţintuit în pat Davila nu sta zadarnic ; el trimitea şi împărţea prietenilor cîte un gînd bun, cîte un sfat sau o iniţiativă preţioasă.

Bolnav fiind, Davila lucra la un ierbar, sorta anume toate varietăţile de ferigă care cresc la noi în ţară. Cataloga de asemenea frumoasa şi rara var rietate de scaieţi argintii care cresc pe munţii Si- naiei. Era un pasionat cercetător botanist. Iată ce-i scrie la 1 august 1884 Maria Rosetti, soţia lui C. A. Rosetti, pe care Davila o iniţiase în tainele florei romîneşti: „Dacă ţi-aş putea descrie bucuria resimţită la primirea frumoaselor ferigi ! Cum te gîndeşti la toate şi realizezi toate ! Pentru dumneata nimic nu este imposibil. Cît de fericiţi sîntem, ştiind că eşti mai bine ; ziarele spuneau că eşti rău bolnav..."

Ţintuit de boală în pat, Davila lucra necontenit, gîndind cum ar putea îmbogăţi mai mult patrimoniul cultural şi ştiinţific al ţării sale.

Solda pe care a luat-o de 1 martie 1884 a coincis cu punerea în circulaţie a primelor monede de argint romîneşti. Davila transformă întreaga soldă în piese de un leu ; puse să le găurească şi să se treacă prin ele firele de

mătase albă şi roşie, firele tradiţionale ale mărţişoarelor. împărţi el însuşi fiecărei eleve un astfel de mărţişor şi la azil bucuria fu nespusă...

în seara aceea, cînd cerul bucureştean fu înroşit de flăcări, Davila zăcea pe patul de suferinţă. Deodată bolnavul tresări. De afară se auzeau strigăte, ţipete, zgomot de paşi, huruituri înăbuşite. „Arde Azilul ! Arde azilul din Cotroceni ! Arde Azilul Elena Doamna ! Arde Orfelinatul lui Davila !"

Cînd Davila auzi strigătele se ridică, uită de-su- ferinţă şi alergă să-şi salveze opera.

Azilul, clădire ridicată cu truda lui ; azilul, clădirea în care zidise la temelie, ca un nou meşter Ma- nole, tot ceea ce avea el mai bun, mai curat, mai neîntinat ; azilul, casa de fiecare clipă a lui şi a gîndurilor lui ; casa în grădina căreia doarme Anica, mama copiilor lui ; azilul, operă zămislită din sufletul şi din mintea lui, azilul arde, limbile duşmănoase ale focului tind să-l nimicească. Davila uită de boală, uită de tot, afară de un singur lucru : azilul, casa lui, adevărata lui casă trebuia salvată !

într-o clipită, Davila se găseşte la locul incendiului. Dintr-o privire îşi dă seama de situaţie. Zăpăceala domneşte, oamenii şi-au pierdut capul, pericolul este cumplit, focul ameninţă să cuprindă din toate părţile clădirea principală. Scurt, tăios, milită- reşte, Davila restabileşte ordinea, dă directive precise, mobilizează toate braţele, toate forţele. „Unde sînt copilele ?" Tăcerea din juru-i îl lămureşte. În haosul primei clipe nimeni nu se gîndise la evacuarea şi punerea în siguranţă a elevelor. Davila, înnebunit, se repede pe scări ; fumul înecăcios nu-l împiedică. în clipa următoare se află în dormitorul principal, năpădit de fum şi de funingine. Elevele s-au deşteptat din somn şi,

îngrozite, plîng. Blînd, dar autoritar, Davila le îndeamnă să coboare în liniște, fără îmbulzeală şi fără grabă ; el va coborî ultimul. într-o ordine perfectă cele aproape 300 de orfane sînt salvate la timp, în vreme ce limbile de foc fac să plesnească geamurile dormitoarelor abia părăsite. Elevele fură adăpostite provizoriu în clădirea mai depărtată a sălii de educaţie fizică. Apoi Davila luă conducerea efectivă a lucrărilor de stingere a focului. După două ,ore de istovitoare şi supraomeneşti eforturi incendiul fu stins. Azilul era salvat!

Efortul făcut a constituit cîntecul de lebădă al lui Davila.

Noaptea de 23 spre 24 august 1884 şi-a picurat cu greutate orele, minutele. Davila era înconjurat de cei apropiaţi lui : rudele, copiii, cîţiva prieteni. Medicul îşi urmărea singur pulsul, îşi calcula cu stoicism progresul neîncetat al bolii, topirea treptată a forţelor, cedarea iremediabilă a muşchiului inimii. îşi dicta cu seninătate şi hotărîre medicaţia : „Sir,op de eter... injecţie de morfină... întoarceţi pendula către mine (ca să poată observa reacţiunea medicamentelor)... S-a sfîrşit... Plec pentru marea călători« !..."

Au fost ultimele cuvinte ale lui Davila. Era ora 4.30 din dimineaţa zilei de 24 august 1884

.Generoasa lui inimă ajunsese la capătul zbuciumatului ei drum.

Afară mijeau zorile. Cineva deschise fereastra. Prin ea o rază de soare, prima rază, se furişă şi puse o pată de lumină, o coroană de aur, pe fruntea lui Carol Davila, omul care s-a înfrăţit cu pământul ro- mînesc, pe care l-a iubit cu nețărmurită pasiune şi a cărui ultimă dorință a fost ca în acest pământ să-şi găsească locul de veşnică odihnă. Locul acesta se găseşte pe platoul Cotrocenilor, în grădina fostului Azil Elena Doamna, Institutul Pedagogic de astăzi.BIBLIOGRAFIE

G. BARBU : V. BOLOGA :
Dr. SAMUIT, TZSAK : ELENA PERTICARI DAVILA :
GUY DE POURTALÈS :
Dr. C .D. SEVEREA- NU :
I. SLAVICI: DANIEL STERN :
***Scrisori,* Ed. Socec, 1904.**
***Viața şi opera doctorului Carol Davila,* S.R.S.C., 1957.**
***Carol Davila şi timpul său,* Ed. Ştiințifică, 1958.**
***Contribuții la istoria medicinii în* R.P.R., Ed. Medicală, 1955.**
***Buletinul societății de medici şi naturalişti,* Iaşi, 1887.**
***Buletinul corpului sanitar, Bucureşti,* 1911—1912.**
***Gazeta medico-chirurgicală a spitalelor,* Bucureşti, 1870.**
M. *Kreţulescu,* S.R.S.C, 1957.
***Din viața şi corespondența lui Carol Davila,* 1935.**
***La vie de Franz Liszt,* Gallimard- Paris, 1930.**
***Revista de Chirurgie,* Bucureşti, *Revista Spitalului,* Bucureşti, Colecția 1880—1890.**
***Din amintirile mele,* 2 voi., Bucureşti, 1929.**

(Nota noastră : Mărie d'Agoult) ; ***Nelida*** (roman

autobiografic), Paris, 1840

.CUPRINS

OBIRSIA **5**
LA DRUM **9**
IN PREAJMA ANILOR 1850 **12**
PRIMII PAŞI **17**
LA LUCRU **27**
ÎNVAŢAJMÎNTUL MEDICAL ROMINESC **39**
FAMILIA **43**
ALĂTURI DE ALEXANDRU ION CUZA **50**
UN NOU CETAŢEAN AL PATRIEI **63**
PIEDICI **66**
TOTDEAUNA IN SLUJBA OMULUI **7a**
FACULTATEA DE MEDICINA IA FIINŢA **80**
ANII 1870—1873 **81**
DAVILA ŞI CRUCEA ROŞIE **99**
MOARTEA ANEI DAVILĂ **102**
1877 105
APUSUL **116**

BIBLIOGRAFIE

SCOALA MILITARE

DE CHIRURGIE

din

ROMANIA.

Una din primele diplome eliberate de Şcoala Militară
de Chirurgie

Carol Davila şi fiul
său Alexandr

u

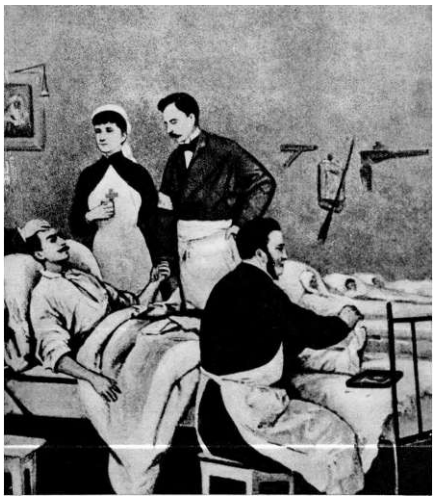

Carol Davila (X) în timpul războiului pentru independenţa Romîniei (1877

)

Dr. C. Severeanu întemeietorul chirurgiei moderne
romînești. Elev şi colaborator al Dr. C. Davila.

Turnul şi Spitalul
Colţe

a

Anica Davila — după pictura lui Sava Henţi
a

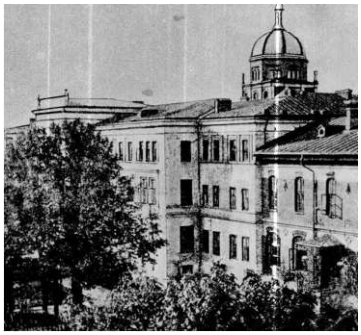

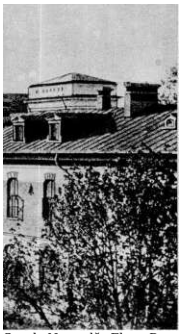

Şcoala Normală „Elena Doamna" (Astăzi Institutul şi Şcoala Pedagogică din Bucureşti

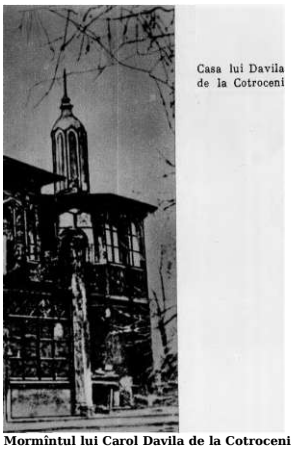

Mormîntul lui Carol Davila de la Cotroceni (Parcul Institutului Pedagogic din Bucureşti)

arut 1961. Coman)0 + legate 1040. Hirtie semlv <X 1080/32.
Coli editoriale 6.
Planşe tieldrunck **8.** *J- C.Z. pentru bibliotecile i*

întreprinderea' ■
poligrafi
c E D I T U R A
T I N E R E T U L U I

[1] ***Prosectură*** **— cercetări de disecție pe cadavre.**

[2] **Eroica faptă e confirmată și de Johann Lichtenstadt în reportajul său — vezi V. Bologa, op. cit., pag. 265.**